

Masteroppgave

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Kari Marte Nielsen

"Det ligger liksom en slags kraft bak det, når en tar det tilbake"

En sosiolingvistisk undersøkelse om
personnavn blant sørsamer.

Masteroppgave i Nordisk språkvitenskap

Veileder: Brit Kirsten Mæhlum og Inger Johansen

Mai 2019

Kari Marte Nielsen

"Det ligger liksom en slags kraft bak det, når en tar det tilbake"

En sosiolingvistisk undersøkelse om personnavn
blant sørsamer.

Masteroppgave i Nordisk språkvitenskap
Veileder: Brit Kirsten Mæhlum og Inger Johansen
Mai 2019

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Sammendrag

I denne masteravhandlingen har jeg forsøkt å gi et bilde av hvordan mennesker med sørsamisk bakgrunn reflekterer rundt (sør)samiske personnavn; både sitt eget navn og sine barns navn. I arbeidet med å samle inn empiri har jeg utført dybdeintervjuer med seks informanter fra ulike deler av Sør-Saepmie. Disse har fortalt om sine tanker, følelser og erfaringer rundt navnene sine, og hvordan de har resonert da de skulle navngi barna. Avhandlingen viser altså tendenser og utviklingstrekk i det sørsamiske samfunnet når det gjelder bruken av (sør)samiske navn og hvordan de fungerer som etnisk identitetsmarkør.

Analysen er delt inn i fire delkapitler med hvert sitt overordnede tema, som igjen inneholder ulike underkapitler. Her belyses den innsamlede empirien opp imot ulike teoretiske verktøy, som blant annet identitetsteori og postkoloniale aspekter.

I analysen kommer det frem at informantene anser navn som viser tilbake til den samiske bakgrunnen, som noe verdifullt. De forteller at det å bære et samisk navn for dem har virket forsterkende på identiteten, og at dette er noe de ønsker å videreføre til ungene sine ved å gi også dem (sør)samiske navn. Denne studien tyder på at bruken av sørsamiske navn er økende, noe som henger sammen med den samiske kulturelle og språklige revitaliseringsprosessen generelt, der en nå – til tross for diverse utfordringer forbundet med majoritetssamfunnet – ønsker å ta tilbake et samisk symbol som for mange samer tidligere har vært forbundet med skam.¹

---

¹ Det er blitt gjort noen små endringer i det norske sammendraget etter at det ble oversatt til sørsamisk

Iktedimmie

Daennie maasteretjaalegisnie leam voejhkelamme guvviem vedtedh guktie almetjh åarjelsaemien maadtojne (åarjel)saemien almetjenommi bijre ussjededtieh; dovne jijtse nomme jñh maanaj nommh. Gosse leam dååjrehtimmieh sñjse tjöönghkeminie leam veele gihtjehtimmieh govhte bievnijigujmie dorjeme, mah ovmessie bielijste Åarjel-Saepmeste bætieh. Daah almetjh leah sijjen åssjaldahkh, domtesh jñh dååjrehtimmieh sijjen nommi bijre soptsestamme, jñh guktie dah leah ussjedamme gosse edtjin nommem maanide vedtedh. Tjaalege amma tendensh jñh evtiedimmievæhtah vuesehte åarjelsaemien siebriedahkesne gosse lea (åarjel)saemiej nommi bijre goh etnihkeles identiteetevæhta.

Analyjsem leam njieljie bieliikapihelinie juakeme fiereguhte bijjemes teemine, gusnie vihth joekehts vueliekapitelh. Daesnie doh sñjse tjöönghkeme dååjrehtimmieh ovmessie teoretihkeles ðirregi vööste tjelkestem, dej gaskem identiteeteorije jñh postkolonijaale aspekth.

Analyjsesne vääjnoes sjædta bievnijh nommh utnieh, mah bäästede vuesiehtieh dan saemien maadtose, goh mij akt stoerre aarvojne. Dah soptsestieh gosse saemien nommem guedtieh dellie ðihte viehkietamme identiteetem veaksahkåbpoe darjodh, jñh daate lea mij akt maam sijhtieh guhkiebasse vedtedh sijjen maanide, jñh aaj dejtie (åarjel)saemien nommem vedtedh. (Åarjel)saemien nommh amma vääjnoeh goh akte vihkeles identiteetebiehkie, jñh aaj vääjnoe goh nomme akte bielic dehtie saemien jieliehtimmieprosesseste, gusnie daelic – jalhts ovmessie haestemh mah leah ektiedamme jienebelåhkoesiebriedahkine – sæjhta aktem saemien væhtam bäästede vaeltedh maam gellie saemieh aarebi leah skaamojne ektiedamme.

SAMEN – HVEM ER DET?

Mange undrer seg over hvem vi er,
og noen samer med.

Hvorfra er vi kommet og hvorfor vi er,
hvem kan svare på det?

Vi føler oss ennå skjøvet til side,
er det mulig å rette på det?

Hvordan kan en vite hvem som er same i dag?

Avgjør blod eller ånd din identitet?

På skolen lærte vi ingenting om vårt liv
og Sameland fantes ei.

Våre sinn ble fornorsket og spørsmålene var:

Kan man gifte seg norsk

eller skal ektheten holdes ren?

Hvordan kan en vite hvem som er same i dag?

Avgjør blod eller ånd din identitet?

Om du føler deg som same,

kan ingen hindre deg i det.

Fortell om din bakgrunn og stå på din rett,

du svarer for din egen del.

De unge våkner og ser hvem de er,

Men noen forneker seg selv.

Hvordan kan en vite hvem som er same i dag?

Avgjør blod eller ånd din identitet?

Harald Gaski.

Forord

Å skrive masteravhandling om et tema en interesserer seg sterkt for, tror jeg er en forutsetning for at skriveprosessen skal bli så lystbetont som mulig. Nettopp derfor er jeg utrolig glad for at jeg fikk muligheten til å fordype meg i et emne som jeg holder sånn av, og som føles så riktig for meg. Å jobbe aktivt med et slikt prosjekt i nesten et år har vært veldig lærerikt og givende, og noen ganger litt tungt. Men aller mest har det vært en fin prosess, og jeg sitter igjen med mange gode opplevelser rundt det å skrive masteravhandling.

Informantene mine har vært helt avgjørende for at dette skulle gå i boks; uten dem hadde det rett og slett ikke blitt noen avhandling. De har vært fleksible, tatt seg tid og åpnet seg opp, noe som har resultert i mange fine og innholdsrike intervjuer.

Mine to veiledere, med sitt brennende engasjement for det samiske, skal ha en stor takk. Hovedveileder Brit Mæhlum har gitt meg gode rettesnorer og peilet meg inn på riktige spor underveis i skrivingen. Bi-veileder Inger Johansen, med sin faglige dybde og innsikt i det sørsamiske, har gitt meg nevenyttige råd i forkant av intervjuene og gode råd ellers i skriveprosessen.

I tillegg er jeg ytterst takknemlig for at en rekke tilfeldigheter førte til at jeg kom i kontakt med Sissel M. Bergh, som har hjulpet meg i prosessen med å skaffe informanter. Ellen Bull Jonassen skal også ha en stor takk for å ha oversatt sammendraget til sørsamisk.

Trondheim, mai 2019

Kari Marte Nielsen.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	i
Iktedimmie	ii
Forord.....	iv
Innholdsfortegnelse.....	v
1. Introduksjon.....	1
1.1 Navnet skjemmer ingen?	1
1.2 Problemstilling	2
1.3 Valg av emne	3
1.4 Avgrensning.....	3
1.5 Oppbygging av avhandlingen	4
2. Metode	5
2.1 Valg av metode	5
2.2 Informantene.....	5
2.3 Intervjuene	6
2.4 Kvalitative forskningsintervjuer.....	8
2.5 NSD.....	9
3. Bakgrunn og teori	11
3.1 Å være navnløs er å være ingen	11
3.2 Sørsamene – et urfolk i Midt-Skandinavia	13
3.2.1 Minoritet i minoriteten.....	13
3.2.2 Det sørsamiske området.....	15
3.3 Fornorskingspolitikken	16
3.3.1 Ettervirkninger, men fremtidshåp.....	19
3.4 Et språk under press	21
3.5 Navnetradisjoner i (sør)samiske områder	22
3.6 Hva er et sørsamisk navn?	24
3.7 Identitet og etnisitet – to viktige dimensjoner i et navnevalg	27
3.7.1 Intrikat identitetsbegrep	27
3.7.2 Personlig identitet.....	28
3.7.3 Kollektiv identitet.....	30

3.7.4 Etnisk identitet	30
4. Analyse.....	33
4.1 Navnet som samisk identitetsmarkør.....	33
4.1.1 Forvaltning av den samiske identiteten.....	34
4.1.2 Same med stor «S»	39
4.1.3 Ortografi til besvær.....	42
4.2 Kjørt barn har mange navn – parallellnavn	45
4.2.1 Med mulighet til å velge	47
4.2.2 Uten mulighet til å velge.....	50
4.3 Slektsrelasjoner	53
4.3.1 Å hedre sine forfedre	55
4.3.2 Dobbelnavn	60
4.3.3 Øvrige relasjoner som gjenspeiler seg i navnetradisjonene	62
4.3.4 Kompromissløsninger.....	63
4.4 En fot i to kulturer	65
4.4.1 Postkoloniale trekk	66
4.4.1.1 «Med uvitenhet vet en ikke hva en velger bort».....	71
4.4.2 Avkolonialisering: Å ta tilbake	76
5. Oppsummering og konklusjon.....	81
Litteraturliste	85
Vedlegg	91
Vedlegg 1: Intervjuguide.....	
Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring.....	

1. Introduksjon

Tilhørighet og avståndtagande, identifisering med en grupp eller position och åtskiljande från en annan kan vara upplevd eller önskvärd. Namnen fungerar i detta sammanhang som symboler, som understryker våra känslor och ställningstaganden.

Charlotte Hagström (2006: 152)

1.1 Navnet skjemmer ingen?

Det finnes mange spennende og interessante sosiolingvistiske aspekter ved navneforskningsfeltet, og mye er allerede blitt forsket på. Noe det derimot ikke er skrevet så mye om, er hvilke opplevelser og tanker mennesker av samisk herkomst har når det gjelder deres eget fornavn, eller hvordan de resonerer rundt navngivningen på sine barn. Enda mindre har det vært forsket på dette i det *sørsamiske* området, og det er her jeg har valgt å utføre feltarbeidet til avhandlingen min.

Navnet er nært koblet opp imot et individs personlige og kollektive identitet. Ikke bare er det en viktig identitetskomponent i selvoppfattelsen, men det signaliserer også informasjon om språklig, sosial og etnisk tilhørighet.

Navnet til et individ er oftest bestemt av foreldrene. Å velge navn på sine barn er en viktig og betydningsfull del av å det å bli foreldre. Det handler ikke kun om å bestemme hva barnet skal hete, for i en navnevalg-prosess forestiller en seg også hvem barnet er, og hvem en ønsker det skal bli. Navnevalget handler like mye om følelsesmessige og sosiale forhold som det handler om praktiske, og valget sier vel i realiteten mest om navnegiverne.

Hvordan samer som etnisk minoritet gjennom årene har blitt møtt av den norske majoritetsbefolkningen (Seip, 1998; Hætta, 2002), har for mange hatt stor betydning for navnetradisjonene. Et forbud mot å bære samiske navn var en del av fornorskingspolitikken overfor samene (Rydving, 2015). Per Lars Tonstad skrev i juni 2018 en artikkel i Nordnorsk Debatt, avisa Nordlys sin debattplattform på nett, om en eldre dame fra Sør-Varanger, som nå – i en alder av 96 år, har søkt om å få tilbake sitt samiske navn, som hun ble fratatt på 1930-tallet:

Da hun møtte opp på skolen i ei bygd ved Varangerfjorden som sjuåring, fikk hun beskjed om at «du skal hete Turid». Navnet er fiktivt, men historien er sann. Hele sitt voksne liv har hun savnet sitt samiske fornavn. Hun ville ikke være Turid. Men hun hadde ikke noe valg. Krigen kom og deretter årene med

hard forskning. Det samiske skulle skjules og glemmes. Først på livets siste stasjon har hun bedt om å få tilbake sitt samiske navn, så hun kan få fred. (Tonstad, 2018).

Sitatet over illustrerer hvordan et individs navn og vedkommendes identitet står i en nær relasjon til hverandre. Med utgangspunkt i et historisk perspektiv og de assimilasjonsprosessene som den norske staten har ført overfor samer og andre minoriteter, vet en at følelsene rundt det å være samisk kan være komplekse og sammensatte. Mens enkelte holder fast ved røttene og den samiske identiteten, og ønsker å videreføre dette til etterkommerne sine, velger andre å distansere seg.

Det jeg vil undersøke i denne masteravhandlingen, er hvordan disse følelsene, knyttet opp mot den sørsamiske identiteten, gjenspeiler seg i navnet; både ens eget navn og barnas navn.

1.2 Problemstilling

Problemstillingen til denne masteravhandlingen ble til i form av en induktiv fremgangsmåte. Dette innebærer at innsamling av empiri og utforming av problemstilling er «parallele prosesser», der en går fra det konkrete og spesifikke til det mer generelle (Strauss & Corbin, 1994: 273). Den endelige problemstillingen ble altså til etter at empirien var samlet inn. Helt i begynnelsen dreide planen min seg nemlig om å undersøke de sørsamiske informantenes følelser og tanker knyttet til navngivning på egne barn; altså hvilke tanker og holdninger de hadde som *navnegivere*. Under intervjuene har det midlertid dukket opp mange interessante beretninger om informantenes forhold til *sitt eget* navn, og jeg anså det derfor som formålstjenlig å justere problemstillinga slik at den omfavner begge perspektivene. Informantene har i denne avhandlingen altså betydningsfulle roller som både *navnebærere* og *navnegivere*.

De overordnede spørsmålene jeg har vært ute etter å finne svar på er følgende: *Hvilke følelser og tanker har informantene til sine egne navn? Hva ligger til grunn for navnevalgene på barna, og hvordan resonnerer de rundt valget? I hvilken grad har trekk ved omverdenen påvirket navnevalget, samt forholdet til deres eget navn? Hvordan ser bruken av navn ut sett i lys av revitaliseringen av sørsamisk språk og kultur generelt?*

1.3 Valg av emne

At jeg endte opp med å skrive en sosiolingvistisk masteravhandling om personnavn blant sørsamer, er både en selvfølge og en tilfeldighet. En selvfølge fordi interessen for landets urfolk og nasjonale minoriteter bestandig har vært der. Akkurat hvorfor den har det, er ikke lett å si, da jeg så vidt jeg vet, hverken har samisk blod i årene eller noen som helst tilknytning til det samiske miljøet ellers. Likevel har fascinasjonen og interessen for dette folket ført til at jeg ønsket å skrive masteravhandlingen min om emnet. At tematikken ble spesifisert rundt nettopp navn i det sørsamiske området, er mer tilfeldig. Da jeg la frem mine tanker rundt mulige tema for masteravhandlingen for veilederen min, nemlig at jeg ønsket å skrive om noe sosiolingvistisk knyttet opp mot samer, kom hun med det konkrete forslaget «personnavn blant sørsamer»: Jeg var dermed ikke vond å be, og resultatet ble at jeg endte opp med noe jeg selv synes er en særdeles interessant problemstilling.

Jeg er både takknemlig og glad for at jeg har fått utføre feltarbeid i det sørsamiske området, og at jeg med masteravhandlingen min kan være med å synliggjøre det sørsamiske i mitt eget fylke. Det føles både riktig og naturlig at jeg, som masterstudent ved Trøndelags største utdanningsinstitusjon, er med og bidrar til økt synliggjøring av fylkets eget urfolk. Jeg håper også at undersøkelsene jeg har gjort rundt personnavn blant sørsamer, kan bidra til økt kunnskap om sentrale aspekter ved samisk kultur, og at det vil være et lite bidrag til å gi en dypere forståelse av tema som vedrører kulturell og sosial identitet, samt forhold mellom slekt og individ i det sørsamiske samholdet.

1.4 Avgrensning

Først og fremst har jeg avgrenset tematikken i avhandlingen til å dreie seg om *sosiale* og *kulturelle* aspekter, fremfor å undersøke etymologiske og grammatiske forhold. I tillegg har jeg avgrenset problemstillingen til å omfatte kun det *sørsamiske* området. At jeg valgte det sørsamiske, og ikke det nord- eller lulesamiske, ble først og fremst gjort av praktiske hensyn; både for at jeg ikke skulle gape over for mye, samt å gjøre det enklere for meg selv med tanke på intervjuer og feltarbeid. Dessuten mener jeg at det sørsamiske fortjener å bli viet større oppmerksomhet. Termen personnavn omfatter både for- og etternavn; jeg har valgt å i hovedsak sette søkelys på *fornavn*. Likevel vil noen få aspekter knyttet til etternavn kort bli berørt.

1.5 Oppbygging av avhandlingen

Avhandlingen starter med kapittel 2, der jeg begrunner valg av metode, prosessen med selve feltarbeidet og behandlingen av empirien, samt redegjør for hensynet til det etiske. Kapittel 3 har jeg valgt å kalle 'bakgrunn og teori', nettopp fordi jeg her redegjør for et historisk og kulturelt bakteppe, som er essensielt for den videre lesningen. Her trekkes i tillegg inn noen ulike teoretiske momenter knyttet til identitet og etnisitet. Det er viktig å presisere at ikke all teori og alle relevante begreper vil bli introdusert i dette kapitlet, da jeg har valgt å håndtere noe av dette i selve analysen. Kapittel 4 utgjør selve hoveddelen av masteravhandlingen, og her blir den innsamlede empirien lagt frem og diskutert opp imot teorien; dette kapitlet er delt inn i fire delkapitler. I kapittel 5 forsøker jeg avslutningsvis å samle trådene i en oppsummerende konklusjon.

2. Metode

2.1 Valg av metode

Da jeg skulle bestemme meg for problemstilling i masteroppgaven, var det i all hovedsak to faktorer som la føringer for den videre prosessen: Jeg ville skrive om noe samisk-relatert, og jeg ønsket å komme ut og snakke med folk. Å undersøke tanker, følelser og holdninger knyttet til identitet og etnisitet, kombinert med møter med dem det gjaldt, var komponenter jeg tidlig hadde på plass i masterplanleggings-prosessen. Jeg ønsket med andre ord å undersøke subjektive tanker og holdninger hos folk, komme inn under huden på dem og avdekke det særegne og spesielle ved hver enkelt. Valget av metode falt dermed på kvalitative dybdeintervjuer, som av Kvale beskrives slik:

Hvis man gjerne vil vite, hvordan folk forstår deres verden og deres liv, hvorfor ikke tale med dem. I en interview-samtale lytter forskeren til, hvad folk selv forteller dem om deres livsverden, hører dem uttrykke deres oppfattelser og meninger med deres egne ord, får noget at vite om deres syn på deres arbeidssituasjon og familieliv, deres drømme og håb. (Kvale, 1997: 15)

Man kan derfor si at jeg ved å nærmest bestemme arbeidsmetoden for innsamling av data til en viss grad la mine egne føringer for hvilken problemstilling jeg skulle ende opp med. Jeg kunne eksempelvis ikke hatt en problemstilling som tok sikte på å undersøke størrelser eller statistikk ved hjelp av denne typen kvalitativt feltarbeid – det ville ikke vært en god kombinasjon. Jeg ville *forstå* gitte forhold, og med en slik målsetning for prosjektets karakter kan man vel si at metode og problemstilling har gått hånd i hånd fra starten av.

2.2 Informantene

I arbeidet med masteravhandlingen har jeg intervjuet seks informanter med sørsamisk bakgrunn. I startfasen av prosjektet opplevde jeg det å finne informanter i et slikt lite miljø som en utfordring. Jeg postet først innlegg i et par (sør)samiske facebook-grupper i håp om å kunne rekruttere noen, men uten å lykkes. Å være en utenforstående i forhold til det sørsamiske miljøet innebar at jeg måtte finne andre arenaer og søke etter informanter. Løsningen ble at jeg fikk oppgitt konkrete navn på mennesker med sørsamisk bakgrunn fra bi-veileder og en bekjent, som begge har bekjentskaper i det sørsamiske miljøet. Videre sendte jeg via Facebook en skriftlig henvendelse til personene jeg fikk oppgitt, med spørsmål om å delta i prosjektet. De

fleste var positivt innstilte til å delta, og vi avtalte etter hvert tidspunkt for intervju enten via melding eller telefon.

Informantene kommer fra ulike deler av Sør-Saemnie, som Snåsa, Innherred, Brekken og Røros. Begge kjønn er representert, riktignok med en klar overvekt av kvinner. Når det gjelder alder, er de fleste i 30- og 40-årene, og har barn som er i barnehage- eller barne- og ungdomsskole-alder. Noen har barn i tidlig tyve-år, og den eldste informanten, som er pensjonist, har både barn og barnebarn. Noen av informantene utpeker seg ved at de har vært og er aktive i sørsamisk kulturliv.

Informantene i denne avhandlingen kan ikke tas for å representere noen andre enn seg selv. Utvalget er tilfeldig, og ikke statistisk representativt på noe vis. Imidlertid viser resultatene likevel viktige tendenser og utviklingstrekk i det sørsamiske samfunnet (se f.eks. Tjora 2010 og Kvale 1997 for kvalitet i kvalitativ forskning).

2.3 Intervjuene

Intervjuene ble utført ved at jeg etter avtale oppsøkte informantene like ved de lokalsamfunnene der de bodde, hvilket innebar en del kjøring rundt om i trøndelagsfylket. Ulike intervjulokaler ble brukt, alt ettersom hva som fantes til rådighet i de gitte områdene og etter ønske fra informantene selv. Det kunne være i et møterom på arbeidsplassen, hjemme hos den enkelte eller i andre tilgjengelige lokaler. For meg var det viktig at informantene var komfortable under intervjuet, og jeg lot dem derfor få velge sted. Å skape en atmosfære der informanten føler seg sikker nok til å kunne snakke åpent om sine opplevelser og følelser er viktig (Kvale, 1997: 130). Intervjuene var en én til én-situasjon som varte mellom én og to timer. Samtalene ble tatt opp elektronisk via telefon og transkribert i etterkant.

På forhånd hadde jeg utarbeidet en intervjuguide med ulike spørsmål knyttet opp mot tanker og holdninger om identitet, etnisitet og navnevalg. Guiden var ikke så detaljert utformet, med en innledende bolk spørsmål om tanker rundt egen identitet og eget navn, samt en hovedbolk med spørsmål rundt holdninger til navnevalg på barna.

Jeg gjorde informantene bevisst på at intervjuet var deres arena, og at det viktigste for meg var at de fikk fortalt det de hadde på hjertet. Slik følte jeg at jeg fikk ufarliggjort situasjonen og lettet litt på presset som kanskje enkelte kjente på, samt forberedt dem på at jeg ikke skulle følge intervjuguiden skjematisk, men heller bruke den som en sjekkliste til slutt dersom det

gjensto spørsmål jeg fortsatt ønsket svar på. Som en slags innledning til intervjuet ba jeg informantene fortelle litt om seg selv og sin bakgrunn, og slik kom vi fort inn på mange av de aspektene knyttet til holdninger rundt identitet som jeg hadde sett for meg å stille spørsmål om. Ved å la informantene fortelle uten å bryte inn, og enkelte ganger supplere litt med mine egne kunnskaper og tanker, samt stille oppfølgingsspørsmål der jeg følte det passet seg, ble det skapt en avslappende og uformell atmosfære som minnet mer om en samtale enn et intervju.

I forkant av samtalene fortalte jeg litt om meg selv og prosjektet, og hvorfor jeg ønsket å skrive mastergradsavhandlingen min innenfor akkurat dette temaet. Som et utgruppedlem følte jeg det var viktig å presisere nettopp dette, da jeg forventet en nysgjerrighet, i verste fall også en skepsis, rundt hvorfor jeg som representant for den etnisk norske majoritetsbefolkningen – ville skrive en masteravhandling som omhandlet landets urfolk. Urfolksforskning er et dagsaktuelt tema, der flere forskere som selv har urfolksbakgrunn, har argumentert for et globalt paradigmeskifte i urfolksforskningen, der urbefolkningen inntar en subjektposisjon i forskningen og ikke lenger er passive forskningsobjekter uten råderett eller innflytelse over «kunnskapen» som blir produsert om dem (Smith, 2003; Smith, 2012).

At jeg som utgruppedlem, ønsker å forske innenfor de samiske miljøene, kan altså ha sine bakdeler. Blant annet var jeg redd for å stille «dumme» spørsmål til informantene, og dermed utsette dem for den samme kunnskapsmangelen som de skildrer som litt «slitsom». Jeg kjente også på en redsel for å stille spørsmål som kunne vekke vonde følelser hos dem. Men på en annen side kan det å komme utenfra også virke positivt på det endelige datamaterialet. Som utgruppedlem, kun drevet av et personlig engasjement, kan jeg stille spørsmål rundt temaer som en forsker med samisk bakgrunn kanskje ville ansett som selvsagte, eller som ikke interessante eller relevante nok. Jeg mener at perspektiver fra både samer og ikke-samer er nødvendige innenfor samisk forskning, og at disse kan utfylle hverandre.

Under intervjuene opplevde jeg det imidlertid ikke som problematisk å «komme utenfra». Jeg følte det var viktig å finne en form for balanse, der jeg på den ene siden viste interesse og kunnskap, mens jeg på den andre siden fremsto som ydmyk og lærevillig i møte med de personlige historiene og betroelsene som kom frem. Jeg følte at informantene fikk tillit til meg både som menneske og utgruppedlem, og dermed åpnet seg opp om sine tanker og holdninger til de ulike aspektene rundt temaet.

2.4 Kvalitative forskningsintervjuer

Mitt valg av metode falt altså på kvalitative forskningsintervjuer, en av de mest brukte metodene innenfor kvalitative fremgangsmåter. En slik type feltarbeid innebar at jeg fikk treffe informantene i deres egne miljøer og skape en gjensidig relasjon der de gav meg et utfyllende materiale i form av samtaler. Dette er en metode som innebærer en én-mot-én-situasjon, der forskeren intervjuer en enkelt deltaker om gangen. Slike intervjuer gir ofte et mer detaljert og dyptgående bilde av et mindre materiale, og sikter mot å få nyanserte beskrivelser av de forskjellige aspektene av informantenes livsverden. Samtidig er forskningsintervjuet temaorientert, da to personer snakker sammen om et tema som begge er interessert i. Strukturen på intervjuet nærmer seg en hverdagssamtale, men forutsetter en særlig tilgang til spørreteknikk (Kvale, 1997: 19).

I hvor stor grad en velger å strukturere intervjuene, er opp til en selv. I mitt tilfelle falt valget til slutt på halvstrukturerte intervjuer. Denne intervjuformen innebar grovt sett at jeg hadde et visst antall spørsmål som var klare til å stilles innenfor temaet som avhandlingen dreier seg om, men at jeg så an hvordan intervjuet utviklet seg, og at jeg underveis åpnet opp for endringer av spørsmålenes rekkefølge og form. Fleksibilitet er selve nøkkelen til slike typer forskningsintervjuer, da de uforutsette fortellingene og utgreiingene som dukker opp, i tillegg til de allerede fastsatte spørsmålene, er av betydningsfull verdi (Thagaard, 2011: 89).

Ved å benytte meg av halvstrukturerte intervjuer erfarte jeg at selv en som er glad i å ha kontroll over situasjoner, kan ha stort utbytte av å benytte seg av en slik forskningsmetode. De halvstrukturerte intervjuene innebærer nemlig en viss uforutsigbarhet, men vil til gjengjeld gi belønninger i form av en rekke spennende innsikter og betroelser som nok ikke ville kommet frem i lyset ved bruk av andre metoder, som for eksempel spørreskjemaer. Ta eksempelet under; her får jeg ved å stille et kort og konsist spørsmål en hel informasjonsstrøm som svarer på flere ulike språkasperter som neppe ville blitt fanget opp ved bruk av et spørreskjema. Informanten svarer ikke bare på om hun behersker samisk eller ikke, men legger også ut om savnet etter å snakke samisk, fornorskingsprosessen som har preget faren hennes, og andre følelser rundt de språklige forholdene:

KM: Behersker du sørsamisk?

I: Nei, jeg har ikke lært meg det, så jeg snakker det ikke flytende. Men jeg fikk jo opplæring først da jeg begynte på videregående. Først da kom loven og sa at jeg hadde krav på det. Så det var jo et savn hele oppveksten, egentlig, å kunne snakke samisk. For det er jo en viktig del av identiteten. Faren min vokste opp i den tida da man ikke fikk lære seg samisk på skolen og ble sendt på samisk internatskole. Så han kan jo også bare enkeltfraser og ord. Også har jeg ei mor som ikke er samisk, så det var ikke naturlig at det ble brukt i oppveksten. Men det har jo vært et savn hele tida, så jeg ble lykkelig da jeg fikk tilbud om

å lære litt på videregående. Og da var jeg jo så ivrig på å lære at jeg lærte jo ganske bra, men problemet er jo det at miljøet er så lite, en minoritet i minoriteten, og enda mindre her [navn på sted]. Vi er jo ikke så mange, så det er ikke så mange å snakke med til vanlig. Man klarer ikke å holde det ved like, det er jeg litt lei meg for, sånn egentlig. Men jeg får jo til å lese tekster, og plukker opp det groveste når jeg hører folk snakker.

Men det er også viktig å være bevisst i sin rolle som forsker når man benytter seg av dybdeintervju som metodisk redskap. Dersom man lar seg «rive med» i visse situasjoner, kan både samtalen og dens produkt få et uheldig utfall, der en kanskje vil oppleve det som ukomfortabelt å stille enkelte spørsmål som kan være belastende for informanten, og dermed vil sitte igjen med et intervju som har sporet av og bærer preg av mangler (Fog, 2004: 33). Dette var noe jeg selv måtte ta stilling til under enkelte av intervjuene, da det var flere som hadde mye på hjertet rundt sine egne opplevelser rundt det å tilhøre en stigmatisert minoritetsgruppe. Ved slike situasjoner finnes det et tvetydig aspekt: På den ene siden kan dette med navneforhold, som jo er selve hovedtemaet for masteroppgaven, fort falle litt utenfor. Det kan i så fall være uheldig for empirien som kommer ut av intervjuet. Men på den andre siden skildrer fortellingene som kommer frem, viktige forhold i livsverdenen til informanten, noe som igjen kan være relevant for forvaltningen av den samiske identiteten.

Derfor var det viktig for meg å under samtalene finne en balanse når informantene åpnet seg opp. På den ene siden viste jeg forståelse og ydmykhet, mens jeg på den andre siden var påpasselig med å ikke la de følelsene som oppsto hos meg, påvirke intervjusituasjonen i alt for stor grad. Følelsesmessige «forstyrrelser» hos meg som intervjuer kan føre til at det empiriske materialet mister sin pålitelighet og gyldighet (Fog, 2004: 70). Det er med andre ord viktig at slik type informasjon ikke tar overhånd og blir for dominerende i intervjuet.

2.5 NSD

For å kunne undersøke temaet for masteravhandlingen min har jeg vært helt avhengig av hjelp fra informantene mine, og relasjonene til disse har derfor vært helt avgjørende. Ikke har det bare vært av betydning på det forskningsmessige plan, men jeg har også måttet forholde meg til en rekke etiske prinsipper i samarbeidet med disse enkeltindividene, både med tanke på å kvalitetssikre arbeidet, men også ikke minst med hensyn til personvern. Informasjon om masterprosjektet samt samtykke fra informantene har derfor vært viktig, og det er her *Norsk senter for forskningsdata AS (NSD)* kommer på banen. Dette er en instans som sørger for at samfunnsvitenskapelige undersøkelser forholder seg korrekt til personvernloven m.m.

Prosjekter der spørsmål om personvern vil være et problem, må derfor meldes inn til NSD for godkjenning.

Boyd og Ericsson (2015: 22) nevner *informasjon* og *samtykke* som to viktige faktorer som deltakerne i prosjektet har krav på. Dette var også noe av det NSD måtte godkjenne før jeg fikk grønt lys til å sette i gang med intervjuene. Dette fordi informantene mine hadde krav på informasjon rundt hva det innebærer for dem å delta i prosjektet, hva som vil skje med opplysningene de oppgir, og hvilke rettigheter de har som deltakere i prosjektet. I informasjonsskrivet understrekes det også at det er frivillig å delta, og at man når som helst kan trekke seg uten å oppgi grunn. Deretter samtykket informantene i å delta på de følgende premissene, og i at informasjonen som fremgår av intervjuene, kan brukes i prosjektet (se vedlegg).

Jeg meldte inn prosjektet til NSD i august 2018 og fikk det godkjent i oktober 2018. Selve søknadsprosessen måtte gå noen runder før jeg fikk klarsignal om å sette i gang. Godkjenningen var et premiss for at forskningen min ikke skulle bryte med forskningsetiske prinsipper. Underveis i prosessen var jeg noe usikker på hvordan resultatet ville bli, særlig fordi masteren omhandler navn, og fordi den også omhandler tredjepersoner som ikke har vært i stand til å forstå hva prosjektet innebærer, eller i å samtykke. En løsning på det siste ble derfor at informantene samtykket på vegne av sine egne barn om at den informasjonen som blir gitt rundt deres navn, vil bli brukt som datamateriale i prosjektet. Når det gjelder anonymisering av tredjepersonene, ble det laget avkryssingsbokser på samtykkeskjemaet der informantene kunne velge om navnene skulle fremgå i oppgaven eller om det/de skulle anonymiseres. Dersom anonymisering var å foretrekke var dette helt uproblematisk, da det ikke er selve navnet som er gjenstand for undersøkelsen, men tanker, erfaringer og holdninger rundt det som er det essensielle. Det var midlertid ingen av informantene som krysset av for anonymisering.

3. Bakgrunn og teori

Dette kapittelet rommer både historisk og kulturell bakgrunnskunnskap, faglige perspektiver og tidligere forskning. Jeg vil først komme inn på ulike historiske, sosiale og kulturelle forhold som er relevante for å kunne diskutere aspekter knyttet til selvpoppfattelsen av samisk identitet. Deretter vil jeg ta for meg ulike navnetradisjoner som har vært, og delvis fortsatt er vanlige i (sør)samiske områder. Avslutningsvis redegjør jeg for aktuelle perspektiver som jeg i analysedelen vil diskutere og knytte opp mot den innsamlede empirien. Som tidligere nevnt vil ikke alle teoretiske aspekter og temaer bli presentert i dette kapittelet, da jeg har ansett enkelte som mest hensiktsmessig å introdusere i analysedelen.

3.1 Å være navnløs er å være ingen

Ifølge navneloven er alle individer pliktige til å ha et navn:

§ 1. *Plikt til å ha navn*

Alle skal ha fornavn og ett enkelt eller dobbelt etternavn og kan i tillegg ha mellomnavn. Enhver har plikt til å bruke sitt fornavn og etternavn som personnavn. Ingen kan ta, endre eller sløyfe navn på annen måte enn etter loven her. (Navneloven, 2019).

Men hva *er* egentlig et navn? Hvilke funksjoner har det? Først og fremst har det som oppgave å klassifisere et individ, å vise omgivelsene hvem noen er. Språkrådet definerer personnavn som en persons eggenavn, det vil si navnet som brukes for å identifisere en person, som for eksempel Per Hansen eller Kristine Dal. Fornavnet er navnet som står på første plass i et personnavn, mens etternavnet kommer til slutt. Hovedfunksjonen er altså kognitivt rettet, med det praktiske formål å individualisere og identifisere, og å skille enkeltindivider fra hverandre (Språkrådet, 2019). Men som vi etter hvert skal se, ligger det litt mer bak et navn enn som så:

Personnamn gir i høg grad uttrykk for identitet. Over alt i verda har personnamna vore «ein spegel av kulturen», noko som inneber at ulike etniske grupper har manifestert sin kulturelle identitet med namn frå sitt eige språk eller med namn som på ein eller annan måte knyter seg til den kulturelle bakgrunnen til gruppa. (Alhaug og Saarelma, 2015: 187).

Utsagnet til Alhaug og Saarelma overfor tilsier at et navn ikke bare er et navn. Det har ikke bare som funksjon å identifisere ulike mennesker, men også å gi en pekepinn på *hva slags* mennesker det er snakk om. Märít Frändén kom i 2010 ut med sin doktorgradsavhandling *Att blotta vem*

jag är, som handler om samiske etternavn i Sverige. Der viser hun til at et navn har flere ulike funksjoner, og at det ikke minst har en stor betydning for et individs sosiale og kulturelle identitet. Navnet definerer bæreren ikke bare som et individ, men også som medlem av et kollektiv. Det kan da være snakk om kollektiv i en familiær eller geografisk forstand, eller noe større (Frändén, 2010: 91).

Marianne Freng Isaksen er også inne på dette aspektet i sin mastergradsavhandling *Navnet skjemmer ingen* fra 2012 om navn og identitet blant russere i Norge. Hun nevner særlig to faktorer som er interessante; den *ideologiske* funksjonen og den *samhørighetsskapende* funksjonen som et navn har. Disse to henger tett sammen. Førstnevnte består i at man med navnevalget ønsker å signalisere en viss bakgrunn, og dermed vil kunne skape en kulturell, sosial eller religiøs tilhørighet (Isaksen, 2012: 18). Sistnevnte funksjon, den *samhørighetsskapende*, dreier seg om hyppigheten av navn; at noen navn er vanligere og finnes i flere land over hele verden, mens andre er sjeldnere og finnes kun i ett eller noen få land. Disse siste vil, i motsetning til de mer vanlige navnene, ha en stor *samhørighetsskapende* funksjon, som blir synliggjort når flere mennesker kjenner til den bestemte navnekulturen, og dermed opplever et sosialt fellesskap gjennom disse navnene (ibid.).

Et eget fornavn er til vanlig noe en ikke velger selv. Valg av fornavn er derimot en prosess som styres av ulike oppfatninger, holdninger og tanker hos foreldrene. Navnet de velger, kan være inspirert av oppkallingstradisjoner i familien, kjente personer, historiske forhold, navn som er populære i samtiden eller navn av utenlandsk opprinnelse, for å nevne noen faktorer. Navnevalget sier altså veldig mye om hva foreldrene synes er fint i livet, ifølge Ivar Utne (2011: 10). Ved valg av fornavn uttrykkes gjerne opplevelser, drømmer og håp som de vil dele med barnet.

Navn er altså ikke så nøytrale, og ut ifra navnet til et individ kan en fort danne seg et bilde av personen, uansett om dette har rot i virkeligheten eller ikke. Mer eller mindre ubevisst kategoriserer og putter man folk i båser ut ifra navnet; ung eller gammel, mann eller kvinne, norsk eller utenlandsk. Navn er altså en viktig faktor i den sosiale og kulturelle kategoriseringen. Hvordan en oppfatter et navn, kan riktignok være individuelt betinget, men en kan konstatere at visse navn oftere enn andre assosieres med et visst utdanningsnivå, sosial bakgrunn etc. (Hagström, 2006: 81). Et samisk navn vil derfor kunne vise tilbake på at personen har en annen etnisitet enn den majoritetsnorske.

3.2 Sørsamene – et urfolk i Midt-Skandinavia

Samene er et urfolk som har sine tradisjonelle bosetningsområder i den kulturelle regionen som på sørsamisk kalles Saepmie (Sápmi, på nordsamisk). Saepmie er et tradisjonelt navn som brukes som betegnelse på samenes nasjon, hvilket strekker seg over de fire landene Norge, Sverige, Finland og Russland. I Norge regner en Nord-Norge, Trøndelag, Trollheimen og Femundsmarka for å være deler av Saepmie, og innad i disse områdene finnes tre ulike samiske språk: nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk.

Å gi noen klar og fullt dekkende bestemmelse til urfolksbegrepet kan være utfordrende, som følge av at både urfolkene selv, ulike internasjonale konvensjoner og enkeltstater har sine egne definisjoner på hva det å være urfolk egentlig innebærer. Urfolksdefinisjonene er derfor mange, og enkelte har også blitt justert opp gjennom årene, som følge av vanskelighetene med å finne en helt dekkende presisering. Det er nærliggende å referere til hva Den norske regjeringen har tatt utgangspunkt i når de gir sin betegnelse til begrepet. De viser til FNs LO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater, som Norge ratifiserte i 1990, og som definerer urfolk på følgende måte i artikkel 1 nr. 1 b.:

Folk i selvstendige stater som er ansett som opprinnelige fordi de nedstammer fra de folk som bebodde landet eller en geografisk region som landet hører til da erobring eller kolonisering fant sted eller da de nåværende statsgrenser ble fastlagt, og som – uansett deres rettslige stilling – har beholdt alle eller noen av sine egne sosiale, økonomiske, kulturelle og politiske institusjoner. (Regjeringen, 2019).

De kjennetegnes videre med at de ofte har en egenartet kultur basert på naturressursene, og at de stiller seg sosialt, kulturelt og/eller språklig fra den dominerende befolkningen (Regjeringen, 2019). Av de nordiske landene er det kun Norge som har ratifisert denne konvensjonen fra FN. Ratifiseringen innebærer at myndighetene har plikt til å treffe tiltak for å støtte opp om bestemmelsene vedrørende kulturell utvikling, bruk og læring av eget språk samt opprettelsen av egne institusjoner.

3.2.1 Minoritet i minoriteten

Man forbinder ofte samene med de nordligste fylkene våre, og da særlig Finnmark. Det aller meste av forskning og litteratur dreier seg om nordsamene, og en hovedårsak til dette er nok at den samiske befolkningen og det kulturelle tyngdepunktet til denne folkegruppa er tilknyttet områdene i indre Finnmark. Men det finnes altså en samisk befolkning så langt sør som

Hedmark, og det er derfor viktig å være bevisst på at man også inkluderer disse og deres områder når man omtaler samene som eget folk.

KM: Det er vel en minoritet i minoriteten, på en måte? Det sørsamiske, altså.

I: Det er i hvert fall ofte det som blir sagt. Det som jeg misliker veldig med det er at man setter de to opp mot hverandre. Det blir jeg litt provosert av, det er veldig ufortjent. Så systemet per nå, er fremdeles det at man ikke lærer om mangfoldet i det samiske samfunnet i skolen, eller i det hele tatt. Det er faktisk nordsamer som er vel uvitende om det sørsamiske, og som da ikke har forståelse for det. Mens i det sørsamiske har man kanskje et mer åpent blikk for det, eller hva jeg skal si. Jeg synes i hvert fall det er veldig ufortjent å sette de to opp mot hverandre, fordi det er jo ikke ungene sin feil at man ikke vet om hverandre. Det samme som hele den samiske historien generelt sett, man blir jo ikke lært opp i samisk historie.

Det er en kjensgjerning at sørsamene ofte bærer preg av å være en minoritet i minoriteten. Dette fordi det i mange sammenhenger er tendenser til å snakke om en «offisiell samiskhet», der de nordsamiske reindriftssamene blir trukket frem som majoriteten innenfor det samiske samfunnet (Olsen, 1997: 231). Som følge av dette har det vokst frem stereotyper om at «alle» samer er reindriftsutøvere og har tilhørighet i Finnmark. Johansen (2006: 60) slår fast at minoritet i minoriteten-perspektivet på sørsamene fører til en ekstra ramme med usynliggjøring. Det finnes mange nordmenn i region Midt-Norge som har manglende kunnskap om at det finnes samer i eget fylke, eller om samer som urfolksgruppe generelt. At sørsamene har to majoriteter å forholde seg til, den norske og den samiske forøvrig, gjør at de er ekstra sårbare for å «gli ubemerket hen».

Nøyaktig hvor mange sørsamer som bor i Norge og Sverige, er problematisk å tallfeste. De tallene en i dag gjerne opererer med, stammer mest trolig fra NOUs rapport *Om samenes rettsstilling* fra 1984. Rapporten peker tilbake til folketellingen i 1913 som «den siste noenlunde pålitelige» for tallfesting av samer i sørsamisk område, der en registrerte om lag 600 samer mellom Hemnes i nord til Engerdal i sør. Videre sier rapporten: «Antakelig vil et overslag på rundt 2000 sørsamer i Norge og Sverige under ett være innenfor rammen som kan tolereres når man bygger på så vidt usikre premisser». (NOU 1984: 19, s 86). Antallet sørsamer på 2000 som en i dag ofte opererer med, er altså basert på 35 år gammel informasjon, som heller ikke den gang kunne regnes som sikkert grunnlagsmateriale på hvor mange som kunne regnes som sørsamer. Det har heller ikke lyktes meg å finne sikre tall på hvor mange sørsamer som finnes per i dag.

3.2.2 Det sørsamiske området

Det som i dag kalles for det sørsamiske området, strekker seg langs begge sider av grensa mellom Norge og Sverige, fra og med Saltfjellet og Ume elv i nord til Elgå og Idre i sør (se kart). I Norge regnes det sørsamiske området for å være området der samene bor sør i Nordland, Trøndelag og Hedmark. Vi kan derfor regne sørsamene for å være et urfolk i Midt-Skandinavia. I førhistorisk tid var området større, noe levninger og funn etter en fangstkultur som viser seg å ha en lengre tradisjon bakover enn den norrøne vitner om (Se f.eks. Bergstøl, 2008; Løøy, 2002: 59; Zachrisson, 1997). Det førhistoriske området omfattet i Norge blant annet steder så langt vest som til Gudbrandsdalen, Valdres og Dovrefjell, og så langt sør som til Trysil og Elverum. Det er også funnet spor etter samiske tufter i Buskerud fylke (Braseth, 2014: 13). I det sørsamiske miljøet er det vanlig med nære slekts- og familierelasjoner på tvers av riksgrensen til Sverige, som følge av at tradisjonelle reinflyttinger stort sett har foregått i en øst–vest-retning.

Figur 1: Det sørsamiske området (Saemien Sijte.no).

Kommunene Hattfjelldal, Røyrvik, Snåsa og Røros ligger innenfor forvaltningsområdet for sørsamisk språk, hvilket innebærer at norsk og samisk er likestilte, slik at kommunale og statlige organ i kommunene er forpliktet til å legge til rette for bruk av samisk språk. Snåsa ble innlemmet i forvaltningsområdet i 2008, Røyrvik i 2013, Hattfjelldal i 2017 og Røros i 2018.

Særlig regnes Snåsa og Røros for å være kjerneområder og bærebjelker når det gjelder bevaring og videreføring av den sørsamiske kulturarven. Snåsa ligger midt i det sørsamiske området, og her finnes en rekke sørsamiske institusjoner og organisasjoner. Her finner vi *Saemien Sijte* som ble etablert som kulturforening i 1964, med det hovedformål å sikre den sørsamiske identiteten og fellesskapsfølelsen. Senteret er i dag både sørsamisk museum og kultursenter. I tillegg finnes det en kommunal sørsamisk barnehage, kommunal sørsamisk skole, sørsamisk språksenter, regionskontor for NRK Sápmi og en egen avdeling av Sametinget. Noen av de samme institusjonene som vi finner i Snåsa, finnes også på Røros. Her har en sørsamisk barnehageavdeling, samt et eget språk- og kompetansesenter, *Aajege*, som har som formål å etablere samiske språk- og kulturarenaer.

Som et ledd i bevaringen og styrkingen av det sørsamiske språket finnes også to internatskoler i det sørsamiske området: *Áarjel-saemiej skuvle* i Snåsa og *Gaske-nøørjen samienskuvle* i Hattfjelldal. Her kan elever fra andre kommuner i Sør-Saepmie komme og bo for å få undervisning på sørsamisk. Skolene tilbyr også nettbasert fjernundervisning og korte leirskoleaktige språksamlinger for de ulike klassetrinnene. Samiske internatskoler har eksistert i flere generasjoner, men har ikke bestandig hatt det formål å styrke språket og kulturen. I sørsamisk område fantes *Haviken skolehjem for lappebørn*, som i perioden 1910 – 1951 var et effektivt verktøy i fornorskningspolitikken, der formålet var å forme de samiske elevene til å bli norske (Devik, 1980). Skolen var drevet i regi av Finnemisjonen og Trondheim indremisjon, og undervisningen var utelukkende på norsk (ibid). Aspekter knyttet til fornorskningspolitikken vil jeg drøfte mer inngående i neste delkapittel.

3.3 Fornorskningspolitikken

Dette folk står på et meget lavt kulturstandspunkt. [...] Forresten skal de være nokså makelig anlagt [...] De er som de andre lapper, lavvoksne og hjulbente. Vakre er de ikke. Det er synd at si.

(Falkberget, sitert i Larsson 2017)

Fra om lag midten av 1800-tallet førte den norske stat og kirke en aktiv fornorsknings- og assimilasjonspolitik overfor samene. Denne politikken hadde i all hovedsak som formål å

jobbe for et språkskifte fra samisk til norsk, samt å utslette den samiske kulturen (Hætta, 2002: 123). Johansen (2009: 56) definerer fornorskings- eller assimilasjonsbegrepet på følgende måte: «Begrepet fornorskingspolitikk viser til en bestemt minoritetspolitikk som Stortinget vedtok på midten av 1800-tallet. Fornorskningstiltakene skulle skape nasjonal enhet, og dette forutsatte kompromissløs assimilering av kvener og samer; gjennom politisk press skulle minoritetene bytte ut sine etniske kjennetegn med de tilsvarende norske». Samenes språk og kultur ble utsatt for en politikk som hadde det formål å få dem til å gi seg over til det etnisk norske, da forskjeller innad i samfunnet ble sett på som farlig og splittende. En mente derfor at ulikheter måtte lukes vekk, slik at man fikk et så homogent samfunn som mulig.

At samene hadde en annen etnisk opprinnelse enn den høye og lyse nordmannen, gjorde at de ikke ble inkludert i Rudolf Keysers rene «Moderstamme», der det ble skilt mellom «ekte» og «uekte» nordmenn. Samene ble altså regnet for å være uekte nordmenn til tross for norsk statsborgerskap (Seip, 1998: 103). Samemisjonen, som hadde det formål å konvertere samene over fra sin egen naturreligion til kristendommen, startet allerede opp på 1700-tallet. Dette viser altså at fornorskingspolitikken i realiteten startet før 1850. Presten og misjonæren Thomas von Westen bidro med sine innsettelse av misjonærer samt reisninger av kirker til at misjonsarbeidet blant samene fikk faste organiserte former. Han holdt seminarer i Trondheim for å utdanne lærere og misjonærer, som skulle ha sitt virke i de samiske områdene (Hætta, 2002: 49).

Språket ble en viktig brikke i fornorskinga av samene, og hadde sammenheng med nasjonsbyggingsprosessen, der det reiste seg en tanke om at alle nasjonens innbyggere skulle snakke samme språk. Stortinget opprettet i 1851 «Finnefondet»; en budsjettpost som skulle fremme undervisningen av norsk i de såkalte overgangsdistriktene, samt sørge for opplysning av det samiske folket (Minde, 2005: 8). En rekke internatskoler, derav Havika i sørsamisk område, som var privat i motsetning til de statlige lenger nord (jf. delkapittel 3.2.2), ble bygde med formål om å isolere elevene fra sine opprinnelsesmiljø, og det ble ansatt lærere med norsk bakgrunn i de samiske og kvenske områdene. Dermed ble det også innført et yrkesforbud mot samiske og kvenske lærere (Minde, 2005: 9).

I tillegg til misjonering og språklig assimilering, opplevde mange samer i de sørsamiske områdene å bli diskriminert på grunnlag av arealkonflikter med norske bønder om retten til beiteland. Dette resulterte ofte i at samene ble fortrent fra sine områder. Ved slutten av 1800-tallet tårnet problemene seg opp som følge av regjeringens etablering av lover og regelverk. Blant disse er det verdt å nevne Felles-lappeloven av 1883 og Lappekommisjonen av 1898.

Begge lovene formaliserte og styrket bøndernes posisjon i forhold til reindriftssamene (Fjellheim, 2012: 93). Sistnevnte lov hadde som oppgave å «undersøge Lappeforholdene i Hedemarkens, Søndre- og Nordre Trondhjems Amter og angive Forlsag til Fastsættelse av Grænsene for Lappenes Betesret samt til Ordning forøvrigt at Forholdet mellom disse og de Fastboende i de nævnte Amter» (Fjellheim, 2012: 93 etter Severinsen, 1979: 40). I denne kommisjonen satt en overrettsaktør, en gårdbruker og en lensmann. Ingen samer var representert.

Noen år tidligere, nærmere bestemt i 1891, gav historikeren Yngvar Nielsen ut artikkelen *Lappernes fremrykning mot syd i Throndhjems stift og Hedemarkens amt*, og hevdet her at samene var seine inntrengere i et bygdenorsk område (Fjellheim, 1999: 108). Han mente at samene ikke var urbefolkning i Røros-traktene, men innvandrere nordfra, og som først hadde ankommet traktene rundt 1750. Flere historikere har også i den senere tid stått fast ved disse teoriene; riktig nok noe modifiserte. Modifiserte former av Nielsen «fremrykningshypotese» ble videreført både i Haarstad (1981 og 1992) og i Trøndelags historie (Dybdahl & Bull, 2005). Dette til tross for at det i de siste tiårene har blitt gjort en rekke arkeologiske funn i det sørsamiske området – og også lengre sør – som gir klare indikasjoner på en form for sameksistens mellom sørsamer og nordmenn lenge før det Nielsen og Trøndelags-historikerne hevder (Bergstøl, 2008; Løøv, 2002; Zachrisson, 1997). Nielsens arbeider fikk altså stor, og mange vil også si ufortjent, innvirkning på ettertidens syn på samisk historie i Sør-Norge (Fjellheim, 2012; Jünge, 2005).

For å forstå den målrettede og langvarige statlige innsatsen for å få samene til å legge av seg språket, kulturen og i det hele tatt den samiske identiteten, er det nærliggende å nevne det ideologiske klimaet som la føringene for assimilasjonsprosessene. Sosialdarwinismen og nasjonalismen var to ideologiske elementer som gjorde seg gjeldende i fornorskningen av samene til inn på 1930-tallet. Sosialdarwinismen stod for et syn som innebar at de mer utviklede kulturer og raser med nødvendighet ville bre seg på bekostning av primitive kulturer og raser (Mæhlum 2007: 140; Pedersen & Høgmo, 2012: 40). Litt annerledes formulert betydde dette at de «primitive samene» måtte underordnes den siviliserte norske majoritetskulturen, både språklig og kulturelt. Ideologien henger nokså tett sammen med nasjonalismen, som fastslo at dersom man skulle kunne hevde landets nasjonale identitet i forhold til de andre skandinaviske landene, måtte den samiske kulturen elimineres. Ellers kunne man ikke stå for nasjonens verdier, da historien først og fremst tilhørte vestlige folk og nasjoner (Braseth, 2014: 10). Det var altså både et dannelsesaspekt og et sivilisasjonsaspekt inne i bildet – en måtte heve nivået i

nasjonen ved at samene, og andre minoriteter som for eksempel tatere, måtte bli moderne nordmenn.

3.3.1 Ettervirkninger, men fremtidshåp

Vi er jo så få, så det å klare å holde på det vi har, i den her fornorskingsprosessen som pågår enda, det er jo hele tida en kamp.

(Informant)

Til tross for at fornorskingspolitikken i dag er avsluttet, henger ettervirkningene fortsatt igjen; vi befinner oss i dag i æraen av *postkolonialismen*. Begrepet betegner et studiefelt innenfor humaniora og samfunnsvitenskap, og mange forskere og fagpersoner har prøvd å gi gode beskrivelser av termen, og flere har problematisert den. Jeg har midlertid ikke beveget meg inn på de ulike problemene ved begrepet, men heller forsøkt å samle trådene for å gi et bilde på hva som ligger i begrepet, og hvordan det er høyst relevant i forhold til relasjonen og samspillet mellom nordmenn og samer i dag.

Ashcroft, Griffiths og Tiffin (2000) betegner postkolonialisme på følgende måte:

As originally used by historians after Second World War in terms such as the post-colonial state, 'post-colonial' had a clearly chronological meaning, designating the post-independence period. However, from the late 1970s the term has been used by literary critics to discuss the various cultural effects of colonization (Ashcroft et al, 2000: 186).

Kort sagt rommer begrepet i hovedsak de ettervirkningene en sitter igjen med etter avviklingen av et kolonistyre, med et særlig fokus på maktforholdet og samspillet mellom de tidligere makthaverne og de marginaliserte:

Postcolonialism claims the right of all people on this earth to the same material and cultural well-being. The reality, though, is that the world today is a world of inequality, and much of the difference falls across the broad division between people of the west and those of the non-west. (Young, 2003: 2).

Blant samene kan postkoloniale virkninger dreie seg om nedvurderende holdninger til egen bakgrunn, mangel og vilje til å godta eget språk og egen kultur, eller det kan være opplevelser

av å bli motarbeidet av storsamfunnet. Særlig er dette med arealforvaltning i tilknytning til reindrifta et brennhett tema i både nord- og sørsamiske områder. På Fosen, Røyrvik og Selbu er det vindmøllene som skyver reindrifta tilbake, mens det i Røros- og Tydalstraktene er bønder og jordeiere som står for motparten (Fjellheim, 1999; 2012). Negative holdninger og uvitenhet overfor samer finnes altså fremdeles blant majoritetsbefolkningen, og som følge av dette har mange samer har følt på identitetsfornektelse og selvhat (Hætta, 2002: 124).

Holdningene til det samiske er midlertid i endring og kommer blant annet til overflaten ved at stadig flere vil vedkjenne seg sin samiske bakgrunn (Pedersen & Høgmo, 2012). Det kan altså sies å foregå en etnisk revitaliseringsprosess, som betegner en prosess som har flere ulike uttrykk og stadier på det individuelle plan, men som i hovedsak kan dreie seg om å internalisere en etnisk identitet som i utgangspunktet ikke var der, eller eksisterte som noe uavklart (Pedersen & Høgmo, 2012: 61). Så hva ligger bak denne revitaliseringsprosessen? For å finne svar på dette må en se på de ulike organisasjonene som har blitt opprettet og tiltakene som har blitt gjort for å styrke og bevare samisk kulturarv, språk, samt de samiske rettighetene.

Startskuddet for den etniske revitaliseringsprosessen skjedde for alvor på slutten av 1970-tallet, særlig i forbindelse med Alta-aksjonen. Alta-aksjonen innledet en ny fase i den samepolitiske historien, der en fikk frem de samiske organisasjonenes rettighetskrav i offentlighetens søkelys på en helt annen måte enn tidligere (Eidheim, 1997: 46-47; Stordahl, 2000: 90). I tillegg startet den etno-politiske *Samebevegelsen* opp sitt arbeid; denne hadde som sin oppgave å fjerne skillet som hadde vært mellom nordmenn og samer, med samene som den underlegne og sterkt stigmatiserte part (Stordahl, 2000: 62). At Sametinget ble grunnlagt i 1989 ble skjellsettende på flere måter. Ikke bare åpnet det for en ny politisk kanal innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, men det ble også stående som et rådgivende organ, og har med sin myndighet innen samisk kulturminnevern og språk bidratt stort til økt revitalisering. Gjennom sine flere ulike roller har sametingssystemet i avgjørende grad bidratt til institusjonalisering av den samiske nasjonen, og med dette også bidratt til en bredere samisk identitetsutvikling (Pedersen & Høgmo, 2012: 277). Dessuten har flere og flere kommuner blitt innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Prosessen med å bli kvitt kolonimakten i alle dens former, og da særlig å stoppe den kulturelle tvangen som har fortsatt etter at kolonimakten er borte, kalles gjerne for *avkolonialisering* (decolonization) (Young, 2004: 63). En ønsker altså å gjøre motstand og ta tilbake sitt eget, og det en tidligere ikke har hatt rettigheter til. Avkolonialiseringstermen vil bli nøyere diskutert i siste del av analysen (4.4).

Det råder ingen tvil om at den samiske selvtiliten har blitt styrket de siste 40 årene, og at det blant mange av dagens samer råder en type stolthet som var utenkelig bare for noen få tiår siden. Som nevnt har de samiske miljøene tatt tilbake mye av det de har mistet, og gjort om det som tidligere var skambelagt, til stolthetsbærende symboler. I den forbindelse har NRK i de siste årene vært en viktig kanal for å fronte samisk kultur, musikk og språk, som har bidratt til en økt interesse for det samiske blant majoritetsbefolkningen. Blant annet har joiken fått økt oppmerksomhet, særlig gjennom den samiske artisten Ella Marie Hætta Isaksens deltakelse i *Stjernerkamp*, og serien *Muitte Mu*, der kjente norske artister blir utfordret til å joike en person som står dem nær. Dessuten inneholder Norges bidrag til Eurovision Song Contest i 2019 innslag av joik, representert av musikkgruppa Keiino. Også flere TV-programmer har i de siste årene vært med å sette fordelaktig lys på samenes kultur, blant annet NRK-programmene *Reinflytting minutt for minutt*, *Den stille kampen* og *Samenes historie*, for å nevne noen.

3.4 Et språk under press

Sørsamene har et eget språk som skiller seg fra nordsamisk og lulesamisk i grammatikk og ordforråd; forskjellene kan sammenlignes med for eksempel forholdet mellom norsk og islandsk (Magga, 1997: 140). Som følge av de språklige assimileringstiltakene opp gjennom tidene er sørsamisk i dag under sterkt press, men har i de siste tiårene gjennomgått en revitaliseringsprosess, blant annet som følge av økt satsning på tiltak for å styrke og bevare språket.

Det sørsamiske språkets ortografi fikk offisiell status i 1978. I den forbindelse har flere lærere, forskere og forfattere gjort en viktig innsats for å styrke og bevare språket (Rydving, 2008: 372). Det har også blitt utgitt både skjønnlitteratur og sakprosa på sørsamisk; blant annet har det nylig blitt oversatt 76 barnebøker til sørsamisk, finansiert av Språksenteret i Snåsa, Trøndelag Fylkesbibliotek, Sametinget og Trøndelag Fylkeskommune (Appfjell & Oskal, 2018).

Aspekter rundt revitalisering av sørsamisk og faktorer rundt hva som styrker eller svekker språket, er gjenstand for Inger Johansen sin masteravhandling *Det er ikkje eit museumsspråk, det har noko med framtida å gjera* fra 2006. Her konkluderer hun med at det er en revitalisering av sørsamisk på gang, og at denne på global basis er én i rekken av mange, som følge av den etniske vekkingen på 1970-tallet. Av Johansens undersøkelse kommer det også frem at den språklige statusen blant sørsamene er høy, og den gode selvtiliten som finnes blant mange til

å stå på sine krav om samiskundervisning, i stor grad skyldes den institusjonelle støtten man har krav på (Johansen, 2006: 120). I opplæringsmålene for undervisning av samiske elever i skolen står det formulert at elevene skal oppnå funksjonell tospråklighet, noe som innebærer at en skal kunne bruke begge språkene både skriftlig og muntlig, og at en bruker og utvikler disse språkene over tid (Johansen, 2006: 32).

I hvor stor grad informantene mine behersker det sørsamiske språket, varierer. De fleste informantene har vært heldige og hatt foreldre som har behersket språket godt, og fått mye av den muntlige språkopplæringa på hjemmeplan. Men dette gjelder ikke alle; enkelte forteller at de i oppveksten har fått mangelfull opplæring, både hjemmefra og gjennom skolen, og behersker derfor ikke sørsamisk på et ønsket nivå. Én forteller at hun kan «plukke opp det mest grunnleggende fra samtaler med andre sørsamer», og «gjøre meg sånn greit forstått». I dette tilfellet dreier det seg om en person der en av foreldrene har bært preg av fornorskning, og dermed ikke har hatt mulighet til å lære sine egne barn samisk hjemme. Informanten fikk heller ikke tilbud om opplæring i sørsamisk før hun gikk på videregående, og kom derfor sent i gang med opplæringen. Hvilken rolle språklige forhold spiller for navnet blir nærmere gjort rede for i analysen.

3.5 Navnetradisjoner i (sør)samiske områder

Namn är en spegel av samhället och dess maktförhållanden, bland annat mellan överordnade och underordnade grupper. De underordnade gruppernas namnskick är ofta mindre synligt än de överordnades. Det finns många exempel på språkliga och etniska grupper som inte tillåts använda de egna namnen, utan tvingas bära den överordnade gruppens namn. Vilket namn och vilken typ av namn man bär, har på så sätt en ideologisk och politisk betydelse.

Frändén (2016: 798)

Kunnskap om samiske personnavn fra eldre tid er ganske begrenset (Ole Henrik Magga, personlig kommunikasjon, 3. april 2019), og det lille som finnes, er bevart i skriftlige kilder som skattemanntall og kirkebøker, samt i muntlige kilder (Rydving, 2015). Tradisjonelle samiske navn, det vil si både for- og etternavn, var i en lang periode ikke godkjent av stat og

kirke og ble heller ikke oppgitt av samene selv, hvilket også er en av årsakene til at en vet lite om dem fra skriftlige kildematerialer (Rydving, 2015: 169–171). Dessuten er det som finnes av skriftlig kildemateriale om navn, skrevet av folk som ikke hadde gode språkkunnskaper i samisk, og som betraktet den samiske kulturen utenfra. Slik sett kan en regne med at mange samisk-språklige navn har blitt feil nedskrevet, og dermed gått tapt for ettertiden (Frändén, 2010: 60). I tillegg er det som i størst grad er forsket på, navn fra de nordsamiske områdene. Det finnes med andre ord ikke noe rikt kildemateriale når det gjelder sørsamiske personnavn. Likevel kan noe av forskningen på de nordsamiske tradisjonene i større eller mindre grad settes inn i en sørsamisk kontekst, og vi har også forskere som Håkan Rydving (2015) og Anders Løøv (2002), som har undersøkt aspekter knyttet til navn blant spesifikt sørsamer.

Norske myndigheter var negativt innstilte til samiske navn, da de ble oppfattet som hedenske. Dette gjorde at det fra midten av 1500-tallet og frem til omkring 1700 ble iverksatt en intensiv kampanje for å tvinge samene til å bruke skandinaviske navn når de skulle døpe ungene sine (Rydving, 2015: 171). Dette ble iverksatt av prestene, der en brukte det samiske navnet som utgangspunkt, og fant en lydlikhet med et norsk eller skandinavisk avløsernavn.

Blant samene ble det som følge av forbudet mot de samiske «hedenske» navnene tatt i bruk en strategi for å kunne fungere i det samiske samfunnet så vel som i det norske: *parallellnavngiving*. Dette har vært et kjent fenomen i de samiske områdene, og blir praktisert så langt frem som til vår egen tid. Dette er en tilpasningsstrategi man benyttet seg av i møtet med majoritetsbefolkningen, der man lot barnet døpes i kirken med et skandinavisk eller kristent navn som ble bestemt i samråd med presten, mens man blant den delen av befolkningen som var fortrolig med den samiske tankemåten og forestillingsverdenen, brukte et samisk navn på barnet (Hansen, 2000: 38). Man kommuniserte altså med en dobbel identitet ved at en hadde to ulike navn på barnet som ble brukt innenfor to ulike sfærer; ett i minoritetssamfunnet og et annet i majoritetssamfunnet. De to navnene representerte i så måte to identiteter som det var mulig å veksle mellom. Det norske navnet som en var døpt med, var imidlertid den offentlige navnevarianten, den som stod oppført i ulike registre og kirkebøker.

Historisk sett var navnet et viktig aspekt ved identiteten til barnet, og i de samiske miljøene har det vært en sterk *oppkallingstradisjon* (Balto, 1997: 76; Hansen, 2000: 39; Nergård, 2005: 45). Ved å oppkalle etter en avdød slektning trodde man at de ønskverdige egenskapene ved denne personen skulle bli overført til det nye barnet. Noen ganger viste det seg imidlertid at navnet ikke hadde de lykkebringende effektene man på forhånd så for seg, for eksempel at det var bærer av en sykdom eller en ulykke, og da kunne vedkommende gis et nytt navn, ved hjelp av

en ny seremoni (Hansen, 2000: 39). Et eksempel fra Nord-Trøndelag viser at man kunne bytte navn opptil fire ganger i løpet av livet, også når man var oppe i 70-årene. Likevel var det mest vanlig å bytte navn mens vedkommende fortsatt var barn (Rydving, 2015: 171). Ritualene som det pekes på her, er riktignok av eldre sort, og blir ikke praktisert i dag. Det er likevel interessant å nevne, da det viser hvor sentral navngivningen var blant (sør)samene.

Skikken med *dobbeltnavn*, altså to eller flere fornavn, er tradisjonelt sett hverken samisk eller skandinavisk, men ble i de sørsamiske miljøene etter hvert vanlig, og da særlig ved kvinnenavn. Det er likevel noe usikkert om dobbeltnavnene var levende navn, eller om de kun fungerte som formelle dåpsnavn. Ifølge Løøv (2002: 62) har samene hatt et mindre antall navn å velge mellom, og denne formen for navnetvang ble ganske merkbar innenfor folkegruppa, der ekteskap mellom nære slektninger var vanlig. Dette resulterte i at man ikke hadde så stor variasjon i navnene. Videre har Løøv sammenlignet regionale forskjeller og funnet ut at dobbeltnavn blant sørsamer var vanligere på den norske siden av riksgrensen enn på den svenske. Forekomsten av dobbeltnavn var også vanligere på Fosen og i Inntrøndelag enn i resten av det norske sørsamiske området. I tillegg kom de her noe tidligere, noe han forklarer med at samene her levde tett på den øvrige befolkningen, og at presset fra storsamfunnet skal ha vært nokså sterkt og skjøvet vekk de tradisjonelle samiske næringsveiene (ibid).

Eksempler på hvordan fornorskingspolitikken gjorde høyst negative utslag i språk, kultur og identitetsoppfatning så vi i delkapittel 3.3. At mange tradisjonelle person- og familienavn har gått ut av bruk eller blitt erstattet med skandinaviske former, gjør det til en utfordring å forske på sørsamiske navn, og da særlig fordi navnene som en finner i skrevne kilder er kristne navn som ikke trenger å ha blitt brukt samene seg imellom.

3.6 Hva er et sørsamisk navn?

Å svare på hva et sørsamisk navn er, er ingen entydig sak. Det gjør heller ikke saken enklere at det finnes så få kilder og så lite forskning på feltet. Som nevnt innledningsvis (kap. 1.5) er det ikke rent språklige tolkninger av sørsamiske navn som er gjenstand for masteravhandlingen min; jeg er ikke ute etter å lage en oversikt over sørsamiske navn som er i bruk, ei heller de som har vært i bruk. Mitt fokus ligger ikke på etymologiske forhold, men på aspekter som har med identitet og sosiale forhold å gjøre. Jeg skal derfor forsøke å ikke komme med noen uttømmende forklaring på *hva* et sørsamisk navn er, men det er likevel både viktig og nyttig å vise hvordan

slike navn kan se ut, samt å vise at ett og samme navn kan oppfattes som norsk i noen sammenhenger, og samisk i andre.

I analysen vil jeg bruke begrepene *markerte* og *umarkerte* navn. Et *markert* samisk navn er et navn som i enkelte tilfeller og situasjoner stikker seg ut og blir oppfattet som ikke-norsk. Når navnet er mer nøytralt i den forstand at det ikke vekker noen særlige reaksjoner, er det *umarkert*. Hvorvidt et navn er markert eller ikke, er imidlertid i høy grad situasjonsbestemt, og et komplisert tema. Et navn kan være markert i én gruppe, mens det i en annen gruppe oppfattes som umarkert (Frändén, 2010: 93). Sørsamiske navn kan derfor sies å være umarkerte innenfor Saepmie, mens de iblant den norske majoritetsbefolkningen kan vekke reaksjoner fordi de oppleves som markerte; det vil si at de skiller seg ut. Jeg vil nå vise hvilken type sørsamiske navn jeg har valgt å kategorisere som markerte og ikke, slik at det blir enklere å forholde seg til disse begrepene i analysen.

La oss starte med det jeg har valgt å omtale som *umarkerte* sørsamiske navn. Som vi så i det forrige delkapittelet, ble samiske foreldre fra 1500-tallet av tvunget til å gi barna sine skandinaviske navn. Navnene ble ofte valgt slik at det skulle ha en viss lydlikhet med de samiske navnene. Om det var presten eller foreldrene som valgte det skandinaviske navnet, har jeg ikke kommet til bunns i ut ifra kildene, men Løøv (2002: 64) antyder at det skjedde i samråd mellom disse. Jeg har heller ikke noe empirisk belegg for å hevde at slike skandinaviske navn er utbredt i det sørsamiske samfunnet i dag, men ut ifra intervjuene kan det absolutt tyde på det. Navn som *Anders, Anna, Brita, Ellen, Ida, Isak, Kristin, Laila, Lars, Maria, Marie, Nils, Ola, Per, Sara og Tomas*, er frekvente eksempler som kommer frem i intervjuene med flere av informantene, og som er navn som er og har blitt brukt i deres slekt. Flere av disse navnene trekkes også frem av Løøv (2002), i tillegg til navn som *Lisbet, Marit, Jon og Hans* (Løøv, 2002: 62).

Én av informantene betegner nettopp slike navn som typiske for de sørsamiske områdene, og anser dem som like mye samiske som norske eller skandinaviske:

I: Laila, for eksempel, vil jeg si er et samisk navn, selv om mange påstår at det er like mye norsk. Det er en del navn som er brukt og som er nærmest ufarliggjort i de samiske miljøene. Anna er jo veldig vanlig, og Lars og Tomas.

Et annet interessant aspekt ved slike frekvente navn, er sammensetningene de ofte opptrer i. Kombinasjoner av to eller flere fornavn kan gi utslag i navn som *Ellen Sara, Nils Ola, Lars Anders, Per Ola*, osv. Her kan en også åpne opp for hvorvidt disse er sørsamiske navn eller

ikke. Kanskje finnes det ikke noe entydig svar på det, men én ting som man i hvert fall kan slå fast, er at slike navnesammensetninger er hyppig brukt innad i de sørsamiske miljøene. På bakgrunn av frekvens kan en få konnotasjoner til det samiske når en hører slike navn. I en sørsamisk kontekst oppfattes altså slike navn ofte som sørsamiske.

De *markerte* sørsamiske navnene skiller seg mer ut enn de som til nå har blitt trukket frem som eksempler. Det har ikke lyktes meg å finne noe konkret svar på opphavet til disse navnene, men dersom en tar utgangspunkt i Rydving (2015: 172), kan det se ut til at slike navn begynte å gjøre seg gjeldende utover på 1700-tallet, som følge av en endringsprosess der en innad i de samiske miljøene begynte å bruke de offisielle skandinaviske navnene også når en pratet samisk. De skandinaviske navnene har altså her blitt tillempet det samiske språket og fått en samisk uttale og oppfattet som samiske. Uttaletilpasningen er ulik i nord og sør, og navnene blir oppfattet som samiske. Slik sett kunne det gi utslag i sørsamiske navn som *Laara (Lars)*, *Sagka/Sakka (Sigrid)*, *Tåamma/Toamma (Tomas)*, *Næjla/Nejla (Nils)* og *Marja/Maja (Maria)*. (Løøv, 2002: 60). I det forrige delkapitlet (3.5) ble parallellnavn-fenomenet presentert, og i eksemplene jeg viser til her, ser man hvordan dette systemet fungerer i praksis; det skandinaviske navnet hadde – og har delvis fortsatt – en funksjon som offisielt døpenavn, mens den sørsamiske varianten ble brukt samene seg imellom. Dette er midlertid forhold som vil bli grundigere redegjort for i analysen, nærmere bestemt i delkapittel 4.2.

Når det gjelder *genuine* sørsamiske navn, er det ifølge Løøv (2002) få av disse som er bevart for ettertiden, som følge av påbudet med å døpe barna med skandinaviske navn. Imidlertid har han funnet noen navn som ikke uten videre blir gjenkjent i personnavnlitteraturen; dette er navn som *Ajik*, *Olick*, *Saris* og *Skarel* (Løøv, 2002: 64–65). Disse navnene ble funnet i ulike kildematerialer fra 1700-tallet, men Løøv stiller spørsmål ved hvorvidt de er sørsamiske eller ikke (ibid). Kildegrunnlaget når det gjelder opphav og etymologisk betydning for de sørsamiske navnene, er som tidligere nevnt noe vagt, og det er derfor utfordrende å trekke konklusjoner. En av årsakene til dette er ifølge Frändén (2016) at den samiske kulturen lenge var muntlig, og at skriftlige navneformer lenge var ikke-eksisterende:

När skriftspråk så småningom började användas, var det något som kom utifrån. Mycket talar därför för att identifikationen med den muntliga namnformen dominerade, även då samers namn började registreras i skriftlig form. Icke desto mindre får skriftliga namnformer ofta stor betydelse, eftersom de har en annan stabilitet än de talade formerna och därför kan ha en konserverande verkan. Det har alltså stor betydelse vilken skriftlig form som etableras, eftersom denna har en tendens att leva kvar och inte sällan kan påverka den muntliga formen. (Frändén, 2016: 798 - 799).

I arbeidet med denne masteravhandlingen har det – med utgangspunkt i det foregående – vært en utfordring å definere hva som er rimelig å regne som et sørsamisk navn. I møtet med informantene og deres navn, samt navnene på barnene deres, har det ikke alltid vært like enkelt å kategorisere navnene som sørsamiske eller norske. Kan en definere det som sørsamisk når det er snakk om et nøytralt navn, men som gir assosiasjoner til det samiske og er spesielt frekvente i dette miljøet? Er det sørsamisk når navnet består av sammensetninger av to eller flere fornavn som ofte opptrer sammen nettopp i sørsamiske miljøer? Det finnes altså mange spørsmål, men få svar og lite forskning på området. En kan argumentere for at det finnes et subjektivt aspekt ved hva navnebærer selv føler er sørsamiske navn. En navnebærer som for eksempel heter *Per Lars* og er oppkalt fra sørsamisk side, kan føle på en like sterk identifikasjon med det sørsamiske, som en som heter *Næjla*, men ikke er oppkalt.

3.7 Identitet og etnisitet – to viktige dimensjoner i et navnevalg

Bevisstgjøring rundt egen identitet og etnisitet varierer og er et høyst individuelt tema. Begge begrepene er kompliserte, og må sees i nær sammenheng med hverandre. Her vil jeg forsøke å definere dem på en så hensiktsmessig måte som mulig.

3.7.1 Intrikat identitetsbegrep

Å skulle redegjøre for begrepet *identitet* er ingen enkel sak, da det har mange ulike definisjoner, og definisjonene kan også variere avhengig av de ulike humanistiske vitenskapene. Sosialantropologen Trond Thuen (1992: 20) beskriver identitetsfenomenet som noe av det mest kompliserte en kan håndtere i humanvitenskapene.

Likevel kan i alle fall én ting slås fast med en gang: Identiteten er både subjektiv og kollektiv, og disse to dimensjonene henger tett sammen. Den dreier seg altså både om hva som gjør et individ enestående, samt hva dette individet har til felles med andre. For å gå nærmere inn på dette sammensatte fenomenet kan vi stille følgende spørsmål: Hvem er same, hva gjør at man føler seg som same, og hvordan viser en at en er det? Disse spørsmålene ønsker jeg å relatere til ulike aspekter av identifisering, for videre i analysen bedre å kunne forstå informantenes tanker og holdninger til sitt eget og sine barns navn.

Hvor er det så hensiktsmessig å starte når man undersøker ulike aspekter rundt identitetsbegrepet? La oss først ta en rask titt på hvor mangesidig det kan være. Identiteten til et individ består av ulike deler, både subjektivt og kollektivt. Det dreier seg både om hvem man er, hva som gjør en enestående, samt hva en har til felles med andre. Christina Åhrén skrev i 2008 doktorgradsavhandlingen *Är jag en riktig same?* der hun studerte unge samers identitetsarbeid i Nord-Sverige i et etnologisk perspektiv. Her ser hun på identiteten som noe konstruktivistisk og foranderlig, noe som omskapes i samspill med omgivelsene, og som ikke er stabilt:

[...] Människor har också många olika identiteter som överlappar varandra och de aktiveras och fylls med skilda betydelser. Det betyder att en enskild individ kan uppfatta sig själv och påberopa olika identiteter som same, amerikan eller kristen beroende på sammanhanget. Föreställningen om vem man är skapas hela tiden genom att föreställningen används och sätts i samspel med andra. Det individen upplever sig vara, är alltså inte givet på förhand utan kan omkonstrueras, vilket gör identiteten föränderlig.[...] (Åhren, 2008: 16).

Identiteten hos et individ kan sies å ha en dobbel betydning i den forstand at den på den ene siden er, og fortsetter å være den samme, mens den på en annen side representerer noe unikt ved det enkelte individ som er forskjellig fra andre (Mathisen, 1992: 87). En slik tvetydighet gjør at en kan forstå identitetsbegrepet i en dynamisk sammenheng. Tvetydigheten kan også ses gjennom to andre motsetninger, nemlig objektivitet og subjektivitet. Den objektive identiteten inneholder andres forventninger, mens den subjektive inneholder individets forventninger til seg selv (Teigen, 1992: 16).

Identitetsfenomenet oppstår altså i møtet mellom det personlige og sosiale, det individuelle og det kollektive, det subjektive og det objektive. Identiteten til et individ er med andre hvordan jeget definerer seg i forhold til andre mennesker. Til tross for at den personlige og den sosiale identiteten er tett sammenvevd, er det nærliggende å studere dem mer inngående hver for seg.

3.7.2 Personlig identitet

Den personlige identiteten, selvidentifiseringen, av et individs identitet er privat og subjektiv, og handler om hvilket syn en har på seg selv og verden. Den består av alle de personlige egenskapene en selv, eller andre, anser seg for å ha, at man for eksempel er sjenert, energisk, forfengelig, temperamentsfull osv. (Liebkind, 1992). Denne delen av identiteten er med og gjør oss unike fra alle andre individer i den gruppa vi hører til, og gjør oss enestående som sådan.

Én viktig faktor, som kan ha innvirkning på den personlige identiteten, er *stigmatisering*. Som vi har vært inne på, har samene som etnisk minoritetsgruppe opp gjennom tidene blitt utsatt for stigmatisering fra storsamfunnet. Stigmatisering innebærer at en blir stemplet som mindreverdige på grunnlag av utseende eller kulturelle trekk som blir ansett som mindre verdt (Hylland-Eriksen & Sajjad, 2006: 61). En følelse av at ens egen identitet er lite verdt, kan ifølge Liebkind (1992: 46) være belastende for det individet det gjelder, da alle ønsker å ha en positiv identitet, og å føle seg bra med den. Graden av stigmatisering blant informantene er varierende. De forteller om opplevelser av både slengkommentarer, mobbing eller andre situasjoner som har virket krenkende. Det varierer også i hvor stor grad det har hatt innvirkning på deres egen selvopplevelse og identitet.

Følelse av mindreverdighet kan også skje i forhold til andre gruppe-medlemmer, og som same kan en oppleve stigma innenfor sitt eget miljø. Ut ifra det Åhrén (2008) betegner som en *kulturstige* (*kulturstege*), der individer tilskrives ulike verdier ut ifra kulturelle kompetanser, finnes det en topp og en bunn på hvilke samiske symboler og kulturelementer som anses å ha høyest og lavest verdi, og hvor mange av de samiske kulturelementene en behersker og forvalter. Dersom en som ikke bestandig har vært en del av det samiske miljøet, men på et visst tidspunkt i livet ønsker å bli det, kan det lett oppstå situasjoner der andre innad i miljøet dømmer denne personen ut ifra sin egen kulturelle referanseramme:

Nils har en annorlunda syn på vad som är att vara same och hans upplevelser skiljer sig från andra samers. Det gör en del av de samer som inte har samma erfarenheter som Nils osäkra på hans syften, vem han är, och vad hans inträde på arenan innebär för dom. Genom att hålla det som är annorlunda på avstånd skyddar folk sig själva och det som de sätter värde på, och fördomar är ett sådant syn. (Åhrén, 2008: 161).

Alle har altså sine egne opplevelser av de ulike samiske symbolenes verdi, og sånn sett er det vanskelig å kunne oppnå den perfekte samiske identiteten (Åhrén, 2008: 162). Både stigmatisering utenfra og innenfra finnes, og begge kan, på ulike måter, bidra til nedvurdering av eget selvilde og samiske bakgrunn. Dette har rot i mangfoldige generasjoner med diskriminering og fornorskning, og en fortsatt pågående kamp der samene kjemper mot majoriteten om sine rettigheter som urfolk. Hvorvidt stigmatisering har påvirket informantens identitet, skal jeg komme nærmere inn på i analysen.

3.7.3 Kollektiv identitet

Forestillingen om en personlig identitet har også noe å gjøre med en kollektiv side av identiteten, det vil si en mer felles, identitet. Man snakker da ofte om en kulturell eller etnisk identitet, og legger her en spesiell vekt på en relasjonell forståelse av identitetsbegrepet, der en ser nærmere på at identitet i en kulturell sammenheng ofte markeres i forhold til noe annet (Mathisen, 1992: 87). Det kan være snakk om et annet individ, en annen gruppe eller en annen kultur.

Ser en på at identitet i kulturell forstand kan forstås i relasjon til egen eller andre grupper, for eksempel den samiske, som etnisk og kulturell gruppe i forhold til den norske, kan denne formidles gjennom symboler som er med og understreker forskjellene mellom disse. En markerer med andre ord hva en *ikke* er, såkalt kontrast-identitet (ibid). I et samisk perspektiv kan det innebære å markere at en er same, eksempelvis ved å velge et sær-samisk navn som kulturelt eller etnisk symbol for identiteten, der det blir tillagt en spesiell betydning. En markerer dermed en symbolsk grense mellom «oss» og «dem», samer og ikke-samer; et skille som forøvrig ble stadig skarpere under samebevegelsens kamp, for å viske ut sosial ulikhet mellom det samiske og det norske, eller mellom «finn» og «folk» (Stordahl, 1992: 54).

I de siste par tiårene har en sett en klar økning når det gjelder interessen rundt ulike aspekter av kollektiv og kulturell identitetstematikk. Otto Krogseth (2007: 60) trekker særlig frem interessen for kulturarv, kulturell endring eller kollektiv tradisjonsforankring, og ser på det sterke engasjementet for kulturarv som et forsøk på kompensering og reparerende krisebehandling av oppløsningstruet identitet. Kollektiv identitet er forstått som individets identifikasjon med et gitt fellesskap, og fenomenet navngiving kan i den sammenheng forstås som en identitetsgivende kollektiv identifikasjon. Krogseth nevner i hovedsak slektsnavnet som denne kollektive identifikasjonsfunksjonen, men også fornavn kan markere kollektiv identitet.

3.7.4 Etnisk identitet

Etnisitetsbegrepet har gjennom tidene fått tillagt ulike betydninger, og definisjonene av begrepet har også variert innenfor de ulike vitenskapene. Etniske grupper defineres ofte ut fra såkalte objektive kriterier. Det kan eksempelvis være sosiokulturell tilhørighet, det vil si biologiske, kulturelle, språklige eller religiøse kjennetegn (Hansen, 2000). Etnisitet er noe dynamisk og som er i konstant endring, i tillegg til at det er et fenomen som kan oppstå (Hansen,

2000: 31). Etnisiteten er med andre ord både et kollektivt relasjonelt fenomen og et individuelt identitetsfenomen, slik som vi har sett at identitetsbegrepet også er.

Ikke minst er etnisitet et moderne fenomen, og et resultat av kontakt og ikke isolasjon, slik det er lett å tro (Hylland- Eriksen & Sajjad, 2006: 74). Hylland-Eriksen og Sajjad viser til *Simmels regel*, som kort sagt går ut på at en gruppes indre samhold øker med et ytre press, og at medlemmene i gruppen dermed blir opptatte av å styrke samholdet. På den ene siden trues gruppens grenser som følge av globalisering- og moderniseringsprosesser, men på den andre siden strykes de også takket være den samme utviklingen (ibid). Ut ifra dette, er det nærliggende å anta at mange samer ønsker å markere etnisk tilhørighet, som følge av samholdet mot presset fra storsamfunnet, som har funnet, og fortsatt finner sted. Hvordan en markerer den etniske tilhørigheten kan være gjennom bruk av samiske navn, eller andre etniske markører, som bruken av «gapta» (kofte).

I: Jeg ser jo det i ungdomsmiljøene nå, at de fleste er blitt veldig stolt av sin identitet i dag, tror jeg. De er liksom sånn at de vil bruke kofta så snart det er en anledning. Selv om det er mye imot ofte, så er samholdet ganske stort, selv om det kan være langt imellom oss geografisk.

Vigdis Stordahl (1992; 2000) har studert samenes samhold som en motpol til den norske majoritetskulturen, og hun trekker frem at medlemmer av etniske grupper skaper og vedlikeholder sin anerledeshet ved å velge ut kulturelle trekk som blir tillagt symbolsk verdi. Hun refererer her til et skille mellom «oss» og «dem», såkalte dikotomier - noe som nærmere beskrevet er tegnmateriale som er ladet med eller tilskrevet etnisk mening for å organisere sosialt liv (Stordahl, 1992: 54). Identitetsforvaltningen kommer altså til uttrykk gjennom disse symbolene og kategoriseringene. I så måte har det vært interessant å undersøke hvorvidt informantene mine tillegger (sør)samiske navn denne symbolske verdien, og hva begrunnelsene for dette valget er.

Thuen (1992) omtaler etnisk identitet som den mest grunnleggende sosiale tilknytningen et individ har. Det er fordi at vi knytter den til verdier som er sentrale i vårt eget selvilde, og som vi opplever at vi har til felles med andre; en gruppe eller kategori av andre. Dermed blir etnisk identitet en form for både kollektiv og sosial identitet. Thuen beskriver begrepet videre slik: «Etnisk tilhørighet definerer fellesskap uten at spesifikke sosiale bånd, slik vi finner i slektskapsrelasjoner, behøver å defineres» (Thuen, 1992: 24). Identifiseringen kan med andre ord skje mellom mennesker som ikke kjenner hverandre personlig, men som tilhører samme etniske kategori. Den etniske bakgrunnen til et individ er medfødt, men likevel er det opp til

hver enkelt i hvilken grad en vurderer etnisitetens betydning i den totale summen av identitetskomponenter.

4. Analyse

Det finnes flere måter å behandle, kategorisere og strukturere den innsamlede empirien på. Jeg anser det som mest oversiktlig og ryddig å dele analysen inn i fire underkapitler, med hvert sitt overordnede tema, der jeg håper å belyse dataene innenfor de ulike kategoriene på en god og hensiktsmessig måte. Mange av de teoretiske aspektene og bakgrunnsinformasjonen fra kapittel 3 - vil her bli knyttet opp mot de innsamlede dataene, i tillegg til at også enkelte andre teorier og aspekter vil bli introdusert og brukt.

Det første delkapitlet (4.1) tar for seg identitetsforhold, og hvilken rolle navnet spiller i så måte. Her går jeg også inn på hvordan samiske navn stikker seg ut i det norske storsamfunnet, og hvordan informantene opplever reaksjonene og spørsmålene fra nordmenn som dette medfører. I 4.2 ser vi nærmere på parallellnavn-tematikken, og hva som ligger bak strategiene en velger å benytte seg av når det gjelder de ulike navnevariantene. Opplevde fordeler og ulemper med fenomenet vil også bli belyst her. Delkapittel 4.3 omhandler de familiære relasjonenes innvirkning på navngivningen, samt betydningen disse relasjonene har for den enkelte. Det siste delkapitlet (4.4.) har et postkolonialt og dekolonialistisk fokus; hvordan opplever og forholder informantene seg til det asymmetriske maktforholdet som er mellom nordmenn og samer, og hvordan har det gitt utslag i navnevalg på ungene?

De fire delkapitlene presenterer altså ulike kategorier, med hvert sitt hovedfokus. Men temaene og innholdet innenfor disse er likevel ikke helt absolutte, da mye av stoffet passer inn under flere av kategoriene. Grensene er altså i større eller mindre grad flytende.

4.1 Navnet som samisk identitetsmarkør

Navn er veldig knytta til identitet. Til selvopplevelse, og hvem man er.

(Informant)

En samisk identitet kan formidles gjennom en rekke forskjellige symboler, for eksempel kofta, håndarbeid, språket eller joik. Identiteten kan også formidles gjennom *navn*, og både fornavn og slektsnavn er viktige i så måte. Det har vært interessant å se på hvilken måte informantene

mine forhold seg til sin egen identitet og bakgrunn, og hvilken rolle navnene deres spiller i denne sammenheng. Ikke minst har det også vært relevant å undersøke i hvilken grad de ønsker å videreføre den samiske identiteten til sine barn, og på hvilke måter de anser barnets navn som et identitetsmerke.

4.1.1 Forvaltning av den samiske identiteten

I postkolonial tid, og som en del av avkoloniseringsprosessen, er det ofte en nåværende idé om å ta tilbake de autentiske kulturelle og tradisjonelle skikkene som fantes i pre-kolonial tid (Ashcroft et al., 2000: 21). Minoriteter har historisk sett brukt *språk* for å legitimere sin nasjonalitet og kulturelle autentisitet (O'Rourke, Pujolar & Ramallo., 2015: 2). Etter å ha intervjuet de seks informantene mine sitter jeg igjen med et inntrykk av at samtlige er opptatte av å forvalte og videreføre sin samiske identitet, og at *navnet* i så måte representerer identiteten på en viktig måte.

Identiteten til et individ er ifølge Liebkind (1992) noe psykologisk; den har å gjøre med hvordan en oppfatter seg selv, og hvordan en definerer seg selv i forhold til andre. Et navn som viser tilbake til røttene, kan virke forsterkende på denne selvidentifiseringen. I komplekse sosioøkonomiske og flerkulturelle samfunn, som de fleste av oss befinner oss i, vil sosial bakgrunnsinformasjon utledes i interaksjon med andre. Både språk, klesdrakt og eget personnavn er signaler en sender ut i møtet med andre mennesker (Gumperz, 1983: 111). En samisk identitet vil altså bli signalisert når en prater samisk, går med kofte eller presenterer seg med sitt samiske navn. Det råder altså ingen tvil om at samiske navn har en sterk symbolverdi.

Signaler om tilhørighet til det samiske vil kanskje i mange tilfeller være ekstra viktig dersom en har en forelder som er ikke-samisk. I så måte kan et samisk navn, om det så er enten for- eller etternavn, være med å kompensere for dette (Frändén, 2010: 106). Informanten nedenfor har sørsamisk far, og ikke-samisk mor. Navnet hennes er nokså nøytralt, og kan like gjerne oppfattes som norsk. At fornavnet er tuftet på oppkalling, og at etternavnet representerer slektas tradisjonelle reinbeitedistrikt, gjør midlertid at hun kjenner på en sterk identifisering med det samiske, noe det ikke ville ha gjort dersom hun hadde fått et helt vanlig norsk navn uten noen som helst familiær tilknytning:

I: Hvis jeg hadde hatt Ingeborg, Ruth eller Kamilla, eller noe lignende, så tror jeg det med identitetsforholdet hadde følt lengre unna.

Videre forteller hun om en slektning, som på grunn av mangel på et samisk navn som symbolmarkør, valgte å bytte til et samisk etternavn:

I: Jeg har jo en slektning med norsk fornavn og sørsamisk etternavn. Og hun tok jo det samiske etternavnet, og det tror jeg er fordi hun har norsk fornavn. Så det er vel noe med å vise tilhørigheten på en eller annen måte. Hadde hun hatt et typisk samisk fornavn hadde hun kanskje ikke byttet til det samiske etternavnet. Også ser jeg jo at mange av de som selv har norske navn, har vært veldig opptatte av å kalle sine egne barn med samiske navn.

KM: At det på en måte er et savn som har vært der, som man vil ...?

I: Ja. Jeg tror de kjenner på det selv, at det er noe med identitetsforholdet, og at det kanskje er mer «hipt» i dag, da. Tror nok kanskje at mange, hvert fall foreldregenerasjonen min, eller besteforeldregenerasjonen, var litt mer opptatte av at det skulle være et valg. Det er én ting, men det skulle være mer sånn her: «Vi kaller deg Aanta, men skriver Anders». Mer opptatt av at det skulle være et norsk navn der, for det skulle hvert fall ikke skjemme deg hvem du var. Så jeg tror ikke du skal gå så fryktelig langt tilbake før de var veldig opptatte av å ha sånne enkle og nøytrale navn. Det er veldig mange områder her, som har en generasjon med veldig mange nøytrale navn. Og alle de, når jeg tenker etter, har kalt ungene sine med samiske navn.

Vi kommer her inn på parallellnavn-fenomenet (se delkapittel 3.5 for term), som vil bli nærmere belyst i delkapittel 4.2. Informanten forteller videre at en annen slektning av henne har ansett sitt eget navn, i dette tilfellet fornavnet, som en viktig etnisk identitetsmarkør. Denne personen hadde opprinnelig parallellnavn, men valgte å bytte til kun den samiske navnevarianten i Folkeregisteret:

Og så var det jo en slektning av meg med parallellnavn, der den offentlige norske varianten var *** [norsk døpenavn]. Han var vel sikkert i skolealder, så var han så lei av å bli kalt *** [norsk døpenavn], for blant sine nærmeste ble han jo kalt med den samiske varianten *** [samisk navn]. Da byttet han navn i folkeregisteret. Så nå sier vi *** [samisk navn]. Men det tok oss noen år å bli vant til det.

En etnisk identitet representerer sosial tilknytning, og en knytter den ofte opp mot verdier som er sentrale i ens eget selvbilde (Thuen, 1992: 24). Vi ser her eksempler på at det hos enkelte samer kan oppstå et slags gap mellom individets personlige identitet og den etniske identiteten navnet symboliserer. Frändén (2010) avdekker at mange samer i Sverige i dag ønsker å ta tilbake sine samiske slektsnavn. Flesteparten i mitt informantutvalg som bærer samiske navn, har gitt sine barn samiske navn, og forteller også om at de, eller noen de kjenner, har tatt tilbake samiske for- eller etternavn. Det ser altså ut til at navn er et kulturelt og etnisk trekk som av navnebærerne blir tillagt en sterk symbolsk verdi. At en ønsker å bytte fra et norsk navn til samisk, kan tyde på at det norske navnet fører til en «feil» tilskrivning av en kollektiv identitet som ikke stemmer overens med den personlige identiteten.

Informanten nedenfor ble døpt med en norsk variant av etternavnet sitt, Bendiksen. Et ønske om å ha den samiske varianten av etternavnet førte til at han og broren søkte om å ta det tilbake:

Og Bientie-navnet² ble vel tatt tilbake, ble det ikke?

Ja, det ble åpning for at en kunne ta tilbake gamle slektsnavn. Og prosedyrene var ikke like omstendelige som de hadde vært, for før måtte det søkes til departementet. Men vi startet prosessen før dette falt på plass, så vi måtte søke departementet om navneskifte, broren min og jeg. Ironisk nok, da vi fikk papirene tilbake fra departementet, så var det en feilskrivning på navnet, selvfølgelig (ler). Så vi så jo det at her er det et navn som vil skape problemer fremover. Og det har det vært i massevis. Vi må jo bokstavere og bokstavere hele tida.

At flere av informantene nevner bytting *til* samiske navn, kan sees som en mot-tendens til det som var vanlig for to eller tre generasjoner tilbake, der en heller byttet *fra* samiske navn til norske eller svenske. Åhrén har i sin avhandling intervjuet flere eldre samer som forteller om at det i deres tid var vanlig å bytte til svenske navn for å slippe å forbindes med samisk opphav (Åhrén, 2008: 138). Frändén (2010) peker i sin avhandling på de mer positive tendensene, der en ser at mange nå vil ta tilbake de opprinnelige samiske slektsnavnene. Å ha et samisk navn ser altså ut til å være viktig for det samiske selvbildet, der en ønsker å være «så samisk som mulig».

Ut ifra Åhréns *kulturstige* (jr. kap 3.7.2) kan en forstå enkelte samers ønske og behov for å synliggjøre sin identitet gjennom et samisk navn; dette fordi navn som språklig uttrykk fungerer som en viktig samisk identitetskomponent. Informanten nedenfor, Maria Synnøve, forteller at hun i barne- og ungdomsår kjente på et ønske om at folk skulle bruke de samiske variantene av navnet hennes, dette til tross for at hun ikke har parallellnavn. Hun identifiserer seg rett og slett mer med de samiske variantene av navnet:

KM: Men det er noen som er døpt Lars for eksempel, også blir de kalt Laara. Det er ikke slik med deg, at du har ...?

I: Ja, det blir Marja da, at det uttales annerledes. Også Synnøve har jo en samisk variant, Sivva. Så da jeg gikk i Snåsa på barneskolen så var jeg opptatt av at jeg skulle bli kalt Marja Sivva, jeg. Fordi det var mer samisk enn Synnøve. Synnøve ville jeg liksom ikke at noen skulle si. Det er så norsk, så det var derfor. Ellers så kunne jeg godt ha byttet til Maria Sofie, for bestemora mi het Sofie.

KM: Bruker foreldrene dine også de navnene på deg, eller?

I: Nei, bare ... Eller, ja. Marja sier mora mi, eller Maja. Det blir jo litt sånn samisk for Maria, da.

Som følge av at informanten på daværende tidspunkt befant seg på en sørsamisk internatskole, der samisk var majoritetskulturen, kjente hun på et behov for å være så samisk som mulig. At hun ønsket at de andre samiske elevene skulle bruke de samiske navnevariantene på henne kan sees på som et ønske om bekreftelse fra kollektivet. Ved å bli tiltalt med et norsk navn kan en

---

² Informantens samiske etternavn

kjenne på følelsen av å bli tilskrevet en mindreverdige samisk identitet sammenlignet med hva en gjør dersom det samiske navnet blir brukt. Den samiske navnevarianten blir slikt sett en positiv etnisk markør og en bekreftelse på at en tilhører fellesskapet.

Også når det gjelder begrunnelse av navnevalg på barna, har informantene mine en kulturell og etnisk orientering. Emilia Aldrin (2011: 138) viser i sin avhandling *Namnval som social handling*, der hun har intervjuet svenske foreldre i Göteborg om deres motiver for navnevalg på barna, til begrepet *svensk-orienterad potitionering*. Dette innebærer at enkelte av foreldrene viser seg å ha en kulturell orientering mot det svenske, og at de derfor velger navn som forbindes med Sverige og svensk kulturtradisjon. Aldrins avhandling omhandler riktig nok ikke samer, men majoritetsbefolkningen i det svenske storsamfunnet. Dersom en tar for seg begrepet i en samisk kontekst, justerer litt på begrepet, og heller kaller det *samisk-orientert posisjonering*, kan en se at informantene mine i høy grad befinner seg innenfor denne kategorien. Ved å være samisk-orientert i navnevalget, nærmer en seg (konvergerer) ikke bare denne etniske og kulturelle posisjonen, men en kan også vise avstand (divergere) fra den norske, nordiske eller internasjonale posisjonen (ibid).

Gjennom navnevalget har en som forelder mulighet til å oppmuntre barnet til å utvikle visse kvaliteter og opplevelser. Det kan være ønskelige egenskaper som for eksempel selvsikkerhet, noe som kan oppnås ved å gi barnet et navn som oppfattes som sterkt, eller det kan være at en ønsker å gi barnet en følelse av å være unik, ved å gi det et sjeldent navn. Hos foreldrene kan det også ligge ønsker om at barnet skal tilegne seg en etnisk tilhørighet (Aldrin, 2011: 189). Informantene fremstår som relativt opptatte av at navnet til barna deres skal være et symbol og en markør for forvaltning og videreføring av den samiske identiteten:

KM: Var det viktig for dere at den sørsamiske identiteten skulle komme frem gjennom navnet?

I: Ja. Sikkert mer eller mindre ubevisst. Det er naturlig ettersom at vi som foreldre har en veldig sterk samisk identitet.

En av informantene mine forteller at han er takknemlig for at alle ungene har villet videreføre det samiske slektsnavnet gjennom sine ekteskap, og at dette navnet også bæres av deres barn igjen (altså informantens barnebarn):

I: Etternavnet [markert sørsamisk etternavn] er også viktig med tanke på det der. Og der har ungene våre vært påpasselige med at etternavnet ikke skulle bli giftet bort. Så da yngste dattera ble gift, så tok kun mannens etternavn som mellomnavn, i tillegg til sitt eget, og mannen tok hennes etternavn som mellomnavn. Mens ungene har hennes etternavn som slektsnavn. Og det der vil jeg nok tro ofte er en stor diskusjon i de tusen hjem, når de skal velge navn på ungene, hvilket etternavn de skal ha. For navn gir

tilhørighet, og det gir signaler om hvem man vil tilhøre. Så det skaper nok en god del følelsesladde diskusjoner rundt om.

Å overføre kulturelle verdier til barnet sitt gjennom å gi det et samisk navn, kan også føles ekstra viktig dersom en selv har manglet eller savnet et samisk miljø. Informanten nedenfor har i oppveksten kjent på et savn etter å tilhøre et samisk miljø, i tillegg til at hun ikke behersker språket på ønsket nivå. Navnene på barna er hverken tuftet på oppkalling eller typiske sørsamiske navn; de er nemlig vanligst i *nordsamiske* områder. Savnet etter flere samiske markører å knytte sin etniske identitet opp til, har virket forsterkende på motivasjonen til å synliggjøre det samiske gjennom navnene på ungene:

KM: Har den sørsamiske identiteten vært viktig for deg i oppveksten?

I: Ja. Den har vært kjempeviktig. Og det som har vært min knagg å henge det på er reindrifta, fordi vi er så utafør. I oppveksten har jeg ikke hatt så mange samiske venner og sånt, det er noe jeg har fått når jeg har blitt eldre. Det er liksom gjennom reindrifta jeg har følt at jeg er same. Jeg mangler jo språket, sant. Kanskje miljøet også, på et vis. Men reindrifta har på en måte vært den sterke identitetsdriveren.

KM: Er den sørsamiske kulturen og identiteten noe du er opptatt av å videreføre til dine egne barn?

I: Ja, de er jo med på alt som foregår når vi holder på til fjells og med reindrifta. For det er der jeg føler at jeg kan bidra, da. Med kunnskap som igjen vil gi identitet. De er veldig stolte og opptatte av at de er samer, faktisk. Men så faller de litt igjennom, for de føler litt savn på det her med språket, de også.

KM: Var det noen gang noe tvil?

I: Ikke *om* jeg skulle velge samiske navn, nei. Det har jeg liksom tenkt hele tida, at jeg skulle velge samiske navn på ungene. [...] Det er jo ikke det store utvalget da, så der har jeg ikke brydd meg om det er nord- eller sørsamiske navn. Jeg har bare tenkt at det er *samiske* navn, hvert fall. Som viser tilbake til den samiske identiteten.

Denne informanten har altså nordsamiske navn på alle tre ungene, til tross for at hverken hun eller partneren har røtter i det nordsamiske området. Hennes motivasjon for navnevalget var først og fremst at det skulle være *samisk*. Om det ble nord- eller sørsamiske navn var ikke så viktig, så lenge det hadde rot i det samiske som helhet.

Resten av informantutvalget har litt flere betenkeligheter rundt spørsmålet om de kunne hatt et nordsamisk navn på barna. Flere nevner nettopp forskjeller mellom språkene som en årsak til at de ikke tok nordsamiske navn i betraktning under valgprosessen:

KM: Men nordsamisk, er det uaktuelt?

I: Ja, det er det vel hvis det er noe som er veldig forskjellig. Noe jeg ikke er vant til.

KM: De navnene dere har på ungene, er det sørsamiske eller det også navn som blir brukt i nordsamiske områder?

I: Nei. Kun i sørsamiske områder.

KM: Det var bevisst, eller?

I: Ja. Det hadde vært helt unaturlig å ta nordsamiske navn. Selv om jeg ser at mange gjør det nå, sånn som Niilas. Det er jo en nordsamisk variant av Næjla. Jeg tror det henger veldig i sammen med den språklige identiteten. For meg hadde det vært helt utenkelig med nordsamiske navn. Og jeg vet at det skulle blitt ramaskrik i min familie med for eksempel Niilas. Jeg vet at ingen hadde kommet til å kalle ungen det selv om jeg hadde stått på det. Så det hadde ikke vært noe vits i det (ler).

At nordsamiske navn ikke var aktuelt for denne informanten, eller de fleste informantene forøvrig, begrunnes ut ifra de språklige forholdene; informanten oppgir å beherske det sørsamiske språket relativt godt, i motsetning til informanten som har nordsamiske navn på ungene, og som beskriver seg selv som mindre stødig i språket. En kan dermed ta i betraktning hvorvidt de nordsamiske navnevalgene til denne informanten kan forstås som en konsekvens av svak identifisering med det sørsamiske språket.

Ut fra det informantene forteller, kan en si at navn og etnisitet er to komponenter som har en nær kobling til hverandre. Samtlige av dem forteller at det er viktig for dem at både deres eget navn og navnet på barna signaliserer en tilhørighet til det samiske. Det er med andre ord viktig for dem å *synliggjøre* sin etniske bakgrunn, og ikke minst viktig når det gjelder synet på egen identitet at de *føler* seg samiske. Ekstra viktig kan det sies å være hos dem som mangler eller savner andre samiske identitetsmarkører, eller de som har en ikke-samisk forelder; navnet fungerer i mange av disse tilfellene som en slags kompensasjon – noe som virker styrkende på den samiske identiteten.

4.1.2 Same med stor «S»

I en «ideell» verden burde ikke personnavnet spille noen rolle for hvordan en person oppfattes. En skulle tro at det viktigste er hvem man er, hvordan en oppfører seg mot andre, og at man kan stå for det man sier og gjør. Med andre ord er det mennesket bak navnet som skal og bør gi navnet en identitet, og ikke omvendt. Men slik fungerer det ikke alltid i praksis. Mennesker oppfatter ikke navn på samme måte, og mange ganger fører negative reaksjoner på ens navn til et ønske om at det skulle vært mer nøytralt og intetsigende (Hagström, 2006: 81). Likevel er det individuelt hvorvidt man oppfatter dette som et problem eller ikke.

I delkapittel 3.6 ble termene *umarkerte* og *markerte* navn introdusert. Hvilke opplevelser og tanker har informantene til sine markerte eller umarkerte navn, samt til navnene på barna? Hvorvidt informantenes egne navn er markert, varierer. De fleste av dem, det vil si fire av seks, har navn som utpreger seg som typisk samiske, både i for- og etternavn. De to andre har derimot

navn som er mer nøytrale, og som like gjerne kan oppfattes som norske. På disse to sistnevnte er det riktignok etternavnet som kan gi en indikator på at de har en annen etnisitet, da disse er «fjell-navn», det vil si etternavn som viser tilbake til slektas tradisjonelle reinbeitedistrikt, for eksempel Dunfjell, Kappfjell, Granfjell, Rensfjell, Vestfjell osv. (Rydving, 2015: 180).

Informanten i utsagnet nedenfor anser det som positivt å ha hatt et utpreget samisk navn, som blant etniske nordmenn blir oppfattet som litt annerledes. I barndommen bar hun det med stolthet, og hadde ingen negative opplevelser med å ha et navn som stakk seg ut:

KM: Du har jo samisk navn selv, både for- og etternavn. Hvilket forhold har du til det?

I: Det er noe jeg har vært stolt av. I oppveksten tenkte jeg at jeg har et litt spesielt navn, og det viser jo veldig til hvem jeg er, i forhold til om jeg hadde hatt noe annet. Og det har jeg og samboeren snakket om, at dersom vi skulle gifte oss, så hadde jeg aldri kunne tatt etternavnet hans. Navnet mitt, både fornavnet og etternavnet, viser jo faktisk at jeg er en sørsame, da.

I storsamfunnet er navnet hennes markert. Derfor har hun, i voksen alder, reflektert over om det kan ha hatt noen ulemper, som hun på tidligere tidspunkt i livet ikke var bevisst på:

KM: Føler du at navnet ditt er en slags identitetsmarkør?

I: Klart det. Veldig viktig for meg. Men så ... Jeg har jo blitt litt gamlere nå, og har tenkt litt. Da jeg var mindre husker jeg at jeg tenkte at «å, jeg har jo så spesielt navn, så de kommer sikkert til å velge ut meg», hvis det var noen konkurranser på ting, eller noe sånt. Men navnet er jo så spesielt at kanskje på grunn av frykt, som enkelte har for fremmede ting, så ble jeg kanskje litt sånn valgt bort, også. For det er jo ganske mye sånn ... kall det rasisme ... fremdeles, da. I hverdagen, uten at det kommer så tydelig frem.

KM: Er det sånn at du føler at navnet ditt på enkelte tidspunkt har vært til hinder for deg?

I: Det er det jeg liksom har spekulert litt på etter jeg ble voksen, da. At det kunne jo ha vært det. For navnet mitt skiller seg jo ut, både fornavnet og etternavnet viser jo tilbake på at jeg har en annen etnisitet. Og jeg ser jo ikke bort fra at det kan ha ført til at jeg liksom har blitt utelukka av ting, eller, uten at jeg vet at jeg har blitt det, da. Og det er jo mye fordommer enda mot det samiske. Veldig mye rundt omkring. Noen plasser er det veldig forankra med et hat, nesten, imot oss. Jeg vokste jo opp og trodde alt var greit og merket ikke så mye til det i oppveksten, men etter hvert som jeg har blitt voksen, har jeg jo skjønnt at vi er jo ikke akkurat godt likt overalt. Det er jo noen som bærer nag overfor oss bare fordi vi er samer. Ikke mot oss som person, men mot hele folket på et eller annet vis, da.

Et markert samisk navn symboliserer tilhørighet til denne etniske gruppen, og det kan i enkelte tilfeller sette navnebæreren i en sårbar posisjon, med for eksempel opplevelse av diskriminering eller andre nedlatende holdninger. Slik sett vil et mer nøytralt navn gjøre at man ikke så lett blir «avslørt» med sin etniske identitet, men heller snarere blir oppfattet som norsk uten å måtte gå i forsvarsposisjon (Frändén, 2010: 55).

Én informant forteller at han føler seg heldig som har opplevd lite av hets og negative bemerkninger når det gjelder sitt eget samiske navn, dette til tross for at både for- og etternavnet

gir tydelige indikasjoner på at det ikke er av norsk eller nordisk språklig opprinnelse. Heller ikke noen av de andre informantene oppgir at navnet i så måte har vært til belastning. Til tross for at enkelte i barndommen, og til en viss grad også i dag, har merket stigmatisering nettopp fordi de er *samer*, er det altså ingen som nevner at navnet deres i så måte har vært til noe videre besvær. Med andre ord: Ingen av de jeg har pratet med, forteller at de sitter igjen med opplevelser av at *navnet* deres har blitt brukt imot dem, på noe slags vis.

Noe derimot flere, i ulik grad, trekker frem som belastende, er nysgjerrigheten og uvitenheten om det samiske, som er vanlige reaksjoner blant majoritetsbefolkningen i møte med det samiske navnet. At navnet har stor betydning når en presenterer seg, er ikke til å komme ifra. Én informant, som forøvrig har *parallellnavn* (jf. kapittel 3.5.1), forteller at hun har opplevd mange merkelige situasjoner av å presentere seg med sitt samiske navn, der folk ofte fremstår som veldig uforberedt, og nærmest får et behov for å unnskyldes sin uvitenhet om det samiske:

I: Så det har jeg tenkt på, hvordan man skal forklare det på en bra måte. Men da får folk ofte ... Ikke nødvendigvis forklaringsproblemer, for det er mange som sier at navnet er fint, for eksempel. Men til noen må du jo forklare samisk historie, og plutselig har du stått der en time.

Hun er derfor glad for at hun har et sett med parallellnavn, derav et norsk umarkert navn, som hun kan presentere seg med i sammenhenger der hun føler for å være mer anonym: «For det er ikke alltid man har lyst til å være samene med stor S, der det står skrevet tjukt utenpå. Man vet jo hva det kan innebære, hvordan folk ser på deg, og hvordan de plasserer deg i bås».

Også andre informanter trekker frem den parallelle navnevarianten som et positivt redskap i så måte, der en får muligheten til å kunne benytte seg av et norsk umarkert navn, og dermed gli mer ubemerket hen, dersom en skulle ønske det. I så måte slipper en altså eventuelle oppfølgingsspørsmål som går på opphav og bakgrunn, noe som hos enkelte kan kjennes som en belastning. Aspekter rundt bruken av parallellnavn er som nevnt forhold jeg skal komme grundigere inn på i delkapittel 4.2.

En av informantene mine har selv et ganske nøytralt navn som glir godt inn i det norske majoritetssamfunnet. Etternavnet er et fjell-navn. Informanten beskriver seg selv som veldig trygg i sin egen identitet, men legger ikke skjul på at det å kunne gjemme seg bak et nøytralt navn i enkelte situasjoner har vært befriende, for ikke å bli identifisert som same, og alt det innebærer:

KM: Har den samiske identiteten din vært til hinder for deg i oppveksten, eller har den vært såpass sterk at det meste bare har «prellet av»?

I: Jeg har lyst til å si ja, men det kan jeg vel ikke, da. Hvert fall rundt sånn når jeg ble ferdig på barneskolen. Jeg var jo så heldig, hvis man kan si det sånn, at jeg var oppvokst i majoriteten³, ettersom jeg har gått på internat. Du var med dine egne og du fikk aldri noen spørsmål. Men i det man skulle begynne på videregående, da, jeg begynte jo i Trondheim, og da var det sånn at navnet mitt var jo ikke noe samisk i seg selv, annet enn for dem som visste at etternavnet tilhørte en samefamilie. Og da ble det mer sånn her at jeg ... Jeg hadde jo en stolthet over det samiske, men det var ikke det første jeg ville presentere meg som. For å ikke bli plassert i bås, «ok, du er sånn – sånn stereotyp». Så det verste jeg kunne høre var jo at «her er [umarkert samisk fornavn], hun er en same».

KM: Sånn sett var vel fornavnet ditt litt nøytralt?

I: Ja, det var det. Men det var mer at navnet har på en måte aldri skjemma meg, men det er jo litt som du sier, at jeg ikke har et spesifikt samisk navn. Men det er mer i den forbindelse at du har lyst til å bli en i mengden i perioder av livet, at du ikke vil stikke deg frem.

4.1.3 Ortografi til besvær

Et aspekt ved markerte navn som flere av informantene påpeker, er at den typiske skrivemåten av de sørsamiske navnene ofte fører til besvær i norsk sammenheng. Ulike språklyder og bokstaver fører ofte til en fornorsket uttale, eller det kan være at de blir oppfattet som utenlandske. En av informantene, som heter Meerke, forteller at hun enkelte ganger får spørsmål om navnet er av utenlandsk opprinnelse. En annen forteller om lignende opplevelser for sønnen hennes, som heter Piere Bahri. Piere er en sørsamisk variant av Per, og Bahri er tyrkisk. Hun forteller videre at folk ofte tror at Piere er fransk, som i Pierre, og at folk derfor uttaler det på en fransk måte.

Informanten nedenfor, Sara Marja, har som vi ser dobbeltnavn. I barne- og ungdomsår gikk hun stort sett under navnet Marja, foruten når foreldrene var strenge med henne, da ble begge navn brukt. I ungdomsårene så hun seg midlertid nødt til å ta i bruk Sara, som følge av at folk utenfor det samiske miljøet ikke uttalte Marja riktig:

I: Jeg skriver jo Marja med jodd. Det er en ganske særsmisk skrivemåte på navn, i tillegg til i Finland. Jeg har vel egentlig hatt ganske et ganske uproblematisk forhold til navnet mitt, helt til videregående. Jeg gikk på en norsk videregående skole som hadde veldig problemer med å uttale Marja. De kalte meg for Maria og Marie og ... Da var jeg litt opprørsk tror jeg, i den alderen. Så jeg aksepterte ikke at de kalte meg for Maria og Marie, for det var ikke *meg*. Så da sa jeg det at da får dere kalle meg for Sara, og det tok litt tid før jeg skjønte at Sara var meg da. Så når de ropte på meg, så var det faktisk et tilfelle der de kom og prikket meg på skulderen og sa at «Sara, hører du ikke etter?!» (1r). Da kom jeg jo på at det var det jeg hadde bedt om å bli kalt for.

---

³ Majoritetssfæren i dette tilfellet er internatet der informanten gikk på barneskole med kun sørsamiske medelever og lærere

Sara Marja følte ikke noen identifisering med Marie eller Maria, selv om disse navnevariantene skulle forestille Marja. De uttrykte hverken hvem hun *var* eller *ville være*. Så i stedet for å akseptere feil uttale av navnet sitt, tok hun altså i bruk Sara. Hun nevner også at bestemorens død var en annen årsak til at det ble viktigere for henne å ta i bruk det første av dobbeltnavnene sine, som følge av at hun var oppkalt etter henne. Navn har funksjon som både noe enestående og fellesskapsforankret. Det er et identitetsmerke som hjelper både navnebæreren, og andre, til å bli identifisert som den samme, i tillegg til at det ivaretar individet både som noe individuelt og kollektivt (Krogseth, 2007: 62). Navnene Marie eller Maria identifiserte ikke Sara Marja, verken som individ eller same. Det gjorde derimot Sara, som ikke i like stor grad gir rom for ulike stavinger eller uttalelser.

Som vi ser, kan både uttale og staving av samiske navn i en norsk sammenheng føre til besvær. En av informantene mine har i mange år jobbet som prest, og har derfor også døpt mange unger, med ulike sørsamiske og samiske navn. Én tendens han har merket seg, er at foreldre som gir barnet et samisk navn, ofte bøyer av for norsk rettskrivning for at det skal fungere bedre i en norsk sammenheng: «Om en skal skrive det etter samiske rettskrivningsregler, så vil det jo virke ukjent og vanskelig i norsk sammenheng».

Navn er en kombinasjon av bokstaver, og uttalen avhenger av språket en snakker. Derfor vil markerte samiske navn ofte bli uttalt feil av nordmenn, noe som ofte kan føles som en krenkelse av identiteten til navnebæreren.

Vera Lif (1997) har undersøkt hvordan innvandrere i Sverige opplever det når navnet deres blir skrevet og uttalt feil. Hun har tatt utgangspunkt i klasselister fra en vest-svensk kommune fra 1995 -96, der 50 bosniske og kosovoalbanske navn stod oppført. Ingen av disse navnene viste seg å være riktig skrevet, med ett eneste unntak (Lif, 1997: 229). I undersøkelsen viser det seg at dersom navnet først staves feil, blir det heller ikke gjort noen forsøk på å *uttale* det riktig. Dette resulterer i ergrelser blant navnebærerne, noe som også mine informanter kan relatere seg til:

KM: Har du noen gang følt noe negativt med å ha et samisk navn på dattera di?

I: Nei. Mer omvendt. Men kanskje mer negativt i forbindelse med barnehagen ... Jeg forteller de at hun heter Tilde Súnna [Súnna uttales med /o/]. Så sier de Sunna med /u/. Nei, *Súnna*, sier jeg. Vær så snill å bare kall henne Tilde *Súnna*. I så fall må jeg bare skrive en /o/, da. Da kjenner jeg liksom at det er trist, for det blir jo et helt anna navn. Samtidig som at det er noe med det å si at man respekterer ulike skrivemåter. Mange her i området kaller søskenbarnet mitt med det norske offisielle navnet hans, ikke det samiske, som er det han egentlig bruker. De gjør det heller den veien litt negativt.

Informanten i utdraget over forteller at hun i visse situasjoner føler seg tvunget til å korrigere andre menneskers uttale av datterens navn, da bokstaven /ú/ ikke er en del av det norske alfabetet, og heller ikke er vanlig i norske navn. At navnet avviker i staving og dermed får konsekvenser for folks uttale av det, fører ifølge Hagström (2006: 43) ofte til frustrasjon hos den eller de det gjelder, da det gjerne oppfattes som brist på respekt, og at derfor en del av identiteten blir tatt fra en. Hagström har selv intervjuet en rekke mennesker om deres tanker om eget fornavn. Også i hennes utvalg oppfatter mennesker med markerte navn som avviker i staving, det som mangel på respekt dersom en ikke lærer seg å uttale navnet deres riktig. Hagström kommer også med et eksempel fra sine egne informantintervjuer, der svenske Saša, som har en annen etnisk bakgrunn, føler frustrasjon over at svensker ikke greier å uttale navnet hans riktig:

Har du känt mig i 25 år och du fortfarande inte kan uttala mitt namn så måste det vara nånting som är fel! Antigen i din uppfattningsförmåga eller i din ovilja att verkleggen lära dig vad människan heter. Jag tycker inte det är schysst. (Hagström, 2006: 47).

Selv om en som forelder ønsker å uttrykke tilhørighet og bakgrunn gjennom navn på barnet, finnes det en sterk bevissthet om at det kan være vanskelig å ha et navn som oppleves som annerledes og «rart» (Hagström, 2006: 119). Informanten under har norsk partner, og å ha samiske navn på alle tre ungene var noe de ikke trengte å diskutere. Hun er likevel klar på at et *for* markert navn som hadde skilt seg betraktelig ut, og som hadde vært vanskelig for nordmenn å uttale, ikke hadde vært aktuelt. Det viktigste for henne og partneren var derfor at navnene skulle klinge godt, uten at det skulle føre til besvær i dagligtalen. Likevel skulle de utmerke seg ved å være samiske:

KM: Var det noen gang noe tvil?

I: Ikke om jeg skulle velge samisk navn, nei. Det har jeg liksom tenkt hele tida, at jeg skulle velge samiske navn på ungene. Så nevnte jeg det til samboeren og det var helt i orden, ja. Også var det jo det å finne noe da, for det er ikke så mange sørsamiske navn egentlig, som brukes. Det er ganske mange som heter det samme. Og det hadde jeg ikke så lyst til, da. Så vi leita litt før vi fant noe.

KM: Så det var ikke noe problem for samboeren din at det samiske kom frem?

I: Nei. Han er jo med til fjells og er veldig ivrig på det vi holder på med. Hadde han ikke vært det, så hadde vi jo sikkert ikke vært sammen heller, tenker jeg. Jeg hadde jo måttet ha en som også er interessert i det jeg driver med, tenker jeg. Så akkurat det var ikke noe problematisk, nei. Men det var ikke noe alternativ å velge navn som *Krihke*, for eksempel, som er litt vanskeligere å uttale. H-lydene er litt vanskelig i det samiske språket.

Som vi ser både i dette delkapitlet og i 4.1.2, finnes det et tvetydig aspekt ved markerte navn. På den ene siden symboliserer det en stolthet over det samiske, mens det på den andre siden kan oppleves som belastende, som følge av uønskede spørsmål, nysgjerrighet og i verste fall stigma. De av informantene som har hatt mulighet til å nøytralisere hjelp av sitt umarkerte navn eller parallellnavn, forteller at det er noe de verdsetter. Både markerte og umarkerte navn har altså sine for- og bakdeler; det beror på hvert enkelt individ hvordan en opplever og tenker om dette. Vi tar nå med oss begrepene *markert* og *umarkert* inn i neste delkapittel, og ser grundigere på et annet aspekt ved nettopp dette, nemlig nøytraliseringsstrategier en kan benytte seg av dersom en har parallellnavn.

4.2 Kjært barn har mange navn – parallellnavn

Vi vet at politikken som den norske staten har ført overfor samene, har avspeilet seg i navnetradisjonene, og ført til at samiske navn har blitt oversatt og usynliggjort i en lang periode. Å forby mennesker å bære eller gi sine barn samiske navn var en måte å utøve makt på for den norske stat. Navn er såpass nært knyttet til opplevelsen av hvem man er, og ved å innføre navnerestriksjoner fikk en på en effektiv måte synliggjort hvem som bestemte. Har man ikke makt over sitt eget navn, har en heller ingen muligheter til å hevde noen som helst rettigheter (Hagström, 2006: 161).

Som vi så i delkapittel 3.5, har det i de samiske miljøene vært et kjent fenomen med parallellnavn, der en har en norsk og en samisk variant av navnet sitt. Anna-Riitta Lindgren (2015) har i sin undersøkelse, *Personnavn på tre språk i Nordreisa*, sett på bruken av parallellnavn som følge av at kvener, samer og nordmenn har bodd i samme område i Nordreisa. Hun har kommet frem til at det eksisterte et system med korresponderende former av døpenavnet på hvert av disse tre språkene (Lindgren, 2015: 232). Dette illustrerer hun gjennom eksemplene under:

Norsk

Jon/John

Samisk

Jovvna

Kvensk

Jouni

Nils

Niillas

Niila

Marit

Marét

Maareta

Eksemplene fra Lindgren sin undersøkelse er riktignok i en nordsamisk og kvensk kontekst. Likevel illustrerer dette parallellnavn-bruken på en god måte, der en ser hvordan en hadde flere navnevarianter å velge mellom ut ifra konteksten. Bruken av kvenske navn var på vei ut på 1970-tallet, noe som hadde sammenheng med språkskiftet fra kvensk til norsk, som en konsekvens av assimileringspolitikken og mangel på språklige rettigheter. Før dette var altså de kvenske navnene mer brukt. Det samme var tilfellet med flyttsamene i Nordreisa, som blant majoritetsbefolkningen i området var kjent med sine norske og kvenske navn. Etter hvert som det samiske språket fikk offisiell status på 1990-tallet, har de samiske navnene blitt brukt i stadig flere kontekster, også i det offentlige (Lindgren, 2015: 235). Dersom en lager en oversikt over hvordan parallellnavn-varianter kommer til uttrykk i et sørsamisk perspektiv, kan det for eksempel se slik ut:

Sørsamisk

Norsk

Piere/Piera

Per

Ailo

Aslak

Næjla/Nejla

Nils

Meerke

Margrete/Margareta

Sagka/Sakka

Sigrid

Kræsta

Kristian

Laara

Lars

Krihke

Kristin

Tåamma/Toamma

Tomas

Navnene ovenfor har kommet frem i samtalene med informantene. Vi ser at de to ulike variantene av navnene overfor skiller seg betydelig fra hverandre. De to navnevariantene gir

navnebæreren en mulighet til å kunne bruke de to parallellnavnene ettersom det måtte passe. Det eksisterer altså et kontekstavhengig aspekt ved parallellnavn-bruken; en kan velge å enten markere seg, eller nøytralisere seg, ut ifra ulike situasjoner.

Parallellnavngiving er et ytterst interessant aspekt ved navngiving i det samiske miljøet. Som vi skal se, finnes det nemlig flere ulike sosiale forhold å ta hensyn til når det gjelder bruken av de ulike navnevariantene, og det råder også delte meninger og tanker rundt det blant informantene mine. Jeg stiller blant annet spørsmål om når henholdsvis det norske og det samiske navnet brukes, hvilke utfordringer det medfører å ha to navnevarianter, og hvilke andre tanker rundt fenomenet som finnes blant informantene.

4.2.1 Med mulighet til å velge

Frem til nå har vi sett informantenes opplevelser av å ha et markert eller umarkert navn; her var selve *navnet* i fokus. Vi skal nå se hvordan parallellnavn-bruken, altså ulike aspekter rundt henholdsvis den samiske og den norske navnevarianten, kan gi utslag i markerte eller umarkerte *valg*, på bakgrunn av konteksten. Gjennom samtalene med de seks informantene mine kommer det frem at parallellnavngiving ser ut til å være nokså utbredt i det sørsamiske miljøet også i dag; dette til tross for at den offisielle fornorskningspolitikken er opphørt.

Vi vet at det lenge var forbudt med samiske navn, og at en måtte døpes med et skandinavisk eller kristent (jf. kap. 3.5). I dag har samiske foreldre frie tøyler til å kalle barna sine med samiske navn, men likevel er det altså flere som døver ungene med norske navnevarianter, mens den samiske varianten blir brukt til daglig. En fortsetter altså å bruke parallellnavn-tradisjonen fordi en snur den til noe positivt for seg selv, der en får større råderett over sin egen hverdag og sin egen identitet ved å kunne bytte mellom de to navnene. Slik sett kan en verge seg mot stigmatisering og postkoloniale tilstander.

En av informantene har flere barn, der de fleste av dem bortsett fra den yngste er døpt med norske navn. I tillegg har de den samiske varianten av navnet, som brukes i det daglige. Informanten og partneren har valgt å gi barna to navnevarianter, slik at de får muligheten til å «skjerme seg», dersom det skulle føles nødvendig:

I: Å være født med en merkelapp «samisk» er veldig berikende, men det kan være veldig belastende, og. Det har ligget en slags baktanke om at målet og ønsket er at de skal komme styrket ut av det. Vi ser jo absolutt at det er en nødvendighet å skjerme seg, på en måte. [...] Vi vet jo det i historia at man har blitt

undertrykt av kirka. Går du tilbake to hundre år så skulle du forklare at det var et kristent navn, og dette er jo sett i lys av den samiske befolkninga, der kristninga skjedde mye senere, og at kirka så på det som et problem. Og at man ikke forsto eller ikke hadde ønske om å sette seg inn i betydningen. Dermed var jo alle samiske navn nærmest djevleske, for å sette det på spissen. Jeg tror den samiske befolkningen bestandig har vært sterke og dyktige til å snu kappa etter vinden når man har måttet det. Ettersom ryktet gikk at det ikke gikk igjennom med de samiske navnene, så tok man et norsk et og kaltes noe annet. Samtidig så er det jo med sorg at mange av de samiske navnene har forsvunnet som følge av det her, da.

Her ser vi at til tross for en sterk samisk identitet hos informanten er både hun og samboeren bevisste over at det på enkelte interetniske arenaer kan være utfordrende å «stikke seg ut» som same. Å ty til parallellnavn er altså et redskap en kan velge å benytte seg av for at barnet skal få anledning til å nøytralisere seg, samtidig som den samiske identiteten blir overført til barnet gjennom den samiske parallellnavn-varianten. Carol Myers-Scotton utviklet i 1983 den sociolingvistiske teorien *The Markedness model*, som dreier seg om ideen om at språkbrukere foretar valg på grunnlag av sine egne mål, ambisjoner og intensjoner (Myers-Scotton, 2006: 158–159). Som en del av vår kommunikative kompetanse og erfaringer fra våre sosiale miljøer, velger vi ulike strategier i gitte situasjoner:

The Markedness model tries to establish a principled procedure that both speakers and listeners use to judge any linguistic choice that they might make or hear as more or less marked, given the interaction it occurs. (Myers-Scotton, 2006: 159).

Dersom en ser nærmere på parallellnavn-fenomenet i lys av denne teorien, er det interessant hvilken navnevariant ulike individer velger å bruke, og i hvilke situasjoner de henholdsvis blir brukt. Hvorvidt en velger å tilpasse seg situasjonen, med å enten være mer «norsk» eller nøytral, eller å markere sin samiske bakgrunn, sier ikke bare mye om forholdet til egen identitet, men gir også indikatorer på hvordan tidligere erfaringer i livet kan ha ført til at en i visse kontekster har et ønske om å anonymisere sin etniske bakgrunn. En velger altså den varianten av parallellnavnet som er mer eller mindre forventet eller vanlig, ut ifra den gitte konteksten (Myers-Scotton, 2006: 159).

Flere av informantene ser nytteverdien i å ha to navnevarianter. En av dem har et familiemedlem som bruker sin norske navnevariant på sosiale medier, for å kunne anonymisere seg selv. Hets og mobbing foregår i dagens samfunn i større grad på sosiale medier og internett, og det er derfor en arena der en som same er mer utsatt for stigmatisering; en blir kategorisert som annerledes, på en negativ måte. Om en ikke ønsker å signalisere sin etniske herkomst via sin samiske navnevariant, er det derfor forståelig at de som også har en norsk navnevariant til rådighet, benytter seg av denne når det er snakk om kommunikasjonsarenaer på internett:

I: Jeg kan jo bli skremt jeg, og, hvis jeg inne og leser på kommentarfelt og hva folk kan få seg til å si. Hvor mye uvitenhet som er. Det gjør meg ikke noe godt å sitte å lese, så det er ikke noe jeg oppsøker. Det er jo noen diskusjoner som er helt ... (Pause) - ja ...

Når en navnebærer med to ulike navnevarianter for eksempel i møte med en gruppe nordmenn velger å introdusere seg med den norske varianten av navnet, foretar han/hun et umarkert valg, som er mer eller mindre forventet i den gitte interaksjonen. Myers-Scotton refererer til RO-typer (Rights and Obligations), hvilket er en del av de normative forventningene i de ulike typene av interaksjon. Ved en såkalt umarkert oppførsel forårsaker språkbrukeren ingen reaksjoner, nettopp fordi at det i den gitte konteksten er forventet et slikt valg (Myers-Scotton, 2006: 159). Så da kan en spørre, hvem er det som bestemmer hva som er umarkert? Ikke overraskende er det de dominante samfunnsnormene, dvs. den norske majoritetsbefolkningens samfunnsnormer, som har innvirkning på det umarkerte valget; nordmenn er i dette tilfellet definisjonsmakten (ibid).

Enkelte ganger kan det rett og slett være veldig upraktisk å være registrert med et norsk navn når en til daglig bruker den samiske varianten. Informantene forteller om sine tanker og erfaringer rundt ulike aspekter knyttet til denne problematikken, der offentlige lister og papirer går igjen som en rød tråd. Det som blir trukket frem som mest upraktisk, er at det kan være vanskelig å finne kontaktinformasjonen til personer som har parallellnavn, som for eksempel i telefonkatalogen, eller dersom en ønsker å spore opp adressen til personen. Dette er fordi det offisielle norske navnet som regel er lite kjent, eller i «verste fall» ukjent for folk flest, da mange som regel er kjent under sitt samiske navn. Når en kun kjenner personen med vedkommende sitt samiske navn og søker etter kontaktopplysninger på internett, vil det resultere i null treff, som følge av at man i det offentlige er registrert med den norske varianten, og ikke den samiske.

En informant forteller at det for henne ikke var noe alternativ å registrere sønnen med den norske varianten av navnet. Hun trekker frem at det i gitte kontekster er direkte upraktisk å måtte forholde seg til den norske varianten, når det er den samiske som til daglig blir brukt:

I: Jeg ville ikke registrere ham med den norske varianten, da, altså Aslak. Så det hadde han ikke blitt hetende. Så tenker jeg, at når man kjenner noen som bruker den samiske varianten av navnet sitt, men så skal du lese en innbydelse fra personen, og så står det underskrevet med et helt annet navn, så begynner man å lure «hvem er nå det?»

En annen informant trekker frem en hendelse der navneforvirringa, som et resultat av de to navnevariantene hennes, førte til at hun nesten ikke kom med flyet til Syden:

I: Dette med parallellnavn er noen ganger upraktisk, som for eksempel når jeg holdt på å ikke komme meg på flyet da vi skulle på sydentur hele familien. Da var mannen skikkelig irritert, for da var de andre kommet gjennom passkontrollen. Da jeg skulle bestille turen, ringte jeg bare på en restplass og presenterte meg med det sørsamiske navnet mitt [markert sørsamisk for- og etternavn]. Og ikke visste jeg jo at det var dette som lå til grunn da vi bestemte oss for å gå for den her bookinga, tenkte jo ikke igjennom det. Så på flyplassen ble vi tatt inn til sida, og i tillegg så jo ikke bildet ut. Mannen min sa at de trodde sikkert at jeg var en russisk rømling. (ler). Helt svarthåra og svart i blikket. Så jeg får jo ofte spørsmål om jeg er utenlandsk. Så det var mange spørsmål, da. Så det var sånn på håret at jeg kom med. Da sa mannen min «nå skifter du navn for godt, det her orker jeg ikke mer» (ler). Men det stakk ikke så djupt. For jeg føler jeg vil ha det sånn, på en måte.

Vi kan altså konstatere at det er litt mer å forholde seg til når det gjelder å ha to navnevarianter, fremfor å ha kun én. Både de som er registrert med to navnevarianter selv, og de som ikke er det, ser ulempene dette medfører. Til tross for dette ser det ut til at informantene med parallellnavn, eller de som har det på ungene sine, verdsetter andre forhold ved de to navnevariantene, som veier opp for utfordringene det medfører å veksle mellom de to variantene i det daglige liv.

4.2.2 Uten mulighet til å velge

Det er derimot ikke alle i informantutvalget mitt som har to navnevarianter. Bierna ble født av sørsamiske foreldre på 50-tallet, og kan med henhold til navnet sies å være et av unntakene for sin generasjon. Foreldre hans gjorde nemlig et nokså uvanlig valg: De døpte ham med et samisk navn. Den norske ekvivalenten for Bierna er Berner, men da han skulle døpes, var foreldrene hans fast bestemte på at det samiske navnet skulle stå i fødselsregisteret, og ikke det norske, slik som var vanlig på den tida. Det samme ble det argumentert for da broren hans skulle døpes. Foreldrene ville ikke at de norske variantene skulle være offisielle navn, men tvert imot de sørsamiske.

KM: I og med at foreldrene dine valgte å ha Bierna som offentlig navn, og at det attpåtil var uvanlig for den tida, så måtte de vel ha vært ganske sterke i sin identitet, de og?

I: Å, ja. Ja visst. Det var de, og de hadde en formening om at de ikke skulle bøye seg for at det ville bli vanskelig å bokstavere navnet, og hvordan det skulle skrives. Det er ingen andre i norsk sammenheng som heter det. Da navnet skulle føres inn i fødselsregisteret, så reagerte presten, nettopp fordi det ikke stod noe slikt i navnelista hans. Han hadde aldri hørt om det. Men han bøyde nå av, for foreldrene mine stod nå på sitt.

Hva Bierna sine foreldre ville sagt om dette selv, får vi ikke svar på, men det er rimelig å tolke divergeringen, altså det uvanlige navnevalget, som en identitetshandling for å fremme sosial tilhørighet. Som jeg kort har vært inne på tidligere, er det foreldrenes standpunkter,

forhåpninger og ønsker som tydeliggjøres gjennom navnevalget, da en gjerne ønsker at egen identitetsforankring blir overført til barnet. I denne sammenhengen gjøres dette ved å gi barnet et navn som signaliserer tilhørigheten til en etnisk, språklig eller kulturell gruppe (Hagström, 2006: 112). I dette tilfellet det sørsamiske.

Bierna er stolt av navnet sitt, og han har opplevd ytterst få ubehageligheter på grunn av det. I tillegg forteller han at det er et navn som har betydd mer og mer for ham med årene. Likevel legger han til at det at han aldri hadde noe parallellnavn, var noe han i visse perioder av livet har tenkt på som «tungvint». Særlig i tenårene beskriver han det som «litt kjedelig» å ikke ha muligheten til å kalle seg Berner: «Med navnet Bierna måtte en jo stå frem som same til stadighet, og det gjør jo noe med en. Det er klart.»

Det å ha den norske, mer umarkerte varianten av navnet som en «sikkerhet», dersom det skulle føles riktig i gitte situasjoner, kan være en form for betryggelse. Å ta dette i bruk trenger ikke tolkes dithen at en mangler sosial identifikasjon, men at det heller henger sammen med aspekter som knyttes til det å kunne være mer anonym og nøytral i enkelte situasjoner. At en til stadighet må fremstå med sin samiske identitet, kan til tider kjennes belastende, som følge av stigmatisering, eller uønsket oppmerksomhet og påfølgende spørsmål. Konnotasjoner og forbindelser som opprettes gjennom et navn, kan få negativ innvirkning dersom navnebæreren blir plassert i en bås, eller kategorisert som noe en selv ikke har valgt. Særlig belastende er det dersom det ligger fordommer rundt disse forbindelsene. Slik sett kan et samisk navn ha en uønsket og begrensende effekt (Ågren, 2006: 54). Som vi ser, er det å ha to navnevarianter en finurlig nøytraliseringsstrategi for å kunne tilpasse seg omgivelsene, dersom en bekymrer seg for ubekvemme situasjoner.

Til tross for at flere av informantene argumenterer positivt for parallellnavn, er det likevel ikke alle som ser like fordelaktig på fenomenet. Disse har ikke parallellnavn selv, ei heller på ungene sine. At en ved å døpe barnet med samisk navn, og på den måten løfter opp det samiske, trekkes av disse frem som et argument mot fenomenet. Det argumenteres videre med at dersom en kun har én variant til rådighet, er det da ingen tvil hvilket navn en skal bruke, og dermed unngår en at den samiske varianten kun blir et kallenavn:

I: Jeg har reflektert litt over det og tenker at jeg synes det er veldig flott at folk vil ha samiske navn. Men da synes jeg også at man skal gjøre det valget at man i voksen alder tar det steget og endrer det i folkeregisteret. Hvis man offisielt presenterer seg med samisk navn, så hvorfor skal man da også ikke gjøre det i et system? Personer som jeg trodde var så himla sterke i sin identitet, men likevel tyr til det norske eller svenske ...

En av informantene har to sønner. Hun er sørsamisk, mens barnas far er av tyrkisk opprinnelse. Sønnene har derfor ett samisk og ett tyrkisk navn, og er døpt Piere Bahri og Ailo Inan. Piere og Ailo har de norske ekvivalentene Per og Aslak. At disse norske variantene ikke skulle registreres ved dåpen, var noe moren deres var veldig klar på. Hun forteller også at det kjennes mer *nært* å døpe sønnene med samiske navn. Det skulle heller ikke råde tvil dersom hun skulle få enda et barn:

I: Hvis jeg skulle få barn igjen, så kommer jeg til å velge et samisk navn da, også. Og det skal ikke registreres med en norsk variant som motsvarer den samiske.

Ved å ha parallellnavn er det stor sjanse for at den norske ekvivalenten av navnet oftest blir tydd til utenfor det samiske miljøet – nettopp fordi majoritetsnordmennene, som dominerer både språklig og kulturelt i Norge – har definisjonsmakten på hva som er et umarkert valg i interaksjon med samer. Aspekter rundt dette ble kort diskutert i delkapittel 4.1.2, der vi så at flere av informantene opplever det som negativt at det samiske navnet blir uttalt eller skrevet feil, som følge av den språklige og kulturelle avstanden mellom samisk og norsk. Det samme kan en relatere til de som har parallellnavn; enkelte av informantene hevder at når den norske varianten blir brukt av folk utenfor det samiske miljøet, bidrar det i så måte i negativ retning:

I: Jeg synes det er veldig trist, da, at det er på den måten at man liksom ikke kan stå for sitt eget navn, eller at man døpes annerledes, også vet man kanskje ikke før man er eldre at «Du heter Sigrid, du. Du er døpt det».

Hvordan samer må forholde seg til den norske kulturen kan illustreres gjennom Harald Eidheims *sfære*-begrep som tar utgangspunkt i inndelingen av folks sosiale liv (Eidheim, 1977: 56–57 etter Balto, 1997: 30). Det viser at folk i samisk-norske relasjoner organiserer livet i ulike sfærer: En lukket samisk sfære, som oppstår kun når samer møtes, og en interetnisk sfære der flere etniske grupper samles. Når en som same blir nødt til å pendle mellom disse sfærene, kan det føre til ulike opplevelser av seg selv, som videre kan resultere i vanskeligheter med å mestre og forvalte identiteten sin i forhold til de to verdenene (ibid).

La oss se for oss en sørsamisk navnebærer med parallellnavn. Han er døpt med den norske varianten Lars, men omtales oftest med den samiske varianten Laara, som han føler seg mest identifisert med. I en lukket samisk sfære er den samiske varianten den mest naturlige å bruke. Han er blant sine egne i et samisk miljø der gruppe-medlemmene føler tilhørighet til hverandre og sin kultur. Så snart Laara befinner seg i en interetnisk sfære, der samer og nordmenn omgås på tvers av sin etnisitet og sin kultur, vil han oppleve at folk kaller ham ved den norske

varianten, nettopp fordi Lars er et vanlig navn blant nordmenn, og er det enkleste og mest naturlige å ty til. Slik kan den etniske identiteten utvikles og eventuelt endres, som følge av kontakten med den norske majoritetskulturen, på ulike måter og i ulik grad, avhengig av individet. Samer forventes nemlig å være tokulturelle; de må i tillegg til det samiske mestre den norske væremåten, kulturen og det norske språket, og slik oppstår en asymmetri i forholdet dem imellom (ibid). Opplevelse og resultat av kontaktforholdet kan naturligvis slå ulikt ut. En kan føle en trang til å stå opp for navnet sitt og sin egen samiskhet, eller en kan føle seg såpass trygg i sin identitet at en føler at en mestrer kulturmøtet godt. Likevel kan én ting slås fast: Om vår sørsamiske navnebærer var *døpt* Laara, og ikke hadde en annen navnevariant som alternativ, ville ikke denne problemstillingen oppstått.

I delkapittel 3.7.1 kunne vi se at den tillagte identiteten hos et individ inneholder andres forventninger, mens den opplevde er de forventningene en har til seg selv. Liebkind (1992) hevder at det lett kan oppstå uoverensstemmelser om ulike saker i identitetsforhandlingene, det vil si mellom den kollektive og personlige identiteten. Selv om en ønsker å gardere seg med to navnevarianter, betyr ikke nødvendigvis dette at ens samiske identitet er svakere forankret enn hos «skeptikerne» av dette. Andre identitetsforhold kan spille inn, som for eksempel oppkalling etter norske forfedre, eller at en vil ta høyde for å gjøre det lettere for barnet å unngå ubehageligheter ved å gi en norsk navnevariant til disposisjon.

Informantene mine er altså todelt i synet på parallellnavn-bruken; på den ene siden har vi dem som mener at dersom en først skal ha et samisk navn, bør en også være offentlig registrert med dette, slik at en kan bidra til å løfte opp og synliggjøre det samiske. På den andre siden har en de som anser det som en fin løsning med to navnevarianter, en form for nøytraliseringsstrategi, der en har mulighet til å skjerme seg selv og unngå stigma. Begge «gruppene» forteller om en sterk samisk identitet, og at dette er noe de ønsker å videreføre til sine barn. Det de midlertid har ulikt syn på, er hvorvidt navnet spiller en rolle i denne sammenhengen.

4.3 Slechtsrelasjoner

Familie- og slektskapsforbindelser står sterkt i den samiske kulturen; de blir ansett for å være berikende og en sosial sikkerhet. Slektsystemene blant nordmenn og samer skiller seg fra hverandre, der en i det norske samfunnet definerer slektskap som noe biologisk, mens en i de samiske miljøene, i tillegg til det biologiske aspektet ved slektskapet, også tillegger såkalte

rituelle slektskap en viktig rolle (Nergård, 2005: 26). Rituelle slektskap representerer spesielle samfunnsordninger, som faddere og navnesøsken, og er en viktig del av den samiske kulturtradisjonen (ibid). Flere av informantene forteller at de tror samer, fra tidlig alder, generelt har mye kunnskap og interesse rundt egen slekt og familie, og at forbindelsen mellom slektsmedlemmene derfor også er sterke.

De nære og betydningsfulle familiære relasjonene gjenspeiler seg også ofte i valg av navn. En av informantene forteller at navnene på hennes barn ble valgt ut fra kriterier om at de måtte passe til ungen, til familien og til de områdene slekta har tilhørighet:

I: I et samisk tankesett har du et ønske om å sette barnet inn i en større sammenheng med en tilknytning. [...] For det er alltid mye folk i samisk sammenheng, det er mange som bare kommer inn og føler seg helt som hjemme. Noe som er helt uvant for mange nordmenn, der du må melde din ankomst på forhånd, fordi man er så travel. Men at man føler seg tett på, og at dette med barneoppdragelse er et kollektivt ansvar, på en måte. Det at barnet har nær tilknytning til mange flere voksenpersoner gjenspeiler seg jo igjen i navnet, og i valg av faddere. [...] At man har et ønske om å ta vare på det, og samtidig gjør det, og, da. At det er en berikelse for barnet å ha flere som er engasjert i og bryr seg om dem, og er delaktig i oppveksten. Det er også en del av det, at i valget av flere navn så har vi spredt det litt ut da, etter oppkalling.

KM: At dere har tatt navn fra folk som har betydd noe, mener du?

I: Ja, og bakover. At det går på kryss og tvers av slektene, og hvordan ... Hva skal jeg si. Det er nok ikke veldig tilfeldig at man har flere navn.

Informanten peker her på sosiale og kulturelle trekk ved det samiske samfunnet som skiller seg fra de fleste norske hjem; at en har mer frihet i forhold til klokka, som for eksempel ved at en ikke trenger å avtale når en skal besøke hverandre. At flere mennesker utover foreldrene spiller en rolle i barnets oppvekst og oppdragelse, viser at relasjonene og tilknytningene til disse menneskene ofte spiller en rolle for barnets navn. Ifølge en annen informant er interessen og kunnskapen rundt familierelasjoner noe som samiske barn og unge er nokså bevisst:

I: Men så tror jeg nok at samisk ungdom generelt har mer viten og er mer opptatt av sin bakgrunn enn det Ola Nordmann er, som kanskje ikke er like opptatt av røtter og slektskap på samme måte. Men vi har så mye rundt det, det betyr så mye, og det er der i veldig ung alder. Det er jo en del av vår stolthet, og, det der med slektsforhold. Så da er det mer sånn at jeg trodde alle ungdommer var sånn, da. Men i møtet med det, så ser man at de kanskje ikke bryr seg.

Hvordan kan en se konturene av disse familiære og nære relasjonene i selve navnevalget og navnetradisjonene? På hvilke måter er navnet et symbol for tradisjon, slektskap og historie? Og hva slags navn slår det ut i dersom foreldrene har forskjellig etnisk bakgrunn? I det følgende vil jeg forsøke å komme nærmere noen svar på nettopp slike spørsmål.

4.3.1 Å hedre sine forfedre

I et navn kan en ofte finne både historie, tradisjon, tilhørighet og fellesskap. Slik sett speiler navnet individets og familiens bakgrunn, samt forhåpninger og fremtidsønsker. Det kan være å gi et navn som viser tilbake til individets etniske opphav, altså det samiske, det kan være å oppkalle etter familiemedlemmer som er representanter for denne gruppa, eller det kan være begge deler. Hvordan en velger å synliggjøre samisk tradisjon, tilhørighet og fellesskap, varierer avhengig av navnegiverne. I det sørsamiske området, og i det samiske miljøet forøvrig, har oppkallingstradisjonene etter kjente og avholdte personer i slekta stått sterkt (se kap. 3.5). Slik kunne en legge til rette for en nærmere kontakt mellom barnet og den utvalgte, noe som videre la grunnlaget for den sosiale kontrollen som foreldrene kunne utøve på sine barn. En gav med andre ord signaler om hvem en ville at barnet skulle bestrebe seg på å likne, og en håpet at de positive egenskapene hos denne personen skulle «smitte» over på barnet (Balto, 1997: 76).

Mange av informantene forteller at oppkalling stod sentralt da de skulle navngi barna sine. Én begrunner det med at en kaller opp i ærbødighet, for å hedre, og signalisere hvilken slekt og familie en hører til. Det eldste av barna hans er oppkalt etter sine bestemødre fra begge sidene. Den midterste er oppkalt etter morfar fra mor-side, mens den yngste er oppkalt etter sine oldemødre fra far-sida. Den yngstes navn, Ellen Sara, er midlertid navn som kan spores langt bakover i slekta, i flere generasjoner, noe som har vært veldig vanlig i de sørsamiske navnetradisjonene.

Ifølge Nergård (2005: 45) har besteforeldre, historisk sett, stått sentralt i de samiske oppkallingstradisjonene. At det er vanlig å oppkalle etter oldeforeldre og besteforeldre, og at en gjør det for å hedre disse, viser seg også blant flere av informantene mine. Datteren til en av informantene heter Emma Meerke Carina, der Meerke og Carina er oppkalling etter barnets bestemødre. Her er Meerke-navnet, som er den sørsamiske varianten av Margareta/Margrete valgt, da foreldrene ønsket å fremheve nettopp de sørsamiske røttene. I tillegg fikk informanten i voksen alder vite at hennes egen bestemor som var døpt Margareta, daglig ble omtalt som Meerke:

KM: Så dette med identiteten var altså ganske viktig da dere skulle velge navn. Anser du det som en identitetsmarkør for det samiske, navnet?

I: Ja, jeg er selv vokst opp med tradisjon for at man døper barna sine og hedrer sine forfedre. Jeg har selv blitt oppkalt til Sara Marja. Hjemme har jeg blitt kalt bare for Marja. Når jeg skulle døpes så bestemte min far at jeg skulle hete *Sara* Marja. Litt spesielt. Så det kom veldig overraskende på moren min (ler). Sara er etter min fars mor, så det henger sammen med at man liksom fører videre navn. Så ... Og det er veldig vanlig, hvert fall i det nordsamiske området, at man kaller opp etter familien. Så derfor så var det

ikke helt unaturlig for Meerke heller, å bli kalt Meerke, for vi så liksom ... Ja. Moren min heter Lajla Margareta, og Margareta ville vi ikke ha, men Meerke er det samiske navnet for Margareta, så da var det liksom dét det ble. Også som sagt, i ettertid fikk jeg vite at bestemor ble kalt bare for Meerke.

Som vi ser, er hun også selv oppkalt, og forklarer hvordan det var viktig for henne å inkludere Sara-navnet i fornnavnet, etter at bestemoren, som hun var oppkalt etter, døde:

I: Jeg var rundt ti år da bestemoren min, Sara, døde. Og før det ble jeg bare kalt Marja. Foruten om når moren min skulle poengtere noe eller snakke litt strengere, så var det liksom Sara Marja. Men etter bestemoren min døde, var det veldig viktig for meg å poengtere at jeg også heter Sara, så da ... Jeg ble vel oppmerksom på at i papirene fra skolen og sånt, så stod det bare Marja, og da lurte jeg på hvor Sara-navnet var hen. Så jeg fikk pushet på. Jeg vet ikke om det var fordi jeg ikke var registrert i folkeregisteret, eller hvordan det var. Men det kom på plass etter det, hvert fall. Så det er vel min måte å hedre min bestemor på.

En informant har barn med en fra nordsamisk område, og ønsket derfor å synliggjøre både det sørsamiske og det nordsamiske gjennom navnet på datteren; dette har resultert i et dobbeltnavn, der det første er sørsamisk og det andre er nordsamisk. Imidlertid er det kun fra den sørsamiske siden at datteren er *oppkalt*. Dette er oppkalling etter en slektning som i sin tid var politisk engasjert, og som var med å danne det første samiske landsmøtet i Trondheim i 1917. Informanten forteller videre at i tillegg til det familiære og det samiske, er vesenet til den en kaller opp etter, viktig:

I: Ja, også er det noe med... Én ting er jo oppkalling, men så tenker man jo vesenene, og, da. Jeg har jo vært en del politisk engasjert og sånt sjøl, og. Hun [den eldre slektningen] var ei sterk kvinne, og var jordmor både i Meråker og Tydal. Jeg har hørt veldig mange historier om henne. Bra dame.

KM: Verdt å kalle opp?

I: Ja, verdt å kalle opp.

Vi ser her at et navn med en historisk og tradisjonell forankring er et viktig motiv for navnevalget til informanten. Informanten forteller videre at hun tror det vil ta en stund å oppkalle etter mennesker med et særskilt vesen, og da særlig sterke personligheter, i positiv forstand. Blant slike skikkelser trekker hun frem den sørsamiske aktivisten og politikeren Elsa Laula Renberg, som var med og grunnla 'Lapparnas Centralförbund' i 1904, og som også organiserte det første samiske landsmøtet i Trondheim i 1917:

I: Men det er jo litt spesielt, da. For det er jo ingen som heter Elsa Laula, blant annet. Det er veldig sånn der, at når en har sånne høyt respekterte damer, så tror jeg det tar en stund før man tør å kalle opp.

Hun forteller også at hun selv er oppkalt, både etter sin oldemor og bestemor, noe som gjør at hun har en egen stolthet over navnet sitt:

I: Jeg er jo oppkalt. Det er veldig viktig å bli oppkalt, da. Sånn generelt. Jeg ble oppkalt etter ei som het Ida Sofie, som var oldemora mi. Hun har jo et eget sagn som er litt spesielt, for de ble bort-jaget litt sør for her [navn på sted der informant bor], på 1800-tallet. Den tida var det reindrift nedover hele Gauldalsfjøret. Og hun ble født ute i en snøstorm, ved en stein som nå har fått minnetavle. Og mora måtte jo ta inn ... Hun dro til nærmeste gård, da, og fikk legge seg med dyra. Så jeg tror nok veldig mange, uavhengig om det er navn eller hva det er, så prøver man å liksom tilnærme seg mest mulig, at man ikke lar det skjemme en. Navnet skjemma ingen, på en måte.

Oppkalling er for mange et viktig motiv for navnevalget, men hvordan en resonnerer rundt det, varierer. Aldrins (2011) undersøkelse om valg av fornavn blant svenske foreldre i perioden 2007–2009, viser at det sjeldent forekommer at valg av slike navn har som formål å skape tilknytning til slekten: «Många gånger nämns valet av ett namn ur släkten mer i förbifarten och utan resonemang kring bakomliggande motiv» (Aldrin, 2011: 102). I de tilfellene dette blir gjort, oppgis hensyn til estetiske og lavfrekvente navn som viktigere enn koblinger til slekten og den personen det kalles opp etter. Det kan se ut som at informantene i Aldrins undersøkelse først og fremst ser bakover i slektsforbindelsene for å finne inspirasjon, og at de viktigste faktorene er at det skal være *fint* og *sjeldent*. Blant mine informanter får jeg inntrykk av at selve *relasjonen* til den en kaller barnet opp etter, til en viss grad er viktigere enn det rent estetiske, og at en med oppkallingen ønsker å inkludere barnet i familiefellesskapet. Det er midlertid verdt å ta i betraktning at Aldrins studie viser en mer dominerende praksis i det senmoderne majoritetssvenske samfunnet, og at jeg på bakgrunn av mine seks sørsamiske informanter ikke kan gi noen klar sammenlikning med Aldrins studie. Men på en annen side viser empirigrunnlaget fra det sørsamiske området tendenser til at sørsamiske foreldre først og fremst motiveres av relasjonelle faktorer ved oppkallingen, fremfor lavfrekvente og estetiske, slik som informantene til Aldrin.

Otto Krogseth (2007) trekker frem navngivning, og da særlig fornavnet, med tanke på oppkalling, som en identitetsgivende kollektiv-funksjon. Navnet er ikke bare et identitetsmerke, men det har også en funksjon som å både være individuelt og kollektivt; både enestående og fellesskapsforankret (Krogseth, 2007: 62). Et individ som er oppkalt etter slektninger eller andre betydningsfulle personer, inngår dermed i en kollektiv sammenheng, bestående av familien og slekta, og slik blir navnet et symbol for navnebærerens røtter. Ved å kalle opp etter betydningsfulle personer ønsker en også å styrke og bevare samholdet i slekta (Nergård, 2005: 45).

Vi skal snart se at én løsning på å kalle opp fra begge sider er å gi barnet to eller flere fornavn, der navnene representerer henholdsvis far og mors side av slekta. En annen måte å gjøre dette på er gjennom *parallellnavn* (jf. kap. 3.5.1 og 4.2), og dette var en av motivasjonene foreldrene til Meerke Krihke (norsk variant: Margrete Kristin) hadde da de skulle navngi henne. Hun omtales til daglig som Meerke, og er oppkalt etter bestemødrene fra både sin sørsamiske og sin norske side. Hun fikk to sett med dobbeltnavn; ett som har en sørsamisk variant, samt et sett som representerer den norske varianten. Slik sett omfatter navnet hennes to etnisiteter som hun identifiserer seg med:

I: Det er jo en grunn til at jeg ikke ønsker å kvitte meg med det norske navnet mitt, selv om det er det samiske navnet jeg kanskje identifiserer meg mest med. Men da føler jeg at hvorfor skal jeg gjøre det, jeg er jo glad i de norske navnene mine, og.

Vi kommer her inn på det med etnisk identifisering. Johansen (2009) plasserer jeget og omgivelsene i grupper, såkalt sosial kategorisering, som rommer mennesker med noe til felles; i dette tilfellet den samiske og den norske etnisiteten eller identiteten. «Etnisk identitet er kort sagt den etniske komponenten av den sosiale identiteten, men den er samtidig en kompleks størrelse» (Johansen, 2009: 42). Etnisk bakgrunn er medfødt, men på en annen side er det opp til en selv hvorvidt en velger betydningen for den etniske bakgrunnen i den totale summen av identitetskomponentene. Informanten over verdsetter både sin norske og sin samiske etnisitet, som begge er innbakt i navnet hennes, som følge av oppkalling og parallellnavn. Til tross for at hun oppgir at hun har en litt sterkere identifisering med det samiske navnet sitt enn det norske, er hun også glad for at den norske etnisiteten er representert gjennom de norske navnevariantene av navnet. Identifisering handler om mening, hva som er viktig og betydningsfullt, og hvordan det henger sammen med hvem en er.

Hos informantene mine kommer det frem at oppkalling har stått, og fremdeles står, sterkt, i deres slekt. Mange er selv oppkalt etter bestemødre, oldeforeldre, onkler eller andre familiemedlemmer, og mange har også selv lagt oppkallingstradisjoner til grunn når de skulle navngi sine egne barn. Likevel er det et par av informantene som selv ikke er blitt oppkalt, og som heller ikke har lagt det som grunn når de skulle bestemme seg for navn på sine egne barn. Disse har likevel vært opptatte av at navnet skulle vise tilbake på de samiske røttene.

Én forteller at hun og samboeren, som er etnisk nordmann, kikket bakover i slekts-forbindelsene på hennes sørsamiske side, i håp om å finne noen navn de likte, da de skulle navngi døtrene sine. Hun opplevde at de aller fleste navnene som dukket opp der, var norsk-registrerte navn,

og at det derfor ikke var så enkelt å finne samiske navn de kunne tenke seg å bruke. At databasen til informantens far, med flere tusen navn på slektningene, bar spor av oppkalling, var det ingen tvil om. Likevel ble ikke navnene som dukket opp der, brukt som inspirasjon da hun og samboeren skulle finne navn; de tydde heller til navnebøker og internett i navnejakten:

I: Det var i hvert fall veldig vanlig med oppkalling før. Hvis en ser tilbake på navnene i familien min, så er det mange navn som går igjen. Som Inga, Jon og Anna. Så det har vært en del oppkallinger, ja. Men hjemme hos oss har det ikke vært noe. Følte ikke noe press på det, liksom. Det er mer hva man føler på, tror jeg.

En annen informant, som heller ikke har brukt oppkalling som grunnlag for navnevalg, forteller at hun har vært grundig inne på tanken, men at hun endret mening da den første ungen lå i magen; hun fikk rett og slett bare en fornemmelse av hvilket navn han skulle ha, og det var ikke tuftet på oppkalling:

I: Da jeg var yngre og tenkte på navn, så tenke jeg på hvem jeg skulle kalle opp etter, da. Det gjorde jeg. Men det ble jo ingen av de navnene. Det er litt rart, for jeg visste ikke egentlig før jeg var gravid at jeg hadde en Ailo i magen. For jeg hadde tenkt ut noen navn da jeg var yngre og slik. Dobbeltnavn og slikt, sant. Som jeg var vant med. Men så kom han, og da så jeg at han var «en Ailo».

Én av informantene forteller at hun og samboeren brukte oppkalling som grunnlag på de fire første ungene. Den femte, derimot, fikk navnet sitt på grunnlag av andre hensyn:

I: Jeg må fortelle om hun minste, da. Som heter Saja-Mali Mille. Også har vi jo tenkt sånn, at Saja skulle være daglignavnet. Men så somlet vi sånn før vi fant navn, for dette med navn er innvikla. Så hun ble ett år, og frem til da kalte vi henne bare for *Onneåabpa*, som betyr «lillesøster». Så var det storebroren som var tretten år, og en dag ringte telefonen: Det var moren min som ville gratulere oss med at hun minste hadde fått navn. «Takk», sa jeg bare ... «Å, det var så fint et navn», mente moren min. «Okei, hvilket navn», sa jeg. «Jo, Mille». For det syntes hun var så fint, fordi gudmoren hennes het Mille, og hun lurte derfor på om vi hadde lagt det til grunn. «Å, heter hun det», sa jeg da. Også kom vi nå hjem da, og da viste det seg at det var eldstesønnen som hadde ringt rundt til alle, for han mente at nå måtte han ta skjea i egen hand her, for ellers ville alle i bygda tro at navnet hennes var *Onneåabpa* [...] Navnet Mille hadde han sett på TV, og syntes det var så fint. [...] Og det var liksom helt omvendt, for med de andre ungene har det vært så gjennomtenkt at de skulle være oppkalt alle sammen. Så tenkte vi at vi tar nå Mille-navnet med sammen med de andre to fornavnene, men det blir jo ikke et navn vi bruker, tenkte vi, da. Men hun har brukt det selv, og har likt navnet.

I berettelsene overfor ser vi at det også kan være nokså tilfeldig hvilket navn en ender opp med å velge. Det kan være årsaker som at en bare synes at navnet er fint, mangel på «fine» navn å kalle opp etter, en følelse av hva som passer til ungen, eller litt mer tilfeldig, som i det siste eksempelet. Likevel er det grunnlag for å påstå at oppkallingstendensene står sterkt hos de fleste av informantene jeg har pratet med, både når det gjelder deres eget navn og navn på ungene. I så måte har vi sett eksempler på at beste- og oldeforeldres navn er hyppig brukt som

oppkallingsinspirasjon, men at også mer fjerne slektninger kan være betydningsfulle i det henseendet, som følge av deres positive eller sterke vesen.

4.3.2 Dobbeltnavn

Familierelasjonene speiler seg også i bruken av dobbeltnavn. Å ha dobbeltnavn vil si at en person har *to eller flere fornavn*, for eksempel Anne Lise og Tor Ola. Skikken er hverken norsk eller samisk (Løøv, 2002: 63), men kom ifølge Særheim & Kruken (2018: 339) geografisk sett utenfra og sosialt sett ovenfra. Særlig var det representanter fra embets- og borgerstanden, med røtter fra henholdsvis Danmark og Tyskland, som først bar dobbeltnavn. Utover 1800-tallet økte det enda mer, og i 1850-årene hadde både Oslo, Kristiansand, Bergen og Trondheim rundt 90% dobbeltnavn for kvinner, og 80-90% dobbeltnavn for menn (ibid). Dobbeltnavn ble etter hvert også vanlig blant sørsamene, særlig fra andre halvdel av 1800-tallet, og det var vanligere at jentene fikk dobbeltnavn enn guttene (Løøv, 2002: 63).

Tendensene Løøv peker på er sett i et historisk perspektiv, og det er derfor interessant hvordan skikken med dobbeltnavn utarter i det sørsamiske miljøet den dag i dag. I mitt informantutvalg viser det seg å være nokså vanlig med dobbeltnavn, både når det gjelder eget navn, navn på barn og på øvrige slektninger. I alt fire av seks av informantene mine har dobbeltnavn, mens fem av seks har barn med dobbeltnavn. Tre fornavn forekommer kun i to av tilfellene. Informantene forteller at deres grunner for dobbeltnavn-givingen på ungene stort sett er et ønske om å oppkalle fra begge sider, eller å representere flere etnisiteter gjennom navnet.

I: På mors side var det masse dobbeltnavn i slekta. Jeg må tenke meg litt om før jeg sier dette, men den første tanken min var jo at dobbeltnavn ikke forekommer så mye. Men det gjør det jo, når jeg tenker meg om. Og i kirkebøkene var det ofte to fornavn, ja, mens man oftest bare brukte det ene. Dette med dobbeltnavn kan jo være betinget med at en ble oppkalt etter flere. For moren min het Kristina Maria. Maria-navnet ble ikke brukt annet enn når det virkelig trengtes, nær sagt. Men både Kristina og Maria er klar oppkalling. Kanskje de fikk kalt opp etter flere med å bruke dobbeltnavn.

Også flere av informantene tror at nettopp det å kalle opp etter flest mulig, å «gardere seg», er en motivasjon for å gi ungene to eller flere fornavn:

I: Ja, noen har jo opptil tre – fire, og. Spesielt i midtre del, vet jeg. Jeg har jo en venninne som heter ***
*** [tre sørsamiske fornavn] og hun er jo oppkalt etter alle tre, da. Da liksom garderer du deg.

Informanten nedenfor har selv dobbeltnavn, samt dobbeltnavn på begge sønnene sine. Vi ser at dobbeltnavn er hyppig brukt også i den øvrige familien hennes:

KM: Men sånn ellers i familien din, da, er det mye dobbeltnavn?

I: I familien min?

KM: Ja, foreldre, søsken, og ...?

I: Alle har flere navn, ja.

KM: To eller tre?

I: Ja, moren min og tanta mi har tre. Faren min hadde to. Og alle søsknene hans hadde to eller tre. Men bestemoren min hadde faktisk bare ett fornavn.

KM: Ja, det var vel kanskje ikke så vanlig med dobbeltnavn om en går hundre år tilbake i tid, har jeg lest?

I: Oldemora mi hadde ett navn.

KM: Har du noen formening om hvorfor det har blitt sånn? Flere fornavn, altså?

I: Jeg tror man vil oppkalle etter flest mulig. Fordi vi er så slekts-kjære. Jeg tror det starta sånn, også har det jo blitt en skikk, nesten, eller en vane og tradisjon.

Her ser vi at det i informantens familie finnes eksempler på både ett, to og tre fornavn. I tillegg forteller hun at hun tror grunnen til at en døper med flere fornavn er for å kalle opp etter flest mulig, som følge av tette slektsbånd, og at disse båndene blir forsterket gjennom å kalle opp.

En annen motivasjon for å gi to eller flere fornavn som trekkes frem, er å kunne gi barnet valgmuligheter:

I: Hun har jo to helt svenske, eller alminnelige, navn i tillegg. Så det kan jo være en valgmulighet for henne, i senere tid, å bestemme hva hun ønsker å bli kalt for.

Datteren til informantens ovenfor heter Emma Meerke Carina. Av disse tre fornavnene er bare ett sørsamisk. Riktignok er det dette hun bruker til daglig, men dersom hun skulle få behov for å ikke fremstå som samisk på senere tidspunkt i livet, kan hun altså ta i bruk et av de andre fornavnene sine. Dette er altså en annen nøytralitetsstrategi enn den vi så i delkapittel 4.2.1, der en kunne velge hvilken *variant* av et parallellnavn en ønsker å bruke. I tilfellet med denne informantens, derimot, er det gitt flere fornavn, som både er umarkerte og markerte etnisk sett. I dette tilfellet er altså både oppkalling og valgmulighet motivasjoner for navnevalget.

4.3.3 Øvrige relasjoner som gjenspeiler seg i navnetradisjonene

Det er ikke bestandig at en i en sørsamisk kontekst bruker egennavnene på familiemedlemmer. Flere av informantene mine forteller at det i samiske miljøer er nokså vanlig at man på de nærmeste i slekta bruker benevnelser som «lillesøster», «storebror» osv., fremfor å bruke egennavnet:

I: Hvis det blir veldig nært, da, altså hvis jeg hadde hatt flere unger, så bruker man for eksempel «søster», «bror» osv. Da sier man ikke fornavnet, på en måte. Da bruker man disse betegnelse. Så når jeg snakker med mine kusiner, og når de omtaler hverandre, så skjønner jeg jo automatisk hvem det er. Da sier en bare «onneåbpa», som betyr lillesøster, osv. Så man bruker sjeldent navn, da, når det er så nært.

At slektsbenevnelser er vanlig i de samiske miljøene, er det flere av informantene som nevner:

I: Sånn med slektsbenevnelser, så bruker vi jo samiske. Det blir litt det samme som med navn. Å si noe annet blir å fremmedgjøre dem for meg. Guttene mine sier jo «tjiddtje» [mamma] til meg, og.

En annen forteller at for eksempel også søskenbarn til foreldre, en familierelasjon som i en norsk kontekst vanligvis ikke blir sett på som veldig nær, er vanlig å benevne med slektskapsbenevnelser slik som en gjør med søsken. Informanten forteller videre at dette sier mye om hvor sterk posisjon familien har i et menneskes liv, der en ved å bruke disse slektskapsforbindelsene, sammen med navnet, knytter folk til seg og gir dem en plass og en posisjon i livet sitt.

Slektskapsforhold er en vesentlig del av samenes felles sosiale struktur (Labahå, 2004), der både slekten og det rituelle slektskapet er viktige innslag i barneoppdragelsen. Det samiske slektsnettverket er ikke en avgrenset størrelse, i motsetning til det norske, der selve kjernefamiliesystemet først og fremst forbindes med mor, far, søsken, besteforeldre, onkler og tanter, og øvrige slektninger regnes for å være slekt. Samene har derimot flere former for slektskap, og også de mer rituelle slektskapene regnes som likeverdige med de biologiske (ibid).

Rituelle slektskap viser seg blant annet gjennom navnesøsken-systemer. Håkan Rydving (2015: 177) benevner det som *namnar*, et system som regelrett innebærer at to eller flere personer med samme navn står i en særskilt relasjon til hverandre. En kan være navnesøsken med både levende og avdøde personer, og ofte med en betydningsfull person. Ifølge Nergård (2005: 43) deler navnesøsken en dyp form for fellesskap, der en viser hverandre oppmerksomhet, og i enkelte tilfeller står i en følelsesmessig relasjon til hverandre. Én informant forteller at han har hatt så mye som tre «namnar», eller navnesøsken, som han hadde relasjoner til:

I: Så er det også dette med navnelikhet, som har en egen benevnelse. Som gjør at to som heter det samme, har en nærhet. Og det opplevde jeg i forhold til de to andre Bierna jeg fikk møte og kjenne godt. Den ene var søskenbarnet til faren min, og den andre var langt ut i slekta, så jeg hadde ikke noe slektskapsbenevnelse på ham. Han bodde i Mo i Rana, og jeg ble godt kjent med ham. Da vi ringte hverandre, så svarte jo jeg «Bierna», og han svarte «Bierna».

KM: Mer som et navnesøsken-system, da?

I: Ja. Det er det.

KM: Så det ligger nesten i kortene at en bør komme overens hvis en heter det samme? (Ler)

I: Ja, helst det. (Ler)

Den tredje av navnesøskenene til Bierna, som han også er oppkalt etter, var onkelen hans, omtalt som «Jiekie Bierna» (fars eldre bror). Bierna skjønnte tidlig at det var en forpliktelse for ham å bli oppkalt etter onkelen: «At jeg da hadde en oppgave å på en måte være Bierna».

4.3.4 Kompromissløsninger

Hittil i delkapitlet har vi sett mest på ulike sider ved hvordan familiære forhold innad i det samiske gjenspeiler seg i navnet. Når det gjelder navngiving i tospråklige familier, eller der foreldrene representerer hver sin kulturelle bakgrunn, er det interessant å undersøke hvilke faktorer som styrer valgene. Flere av informantene mine er født i blandingsekteskap, det vil si at den ene av foreldrene ikke har sørsamisk bakgrunn, og flere har også ikke-samisk partner selv. Hvilke navn tyr en til i slike kontaktsituasjoner? Hvilken identitet i en slik tokulturell situasjon blir den viktigste å fremheve gjennom navnet?

Å manifestere sin kulturelle identitet gjennom valg av navn som kan knyttes til den kulturelle gruppa, er ifølge Alhaug og Saarlema (2015) noe som skjer over hele verden. Møtet mellom to ulike navnesystem resulterer ofte i at barna får navn som passer inn i begge kulturene; såkalte kompromissnavn: «Når to ulike kulturar og namnesystem møtes, er det alltid tale om ein dynamisk prosess, men det er ikkje lett på førehand å seia kva resultata av denne prosessen vil bli» (Alhaug og Saarlema, 2015: 187). Kompromissløsningene blant informantene mine viser seg i all hovedsak i tre ulike strategier: Gjennom umarkerte samiske navn, dobbeltnavn og parallellnavn. Ifølge Reisæter (2015: 282) er det også vanlig å velge internasjonale navn som en form for navnekompromiss, uten at dette ser ut til å være tilfelle blant mine informanter.

Én informant har sørsamisk far og norsk mor. På spørsmål om hvorfor hun fikk nettopp det navnet, begrunner hun det med at foreldrene synes det var fint. Selv har hun norsk partner, som hun har tre døtre med; Aili, Saile og Eila. Sitatet under, som vi har vært inne på tidligere, viser

at da de skulle bestemme seg for navn, var det ikke noe problem for partneren at det ble samiske navn. Men de var midlertid begge klare på at navnene måtte være enkle og greie å uttale på norsk; de måtte med andre ord passe godt på begge språk.

I: Det er jo ikke det store utvalget, da, så jeg har ikke brydd meg om det er nord- eller sørsamiske navn. Jeg har bare tenkt at det er samiske navn, i hvert fall. Som viser tilbake til den samiske identiteten. Så vi har hoppet litt bort fra den tradisjonen med doble navn, og. Men likevel viser de jo at det ikke er vanlige tradisjonelle norske navn.

En annen som har én norsk og én sørsamisk forelder, er Meerke Krihke (Margrete Kristin). Hun har parallellnavn, og er oppkalt både fra sin samiske og norske side. Parallellnavnet kan her sees som en form for kompromissløsning, der både det samiske og det norske/skandinaviske er medregnet. Slik sett har hun fått litt fra begge sine etnisiteter, og kan velge å bruke den varianten hun selv ønsker. Utover det å være en løsning der begge etnisiteter blir ivaretatt, er det også flere faktorer inne i bildet. Blant annet forteller hun at de to navnevariantene var et ønske fra foreldrenes side om å oppkalle etter bestemødrene, samt å gi Meerke muligheten til å kunne bruke den varianten av navnet hun selv ønsker.

I: Men du lurer på hvorfor jeg fikk det navnet, ja. Jeg tror nok også det er sammensatt med at jeg jo er født i blandingsekteskap. Det er faren min som er etnisk sørsame og moren min er norsk, som var uvanlig for min generasjon, dette med blandingsforholdet, og at det var et kompromiss for deres sin del. Med ønske om å glede og oppkalle både etter moren min sin side og flere bakover der. Man «pleaset» jo alle, da (ler).

Parallellnavnet gir her et uttrykk for to etnisiteter. En annen måte å uttrykke to nasjonaliteter eller etnisiteter på, er gjennom dobbeltnavn. Én informant har to sønner, Ailo Inan og Piere Bahri. Faren deres har tyrkisk bakgrunn.:

Så begge har et tyrkisk navn, også?

I: Ja, begge har det. Hvis ikke faren hadde vært tyrkisk, så vet jeg ikke. Det spørs jo, da.

KM: Bruker de begge og? Sånn i dagligtale?

I: Nei, det gjør de ikke. Ikke selv, nei.

KM: Bruker de samiske?

I: Ailo gjør det, ja. Men ikke han yngste, han bruker Bahri. Det er noen grunner for det, da. Men moren min, eller det er også flere slektninger, sier Piere Bahri til ham. Det blir rart for dem å si bare Bahri, tror jeg.

Sønnene har fått dobbeltnavn, der det ene er samisk og det andre er tyrkisk. Slik kan de velge hva de selv ønsker å bruke, samt at det gir familiemedlemmene på begge sidene mulighet til å bruke det navnet som glir best på sitt eget språk.

Andre strategier for å innlemme to språk eller kulturer i barnets navn er at fornavnet representerer det ene, mens etternavnet representerer det andre. I mitt informantutvalg ser det ut til at de som har nordsamisk, norsk eller utenlandsk partner, har gått for å inkludere enten begge etnisiteter, eller kun den sørsamiske i etternavnet. I tillegg er i alle tilfellene det sørsamiske representert i fornavnet.

4.4 En fot i to kulturer

I delkapittel 3.3.1 ble *postkolonialisme* introdusert; en term og en epoke som omtaler ettervirkningene i det som tidligere har vært kolonier, og hvordan samspillet mellom de ulike partene, altså maktøverne og de marginaliserte, har utviklet seg i etterkant. Begrepet er nært beslektet med *dekolonialisme*, og rommer også mye av det samme. Likevel er det en distinksjon mellom disse termene. Denne kan forklares med at det postkoloniale konseptet dreier seg om selve ettervirkningene etter at en kolonialiseringssituasjon har opphørt, mens det dekolonialistiske kan beskrives mer som et postkolonialt prosjekt, der en ønsker å stoppe institusjonell og kulturell tvang, som har fortsatt etter at kolonimakten er borte (Ashcroft et al., 2000: 63). Etter invasjon av majoritetskulturen ønsker en nå å gjøre motstand og ta tilbake sitt eget.

Rauna Kuokkanen diskuterer i sin artikkel *Towards an «indigenous paradigm» from a Saami perspective* (2000) behovet og betydningen av et såkalt urfolksparadigme i utdannings- og forskningsinstitusjonene, som følge av at disse har hatt, og fortsatt delvis har, en eurosentrisk og vestlig dreining. Vestlig tankegods og verdier har ført til at mange samer har nedvurdert sin egen kulturelle og språklige bakgrunn (ibid). Hun begrunner behovet for et slikt paradigme med at det er en måte å avkolonisere urbefolkningen på, fordi kolonialiseringen på ulike vis har hatt ødeleggende effekt på urfolk rundt om i verden, og til dels fremdeles sterke ettervirkninger (Kuokkanen, 2000). Kuokkanen fremhever viktigheten av avkolonialiseringssprosessen av urfolkssamfunnene, der en ønsker å finne tilbake til kulturelle konsepter og verdier. Ved å bruke urfolksparadigmet som redskap mener hun også at en kan utfordre de negative forestillingene som fortsatt eksisterer hos majoritetsbefolkningen; en kan få vekk det asymmetriske

maktforholdet som er mellom den overlegne vestlige kulturen, altså den majoritetsskandinaviske, og den ikke-vestlige, samiske (Kuokkanen, 2000: 413).

Hvordan informantene opplever de postkoloniale ettervirkningene, og hvilke erfaringer og tanker de har rundt det asymmetriske forholdet som er mellom nordmenn og samer, skal vi se nærmere på nå. Avslutningsvis skal vi se hvordan informantenes erfaringer og kunnskap rundt nettopp dette har ført til at de ønsker å «ta tilbake det tapte».

4.4.1 Postkoloniale trekk

Uansett hva som er i media, så er det ofte at vi er litt hårsåre, da, ser jeg. At vi blir så fornærma for enhver uttalelse, hvis vi prøver å si ifra om at det ikke er greit. Men som en god kollega sa, at blir man lugget ofte nok, så gjør det jo vondt. Jeg synes det var så godt sagt, for dersom man blir pirka borti hele tida, så reagerer man jo til slutt.

(Informant)

Samene er ressurssterke, og har lagt ned mye arbeid i forbindelse med revitaliseringen av samisk språk og kultur. Likevel kjemper de fortsatt for å endre samfunnsstrukturene som enda henger igjen etter kolonialiseringen og assimilasjonen. Postkoloniale ettervirkninger som nevnes i intervjuene, er stigma som følge av etnisk bakgrunn, samt en følelse av motarbeidelse fra statlige institusjoner når det gjelder å få oppfylt de rettighetene de – som urfolk – har krav på.

I æraen av postkolonialismen er informantene bevisste på hva som har hendt i historien med fornorskning og assimilering. Flere viser forståelse for at mange samer har ønsket å skjule sin etniske bakgrunn:

KM: Tror du at etterdønningene etter fornorskninga sitter igjen i dag, og at det gir utslag i navnevalgene?

I: Ja, si det. Etterdønningene av fornorskninga ser vi til stadighet, på mange plan. Så det har vært der hvert fall i min generasjon, og mine foreldres generasjon. Så er det etterdønninger som har gjort at folk har vært litt vare på å signalisere det samiske. I verste fall har de følt på en skamfølelse. Det har jeg ikke sett så mye av i nær familie, men ellers i det samiske samfunnet har jeg sett det. Og der jeg har sett det mest, er i Oslo, der mange som har brutt med det samiske har forsøkt å gjemme seg bort i en periode, men som nå har kommet frem igjen. Fordi tida har endra seg. Men på den tida var det lurt og fornuftig på mange vis, å skjule det samiske. Å skjule det helt og konsekvent, i enkelte tilfeller.

KM: Ja, for nå er det vel nesten litt «i vinden», og det blir kanskje mer synliggjort gjennom media?

I: Ja, det er en helt annen tid. Så absolutt. Men innimellom er det mye av det gamle, at det kommer et gufs fra gammel tid, med samehets og stygge ting, som får lov å komme frem i sosiale medier. [...] Bli en utsatt for mye hets og ubehageligheter, så er det ikke rart at folk vil ha friminutt og ønsker å gå i fred. Å ikke signalisere det samiske. Så jeg må si jeg beundrer en del av ungdommen, som orker å utsette seg selv for dette her.

En fellesnevner for omtrent alle informantene som i større eller mindre grad har opplevd stigmatisering, er at de betegner det som småtterier i forhold til hva tidligere generasjoner måtte gjennomgå, i den perioden den mer aktive fornorskningspolitikken foregikk. Én informant forteller at hun bærer med seg arrene, historien og konsekvensene av fornorskningstiden, og at en i dag trolig ikke er i stand til å sette seg inn i hvordan det var for generasjonene før: «Kan jo det til en viss grad, ettersom historien nå kommer frem i dagens lys. Men jeg tenker på alle som gikk i grava med fortellingene inni seg, som aldri fikk fortalt hva de var blitt utsatt for. Det er veldig vondt».

Informanten forteller videre at en også i dag merker det skjeve maktforholdet mellom majoritet og minoritet, for eksempel på det språklige plan:

I: For å forklare det enkelt, da, så skal det ikke mer til enn at ... Det kan sitte fire - fem samisk-talende, og ungene er med på den samtalen der. Og med en gang det kommer en som ikke behersker samisk som hovedspråk, så slår vi, ikke bare dem, over til norsk. Det er den her kulturen det handler om, å ikke ønske å ekskludere noen eller såre noen. Så norsken er det som råder over alt i enhver sammenheng, nesten i samiske sammenhenger, og. Så det er ikke lett, man må være veldig «på» for å oppsøke det, da.

Her ser man at en opplever å måtte slå over til norsk, når en som ikke behersker det sørsamiske språket, ønsker å delta i samtalen. Det trenger ikke nødvendigvis være snakk om en ikke-same, det kan like gjerne være snakk om en med samisk bakgrunn, men som ikke har tilegnet seg språket på samme nivå som resten av gruppa.

Videre gir hun uttrykk for at hun mener det er leit at hun må «troppe opp på skolen og kunne lovverket bedre enn både rektorer og lærere», og at det hele tida er en kamp for å få oppfylt rettighetene, som en burde fått som en selvfølge. Hun presiserer likevel at hun paradoksalt nok ikke har så mye grunn til å klage, fordi foreldre- og besteforeldregenerasjonen opplevde verre ting, som å bli sendt på internatskole og straffet for å snakke samisk. Hun mener at utfordringene fortsatt er til stede i det sørsamiske samfunnet også i dag, bare på et annet plan:

I: Du slites hele tida mellom så mange følelser av historien, da. Så handler det jo om områder og rettigheter til land og vann, og der blir man jo og innimellom litt matt og oppgitt. Har man ikke kommet lenger, liksom. Når man sitter intetanende og scroller på Facebook, og samehetsen og kommentarene ligner ikke grisen, så lurer man på om det her er verdenen man har satt barn inn i. Hjelpes meg.

At utfordringer knyttet til det å være same finnes også i dag, er det altså ingen tvil om. Ofte dreier det seg om krav på rettigheter, både knyttet til landområder, kulturutøvelser og opplæring i det sørsamiske språket. Til tross for at det ikke drives noen offisiell fornorskningspolitikk lenger, er det asymmetriske maktforholdet mellom majoritet og minoritet merkbart. Mange samiske interesser når ikke opp i storsamfunnets prioriteringer, der det stadig er den samiske minoritetsgruppen som må vike for storsamfunnet, noe som er spesielt synlig i de mange dagsaktuelle sakene om etablering av vindkraftindustri i reinbeiteområder (Sametinget, 2019; Larsen & Larsson, 2018).

I delkapittel 3.3 kunne vi lese om den betente striden mellom samer og bønder i Røros-traktene, som i all hovedsak dreier seg om hvem som har rett til landområdene i disse områdene. Flere av informantene trekker i intervjuene frem nettopp denne konflikten, som uheldig og tyngende både for forholdet mellom samer og majoritetsbefolkning, og ikke minst for de samene som er direkte involvert:

I: Men sånn ellers, så har jeg vel vært ganske sterk, da. Det var litt typisk å få høre «send meg same-lighteren». Det var fyrstikker. Litt sånn der slengkommentarer hele tida. Og her i området har det jo vært en del utfordringer mellom samer og bønder, da. Det er det fortsatt. Det er brennhett. I de områdene jeg fikk bekjentskaper, så var det liksom ikke det jeg ville fremme først, da, at jeg var same. At det skulle skape en konflikt i utgangspunktet.

Konfliktene i Rørostraktene (se f.eks. Fjellheim 1999; 2012) er ett eksempel på samspillet mellom majoritet og minoritet som kan spille negativt inn på både det personlige og kollektive identitetsforholdet hos samene i disse områdene. Konfliktene, og stigmaet som følger med disse, er med på å generalisere samene som etnisk gruppe, i negativ forstand. Ifølge Liebkind (1992: 46) sparer en «tid och besvär» ved å ha et forutinntatt bilde av personen en møter, og tro at en vet alt om hvordan denne personen er, kun basert på stereotype forestillinger av den etniske gruppen; i dette tilfellet samene. At informanten i utsagnet over forteller at hun ikke «ville skape en konflikt i utgangspunktet», gjennom å *la være* å introdusere seg som same, er et naturlig tankesett, da en ønsker å forvalte en så positiv identitet som mulig. Informantens datter har dobbeltnavn, ett umarkert og et markert. Hun forteller at det å velge bort samiske navn som følge av eventuell stigmatisering ikke var aktuelt, da hun mener det er viktig å synliggjøre sin samiske bakgrunn, og samtidig være stolt over den.

Også en annen informant nevner at hun har opplevd stigmatisering i forbindelse med arealkonflikter. I dette tilfellet var det snakk om nokså sterk stigmatisering, og informanten bruker selv begrepet mobbing:

I: Jeg har jo ikke vokst opp i noen by, og de plassene der jeg har bodd, har vært nær reindriften, da. Og enten er folk for eller mot, sånn veldig. To motpolarer. De er ikke likegyldig til om man er same eller ikke. I [bygd], der jeg valgte å gå på videregående var det, da i hvert fall, veldig hardt. Fikk en del, ja ... (Pause). Ble mobba en del og sånne ting. Hver dag på vinteren, for da var reinene i skogen og ikke på fjellet. Men jeg har liksom aldri prøvd å skjule at jeg er same, da, det gikk aldri utover min identitet i det hele tatt. Det var bare det at jeg følte meg utafør.

KM: Det er kanskje verre på mindre plasser, da?

I: Ja, det er det. Så har jeg liksom sagt til meg selv at den dagen jeg får barn så skulle jeg aldri bo i [bygd]. Dit skulle jeg ikke flytte. Om jeg skulle bo der, skulle det være barnløst. Der skulle de slippe å vokse opp. Men *om* jeg hadde bodd der med unger, så kanskje det hadde blitt et annet navnevalg. Jeg vet ikke.

KM: Til syvende og sist var du såpass trygg i din egen identitet at du valgte å ha et samisk navn på ungene?

I: Ja. Det var jeg. For meg så hadde det vært.. Det ble mer nært, da, å gi dem samiske navn. Jeg vet ikke hvordan jeg skal forklare det. Det er som når foreldre skal snakke med ungene sine, så er det jo noen som snakker et annet språk enn det som er morsmålet. Og det er jo greit å gjøre innimellom det, og. Men så har det en sånn tveegget ... (Pause). For man blir litt fjernere, man blir ikke like ... Det som kommer naturlig, kommer jo fra hjertet.

Til tross for ubehagelighetene fra ungdomsårene har informanten kommet i fra det med en solid samisk identitet. Sønnene har samiske navn, men muligens hadde de fått mindre markerte navn dersom hun hadde valgt å bosette seg i området der hun selv opplevde stigmatisering.

Også på det språklige plan har samene rettigheter som de forteller de må kjempe for å få innfridd. Opplæring og videreføring av samisk språk er litt på siden av det denne avhandlingen dreier seg om, men det illustrerer likevel en postkolonial kamp som informantene forteller de er nødt til å kjempe. De fleste av informantene nevnte nettopp dette i intervjuene:

Nå har vi jo Sametinget og rettigheter i skoleverket. De forpliktelsene samfunnet har overfor den samiske befolkninga. Jeg kjenner jo på en stor ... (Pause). Det er ubehagelig, det vil si at du stadig må kjempe for de rettighetene, for det er så mye kunnskapsmangel der ute.

Flere har erfaringer med at det blir oppfattet som «ekstra bryderi», når det gjelder å få innfridd disse rettighetene. Når en som forelder heller ikke er veldig stødig i språket, kan det å videreføre det sørsamiske språket til sine barn by på utfordringer dersom ikke skoleverket er særlig samarbeidsvillig:

I: Man ser jo bare her på plassen jeg jobber, også. Jeg har jo prøvd å få i gang fjernundervisning for jentene mine her. Og den kampen har jeg måtte stå for selv, fått tak i lærer, og ... Og når jeg først har fått det på plass, så er det liksom spørsmål om hvor vi skal være her, da. Hvor det er ledig rom. Vi blir hele

tida skjøvet til siden, for det virker jo ikke som at det er like viktig at de skal få samisk-undervisninga si. Vi har krav på 87 timer i løpet av skoleåret, men fjernundervisninga er dyrere enn hvis jeg skulle sittede og undervist dem. Så da er det ikke penger til at de får så mange timer. Så man må kjempe hele tida. Det virker som at vi bare er til bry og maser. Det skulle egentlig være unødvendig.

Mange opplever å ikke få tilrettelagt for de rettighetene de egentlig har, og dermed føler de seg «til bry» ved å mase og kjempe frem ordninger i utdanningssystemet, som egentlig skulle gått av seg selv. Flere forteller også at de ikke stoler fullt ut på dagens skoleverk, og derfor selv har tatt språkopplæringsbiten i egne hender. Disse informantene er riktignok veldig stødige i sørsamisk, og kan derfor bidra mye til ungenes språkopplæring selv:

I: [...] For jeg har jo vært veldig språklig bevisst og skjønt at dersom jeg skal klare å videreføre mitt språk til mine barn, så er det én ting å gjøre, og det er å holde dem nær heimen, for det er du selv som må stå for den biten der. For å sette det på spissen, så kan du ikke lite på at dagens utdanningssystem klarer det. Det er ikke mulig for det sørsamiske språket, vil jeg påstå. En må heller se det som et godt bidrag til hjelp. Men i hvert fall så har jeg bevisst valgt å vente lenge med at barna har begynt i barnehage, for der vet man jo at det er norsk som dominerer som majoritetsspråket. Man må være i den samiske sfæren, i kulturmiljø og samfunn, for at språket skal komme.

KM: Men snakker dere sørsamisk her hjemme?

I: Ja. Hva skal jeg si. Det er jo ønske og prioritet. Vi sliter med hvordan vi skal få det til, og det finnes jo en grense for alt. Det skal ikke gå på bekostning av hverken trivsel eller hvordan en har det. [...] Barna har jo ulik utvikling og personlighet i forhold til hvor langt man kan tøyne strikken, rett og slett. Så langt det er mulig, forsøker vi det, altså. Men det er klart det er situasjoner der vi går over i norsk, og. Alt det vi omgir oss med i det moderne liv, ligger ikke naturlig i det sørsamiske språket, som har rot i det å være tett på naturen. Så det kommer veldig lett når man er utenfor husets fire vegger.

Informanten oppgir å ha ofret mye tid for at ungene skal få inn det sørsamiske språket på et tidlig stadium i livet, blant annet har hun holdt ungene hjemme fra barnehage lengst mulig, for at de skulle omgis av det sørsamiske språket i størst mulig grad. Vi ser også at, til tross for at hele familien behersker sørsamisk, det ofte er kontekst- og individavhengig når det gjelder bruken av sørsamisk og norsk i hjemmet.

Språk og identitet er to faktorer som henger tett sammen (Johansen, 2009: 53), og dermed blir det sørsamiske språket utvilsomt en viktig identitetsmarkør. På den ene siden illustrerer det positive tendenser i avkoloniseringsprosessen at språkopplæring på sørsamisk er nedfelt i lovverket. Men når en på den andre siden må «kjempe» for å få disse rettighetene oppfylt, kjenner de fleste på en bismak ved det, og det viser også at en fremdeles har en vei å gå for å oppnå likestilling eller sørsamisk og norsk språk og kultur.

Graham Smith (2003) har gjort en studie om den gjennomgripende endringen i tankesettet hos maoriene på New Zealand i 1980-årene og den selvaktiviseringen som ble gjort der. Sett i lys

av det sørsamiske språket, ser vi at samene tar ansvar og setter seg selv i stand til å gjøre endringer; både når det gjelder egen kultur og eget språk.

Postkoloniale etterdønninger og stigmatisering viser seg å ha vært gjeldende blant alle de jeg har pratet med; riktig nok på ulike plan og i ulik grad. Noen bruker begrepet mobbing, andre forteller om slengbemerkinger, og samtlige forteller at de på ett eller flere tidspunkt i livet har opplevd å bli motarbeidet av statlige institusjoner, når det gjelder å få innfridd og tilrettelagt de rettigheter de har krav på. Den personlige identiteten til et individ er ikke stabil; den forandres og omskapes i samspill med omgivelsene, og stigmatisering har uten tvil innvirkning på den personlige identiteten. Å tilhøre en gruppe som det er forbundet mye skam med, eller som er stemplet som mindreverdige, altså i dette tilfellet den samiske, gjør at en står overfor en identitetskonflikt: Man kan identifisere seg med gruppen, men en kan også påvirkes av at andre forakter den. Dette kan ifølge Liebkind løses på to ulike måter: Enten kan en ta avstand fra gruppen, eller så kan en revurdere den som noe positivt, som noe en ikke trenger å skjermes over (Liebkind, 1992: 48).

I hvilken grad stigmatisering har innvirkning på den enkelte, og hva slags utslag det gir, er høyst varierende og individuelt. Som vi har sett, har flere av informantene opplevd stigmatisering; ikke på grunnlag av sine samiske navn, men som følge av at de har samisk bakgrunn og tilhørighet. Dette har preget dem i ulik grad. Men til tross for stigmatisering ser det ikke ut til å ha gått utover identifiseringen med det samiske i negativ retning. Samtlige jeg har pratet med, forteller at de har en sterk samisk identitet, og at de har vært omgitt av familier der den samiske identiteten har stått sterkt. Stigmatiseringen har heller ikke gått ut over navnevalget på ungene. På generell basis gir informantene uttrykk for at de ved å ha samiske navn på ungene overfører kulturelle verdier som de ønsker skal være med og skape en positiv identitet hos barnet.

4.4.1.1 «Med uvitenhet vet en ikke hva en velger bort»

Alle jeg har pratet med i feltarbeidet mitt, har i større eller mindre grad opplevelser med at majoritetsbefolkningen generelt sett har liten eller feilaktig kunnskap om landets urfolk, deres kultur og historie. Dette er en nokså vanlig postkolonial tilstand, og én av flere årsaker til dette er mangelen på urfolksstemmer i litteratur og forskning, som er et resultat av at forskningen har hatt en sterk kolonialistisk tradisjon, der kunnskapen om urfolk har blitt forvaltet av forskere som har representert majoritetsbefolkningen (Kuokkanen, 2000; Smith, 2003). Flere ser derfor

behovet for og viktigheten av en avkolonialisering innenfor urfolksforskningen, der en fokuserer på hvem sine standpunkter og vinklinger som får definisjonsmakt.

Graham Smiths studie omfatter gjenoppvåkningen av forestillingene om maoriene kultur, som under kolonitiden var blitt dempet og undertrykt (Smith, 2003). Smith opererer her med termer som 'bevisstgjøring' fremfor 'avkolonialisering':

These shifts can be described as a move away from talking simplistically about 'de-colonization' (which puts the colonizer at the centre of attention) to talking about 'conscientization' or 'consciousness-raising' (which puts Maori at the centre). (Smith, 2003: 2)

Smith viser i sin studie til at den nye og aktiviserende tankemåten har gjort at maoriene har blitt i stand til å ta ansvar for sin egen situasjon, og arbeide for en endring av samfunnsforholdene. I tillegg mener han at urfolk – på generell basis – fortsatt har en vei å gå, og at lærere som representerer urbefolkningen innenfor skole og forskning, må inntre i rollen som såkalte «forandringsagenter»⁴, med oppgaver om å utvikle en radikal pedagogikk som frigjør urfolkets tanke sett ytterligere fra grepet til storsamfunnet (Smith, 2003: 17–18).

Manglende kunnskap om samer på generell basis blir av flere informanter trukket frem som bekymringsverdig. Én forteller at han tror mye av grunnen til dette er at mange av dagens lærere selv ikke har hatt undervisning om samer, og derfor ikke helt vet hvordan de skal gripe det an: «Den gangen da det ikke fantes informasjon om samer i skolebøkene og de ikke ble nevnt i skolesammenheng, så var det et underbudskap». En annen informant, som selv er lærer, har flere ganger kjent på en frustrasjon og maktesløshet når hun stiller seg til disposisjon for å lære elevene om samer:

I: Man kan jo bare ta som eksempel her [på skolen der informanten er lærer], da. Jeg har liksom stilt meg disponibel til at jeg kunne kommet inn i klassene og snakke litt om samer, om det så er i samfunnsfag, i KRL eller i kunst og håndverk. For det er kompetansemål om samer i nesten alle fag; i norsken om språket, osv. Men det er nesten ingen som tør å spørre meg om jeg kan ta det. Så hører jeg at de har holdt på med det, sant ja. Og da spekulerer jeg litt da, hva de egentlig har gjort, da. Jeg står jo her disponibel, men det er ingen som bruker meg. Så nei, man blir litt sånn ...

Foruten opplæring om samer i skolen er det flere av informantene som uttrykker bekymring over at det i Trøndelag, en fylkeskommune som er en del av forvaltningsområdet for samisk språk og kultur, finnes såpass lite kunnskap rundt fylkets urfolk. I tillegg føler flere at de innenfor visse institusjoner blir motarbeidet, nettopp fordi de er samer:

---

⁴ Min oversettelse fra Smits begrep «change agents»

I: Vi bor jo her på denne lille plassen, og så drar vi kanskje en tur til det nærmeste tettstedet, da. Og det er mange som ikke vet at det finnes samer i kommunen. Det er rart hvordan systemet er. Og det har jeg tenkt litt på. Media flagger jo en del saker, og der er Adresseavisen i Trondheim veldig flinke, de har tatt opp dette med vindkraft og ting som er på agendaen. Vi har dem på lag. Mens Trønderavisa, som er den avisa som vi egentlig skal sokne til her, der er det ikke noe å få. Hvis det er noe, så skal det liksom være litt negativt for oss, da. Man er avhengig av hvem som sitter ved roret, liksom.

Også flere trekker frem media som en anstalt, som med sin mangel på kunnskap fraskriver seg ansvaret de har for å fremme og løfte frem det sørsamiske i eget fylke:

I: Når de trønderske avisene i forbindelse med 6. februar⁵ trykker bilder av samer med kofte fra Kautokeino ... At de faktisk ikke tar til seg at vi er i et sørsamisk område, så gjør man jo ikke et fullstendig samfunnsoppdrag som journalist, når en ikke kan grave litt dypere, eller ha litt mer nærsynthet i forhold til hvor en er hen. Så jeg tror at den markeringa som var i Trondheim⁶, er kjempeviktig og kjempebra, men det var bare et bluss. Altså, hverdagen er tilbake veldig fort, og man skal ikke legge skjul på at det faktisk er veldig mange som har ... Ja ... Både har liten kunnskap, men samtidig er påvirket av mye annet, både når det gjelder reindrifta sitt behov for areal, og den slags, som gjør at det blir konfliktsaker av det.

I postkoloniale samfunn råder ofte en oppfatning om at den mektigste gruppens kultur er bedre eller mer passende enn den/de andre(s), og slik sett oppstår et skille og en asymmetri, mellom de to kulturene (Hylland-Eriksen & Sajjad, 2006: 60). Asymmetrien i den etniske relasjonen mellom samer og nordmenn kommer til uttrykk på ulike måter. Leiv Sem stiller i sitt blogg-innlegg «*Trøndelag i tall*» (*samisk subtrahert*) (2018) seg kritisk til hvorfor Trøndelag Fylkeskommune i sin rapport *Trøndelag i tall 2018 – statistikk og fakta* ikke har innpasset et eneste siffer om sørsamisk kultur. Videre hevder han at rapporten ikke tar høyde for en sørsamisk identitet, til tross for at Trøndelag er et forvaltningsområde for sørsamisk språk og kultur: «Ein nemner i fleng fjørkre, storfe, svin og sau, men ikkje ein rein, og ein nemner kor mange personar frå Trøndelag som står oppført i fiskarmantalet, men ikkje kor mange som er knytt til reinsdrifta» (Sem, 2018). Rapporten til Trøndelag Fylkeskommune er altså et eksempel på hvordan manglende kunnskap og trolig også en opphøyning av sin egen majoritetskultur jamført med minoritetskulturen, er med og usynlig-gjør det sørsamiske i storsamfunnet.

Asymmetrien mellom majoritet og minoritet kommer også til uttrykk ved at det hos mange nordmenn ligger en implisitt forventning om at samer skal mestre både den norske væremåten og kulturen og den samiske, mens nordmennene på sin side kun trenger å mestre sin egen kultur og væremåte (Balto, 1997: 31). Opplevelser av forventninger fra majoritetsbefolkningen om at samer skal være fullt ut tokulturelle, er også noe informantene har erfaringer med:

---

⁵ Samenes nasjonaldag

⁶ Tråante i 2017, 100-årsjubileet for det første samiske landsmøtet i Trondheim

I: Så tror jo «alle» at hvis du er same, så skal du kunne alt om samer. Om historien og kulturen, samme hva det er. Det merker jeg, og, at alle tror jeg har en fasit på alt. Men jeg må jo ha lært det en plass jeg, også, hvis jeg ikke hadde lest om det på eget initiativ og av egen interesse. Jeg har jo bare gått i en vanlig skole og ikke hatt noen annen opplæring.

Som vi ser, er det flere eksempler på postkoloniale tendenser i forholdet mellom det norske storsamfunnet og den samiske minoriteten. Men hvordan blir denne uvitenheten og mangelen på kunnskap synlig når det gjelder samiske navn som etnisk markør? Opplevs samiske navn også i dag som mindreverdige, til tross for den etniske revitaliseringsprosessen som har vært? Er norske navn rett og slett ansett som bedre og mer betydningsfull enn samiske? Flere av informantene mine uttrykker at de i møtet med en del ikke-samer har kjent på en slags forventning fra disse om at det bestandig må finnes en norsk betydning eller oversettelse for de samiske navnene:

KM: Er hun oppkalt på morssida eller farssida?

I: Tilde fra morssida og Súnna fra farssida. Det siste er jo nordsamisk, da, liksom for å gjøre det litt sånn ... Súnna kommer jo etter navnet Susanne, da. Hvis man skal ... Jeg skjønner egentlig ikke hvorfor man hele tida må sammenligne, skjønner du? At man hele tida er så opptatt av hva det norske navnet er. Man er hele tida så opptatt av det.

Informanten svarer her på spørsmålet og forklarer bakgrunnen for oppkallingen av datteren. I tillegg forklarer hun på autopilot hva den norske versjonen av navnet Súnna er, uten å ha fått spørsmål om det. Deretter korrigerer hun seg selv og ytrer frustrasjon over at dette er en automatikk; at en nærmest automatisk føler en trang eller forventning om å forklare navnet med en norsk «oversettelse». Hun er midlertid ikke alene om å føle det slik. Det er flere som uttrykker at de har opplevd forventninger fra nordmenn om en direkte oversettelse til norsk, eller noe om opphav til og betydning av navnene sine, eller navnene de har valgt på ungene:

KM: Vet du noe om opprinnelse eller betydning for de navnene dere har valgt?

I: Det er jo litt vanskelig. Jeg fikk spørsmål fra ei som jobbet innen kirka: «Ja, er det et kristent navn?». Og jeg hadde jo ikke tenkt på i det hele tatt. «Ja, akkurat sånn som Kristin og ... Krihke, er det også kristent? For det er vel det som betyr Kristin?». Man vil liksom hele tiden sette et likhetstegn med det samiske navnet. Og dette har jeg tenkt på, for det er egentlig en kultur at det kun er det norske som har verdi. Navnet i seg selv er ikke godt nok med mindre du kan sette et likhetstegn med hva det betyr på norsk. Og det har jo til og med mange av sørsamiske selv begynt å ape etter, fordi at man ... Ja. Da slipper man spørsmål og kan bare si at «Det betyr Kristin». Og da tenker jo andre at «Ja, Kristin. Fint navn». (pause). Men det er jo forska veldig lite på det, og mye har jo forsvunnet i assimileringa og i fornorskningspolitikken. Kunnskapen rundt det, da.

Informanten påpeker at mye av kunnskapen rundt samiske navn har forsvunnet, og at det finnes marginalt med forskning på området. At samene ikke bestandig selv kjenner til den etymologiske opprinnelsen til navnene kan være utfordrende, særlig når kravet de møter fra storsamfunnet om å vite opphav og betydning av navnene, står i sterk kontrast til det eksisterende kunnskapsgrunnlaget. Når en i tillegg til stadighet blir nødt til å svare på spørsmål rundt sin egen etnisitet, kan det oppstå følelser av mindreverdt, eller at navnet i seg selv er mindre verdt, som følge av at det «må» finnes en norsk «oversettelse»:

I: Jeg misliker litt i grunn det spørsmålet som jeg får om at «ja, hva betyr det på norsk?». For jeg tenker at må det være et synonym med et norsk navn alltid? Hvem er det som har sagt at det skal være sånn? Jeg synes ikke at det burde være sånn. Også tror jeg at det som jeg nevnte med å snu kappa etter vinden, at «ja, det betyr bare det». Så slipper man litt billig unna det.

Vi ser at informantene har opplevd at det ofte oppstår spørsmål rundt navnet deres, eller barnas navn, og at de får inntrykk av at det kun er det norske som har noe verdi. Vi kommer her igjen inn på det asymmetriske forholdet som har vært, og som fortsatt er, mellom samer og nordmenn. 'Vi/dem-dikotomier', det vil si den sosiale grensen mellom det samiske og det majoritetsnorske (Stordahl, 1992: 54), er en etnisk kontrast mellom minoritet og majoritet som med årene har blitt mer og mer vasket ut. Likevel henger noe av «gammelt grums fortsatt igjen», som en informant sa. Nordmenn, som representanter for majoritetsbefolkningen i landet, har det symbolske overtaket; dermed har også det norske språket høyest status. For også språk har makt, noe som også gjenspeiler seg i navn som språklig uttrykk.

En forventning hos folk, om at de samiske navnene alltid har en norsk oversettelse, er med og forsterker 'vi/dem-dikotomien' mellom samer og ikke-samer. Vi ser også at det i slike situasjoner der informantene blir nødt til å forsvare sin egen samiskhet, ofte er lett å ty til sin norske navnevariant, dersom en skulle ha en slik til rådighet. Der og da kan det nok føles som en befriende løsning, men mange kjenner det nok også som et slags nederlag at en «bøyer av» for det norske for å unngå ubehageligheter. De som ikke har parallellnavn, kan derimot ikke ty til denne strategien for å skjerme seg selv fra spørsmål og sammenligning.

Sett under ett opplever informantene at det finnes mye uvitenhet om samer blant nordmenn flest, og at det ofte oppstår situasjoner der en blir nødt å svare på spørsmål knyttet til sin egen etnisitet. Ofte skjer nok dette mer eller mindre ubevisst hos representantene av majoritetsbefolkningen, og det trenger ikke være med onde hensikter. En trenger ikke eksplisitt mene at ens egen etnisitet og kultur er mer verdt, men forventningen om å kunne oversette det samiske navnet til norsk skaper en mer eller mindre ubevisst kulturell

differensieringsmekanisme, der minoriteten, dvs. samene, kontinuerlig må svare på spørsmål og forsvare sin egen samiskhet.

4.4.2 Avkolonialisering: Å ta tilbake

Til nå har vi sett hvordan informantene opplever de postkoloniale ettervirkningene og kunnskapsmangelen rundt sørsamisk kultur og historie som råder blant majoritetsbefolkningen. Vi har også sett at postkoloniale teorier involverer en kritikk av produksjon og forvaltning av kunnskap om urfolk og minoriteter. Den globale avkoloniseringsbølgen truer dermed privilegier og makt, og den vestlige kulturens hegemoni; den krever likhet for alle mennesker.

Som vi har sett flerfoldige eksempler på, har samene som folkegruppe, samt deres språklige og kulturelle elementer, blitt – og blir fortsatt – utsatt for stigmatisering fra det norske storsamfunnet. Ettervirkningene av denne påtvungne norske majoritetskulturen er synlig på flere områder i det samiske samfunnet. Som følge av dette ser en i dag ønsker om å gjøre grep og motstand og dermed ta tilbake det en har mistet i denne prosessen; en ser sterke konturer av en revitalisering av etniske og kulturelle symboler og markører:

Hegemony is a way of thinking – it occurs when oppressed groups take on dominant group thinking and ideas uncritically and as ‘common sense’, even though ideas may in fact be contributing to forming their own oppression. It is the ultimate way of colonizing a people; you have the colonized colonizing themselves! (Smith, 2003: 3).

Ifølge Smith (2003) handler det om å frigjøre urbefolkningen fra grepet til det dominerende hegemoniet, og å jevne ut det skjeve maktforholdet. Blant mine sørsamiske informanter tyder mye på at de, til tross for at de i ulik grad er preget av postkoloniale ettervirkninger, ønsker å ta tilbake det som har gått tapt. Sørsamiske navnevalg på barna er i så måte en etnisk komponent som anses å være et sterkt og viktig bidrag til å mobilisere rundt både sin egen og barnets etniske identitet:

I: Men så er det jo litt forsterkende på identiteten da. Kanskje det som er viktigst for meg.

KM: Ja, for er det viktig for deg at den sørsamiske identiteten kommer frem gjennom navnet?

I: Ja. Jeg tror det er mer der det ligger, hos de aller fleste. Også er det noe med å ta det tilbake, hvis du skjønner. Det ligger liksom en slags kraft bak det, når en tar det tilbake.

Fremveksten og utviklingen av en samisk kollektiv selvforståelse skjedde ifølge Olsen (2015) ved at den samiske kulturen ble fremhevet som likeverdig med den norske, til tross for at den

var annerledes. Reguleringene i forholdet mellom den norske stat og det samiske samfunnet, har ført til endringer som har hatt positiv innvirkning på identitetsprosessene i det samiske samfunnet (Olsen, 2015: 333). *Sametinget* og *Samebevegelsen* ble i teori- og bakgrunnskapitlet trukket frem som to institusjoner og organisasjoner som har banet vei for den etniske revitaliseringsprosessen. Disse jobbet blant annet for å kaste et positivt lys over samiske kulturelle trekk; for at disse skulle bli etniske og identitetsgivende symboler, slik at folk kunne knytte selvforståelsen sin opp imot dem. Dette er snakk om symboler på samiskhet som tidligere har vært stigmatiserte, men som nå blir brukt som etniske markører på kollektiv samisk identitet (ibid). Samiske personnavn er utvilsomt et slikt symbol. Som følge av at disse i lang tid var forbudt og ble erstattet med norske eller skandinaviske navn, viser det seg i dag å være et sterkt symbol for samisk identitet, både på det personlige og det kollektive plan.

Når det gjelder bruken av samiske navn, er det ifølge informantene mine endringer på gang i det sørsamiske samfunnet:

KM: Har du sett noen utvikling eller endring i det sørsamiske samfunnet med tanke på navn?

I: Kanskje er det mer vanlig nå at det skal være samiske navn her i sør⁷. I min foreldregenerasjon var det ikke slik, men nå så er det jo det. Og de som offisielt er registrert med et norsk navn⁸, bruker vel stort sett det samiske, altså det som motsvarer det norske.

Vi har allerede sett at noen selv har byttet fra norsk til sørsamisk etternavn, og flere eksempler finnes det på at slektninger og kjenninger av informantene har byttet til samiske navn. Det er også et faktum at alle de seks informantene bærer samiske navn selv, eller har samiske navn på ett eller flere av barna. Graden av markerthet på de samiske navnene varierer midlertid, men ut ifra problematiseringen av spørsmålet *hva* som er et sørsamisk navn (jf. kap. 3.6), har vi sett at spekteret av sørsamiske navn er vidt.

Én informant, som har hatt mulighet til å både betrakte og ta del i navneutviklingen i det sørsamiske området, er Bierna. Han er i dag pensjonert, men har i mange år jobbet som prest. Han har sett en klar positiv endring over tid, både i samers identitetsutvikling, samt statusen de har hatt i den norske kirke, fra den tiden han startet sitt virke og frem til i dag.

I: Jeg har jobbet mange i år i en institusjon, Den norske kirke, der det har skjedd en kjempeforandring fra den tida da en tenke at det samiske var hedendom. [...] Og for min egen del har jeg hatt en lang vei å gå, fra den tenkinga som jeg møtte i skole, misjonssammenheng og min presteutdanning, som anså det

---

⁷ Sørsamisk område

⁸ Navnebærere med parallellnavn

samiske som noe førkristent. Der har det heldigvis skjedd en holdningsendring, og et paradigmeskifte. Så dette har jeg fått sett og opplevd hele veien.

KM: Kanskje du har fått bidratt litt også, til den positive utviklinga?

I: Ja, da, det også. Og ikke minst overfor den samiske befolkningen. Min tenkning i forhold til arbeidet mitt har vært å løfte frem det samiske som verdifullt, som noe vakkert som man kan ta med for Guds ansikt. Det tenker jeg må være nær sagt helbredende for en same å se, at det kan bli på det viset. For eksempel å bruke joik i en gudstjeneste, vise at det ikke er djevlesk musikk [...] Å kunne forrette en dåp der språket vårt brukes. Og der har jeg i de senere årene, selv om foreldrene ikke har brukt det samiske navnet, så har jeg flettet det samiske parallellnavnet inn på et eller annet vis, under dåpen. Når språket blir brukt, blir det også naturlig å gjøre det.

KM: Har du sett en endring, da? Noen tendenser i navnetradisjonene?

I: Ja, jeg ser jo at stadig flere ikke velger et norsk navn i tillegg. Mange er vel fortsatt i dagens foreldregenerasjon en litt sånn både-og-variant. Også er det åpenbart mange navn som ... Laila, for eksempel, vil jeg si er et samisk navn, selv om mange påstår at det er like norsk og vanlig. Men at det er en del av navn som er brukt og som er nærmest ufarliggjort. Anna er jo veldig vanlig, eller Lars eller Tomas.

Han forteller her at han under gudstjenester og lignende har vært opptatt av å løfte frem samiske markører, som joik og det sørsamiske språket, og at han også har vært påpasselig med å nevne den samiske navnevarianten i dåp der barnet døpes med et umarkert samisk navn, som har en tilhørende sørsamisk variant. At det blir naturlig å nevne den sørsamiske navnevarianten til tross for at barnet døpes med et umarkert samisk navn, sier litt om hvor tett språk og navn henger sammen, og hvordan det representerer både den personlige, kollektive og etniske identiteten hos et individ. Han påpeker riktig nok at det kun blir «synsing» fra hans side hvorvidt endringstendensene er gjeldende, men han mener å ha sett en utvikling der en i dag går mer og mer bort ifra parallellnavn-skikken, og at folk i større grad døver barnet med samisk navn. At flere sørsamer i dag synes å døpes med samisk navn, er noe som også har blitt trukket frem av flere informanter.

Forholdet mellom majoritet og minoritet er ganske avgjørende i en slik endringsprosess. Samer og nordmenn er to folkegrupper som lever innenfor samme stat, og som er nødt til å forholde seg til hverandre. I de siste drøyt 50 årene⁹ har det, som vi har sett, skjedd mange positive endringer i forholdet mellom disse, og samene har i stadig større grad fjernet seg fra institusjonell og kulturell tvang. De politiske og institusjonelle endringene i det samiske samfunnet har ført til en større bevisstgjøring både blant samer, og ellers i den norske majoritetsbefolkningen. Ikke minst har det ført til positive endringer i mange samers selvbylde,

---

⁹ Jeg tar her utgangspunkt i 1970-årene som den påbegynnende og intensive fasen for å ta tilbake tapte kulturelle og språklige samiske elementer

som følge av endringstrekk i identitetsprosessene, og at mange samiske symboler har blitt tillagt verdi.

Selv om den etniske relasjonen mellom majoritet og minoritet er bedre i dag enn hva den har vært, er den langt ifra symmetrisk. Ofte blir samisk kultur og språk neglisjert, gjerne som følge av kunnskapsmangel blant majoritetsbefolkningen, eller av rådende holdninger om at det norske har mer verdi. Det finnes også fremdeles nedlatende holdninger overfor samene. I dette avsluttende kapitlet har vi sett eksempler på begge delene, der informantene forteller om episoder både i forbindelse med arealkonflikter, kampen for å få oppfylt rettigheter, nysgjerrighet overfor den samiske kulturen og nedverdiggende kommentarer eller oppførsel.

Det råder ingen tvil om at en fremdeles har en vei å gå når det gjelder å få likestilt norsk og samisk kultur og språk, men – til tross for at det empiriske grunnlaget i denne avhandlingen kun avdekker enkelte utviklingstrekk – kan en se positive tendenser til at disse elementene i dag er høyt verdsatt av sørsamene, og at dette er noe de er villige til og innstilte på å både forvalte og videreføre til kommende generasjoner.

5. Oppsummering og konklusjon

Informantene i denne masteravhandlingen er representert av seks sørsamiske foreldre. De fleste av dem er født og oppvokst i en brytningstid mellom en over hundre år lang fornorskningsepoke og en ny tid med en etnisk revitalisering og avkoloniseringsprosjekter på dagsordenen. Disse har vokst opp i en generasjon hvor det meste har vært godt, men også i en tid hvor en enda har ulike samiske kampsaker på agendaen, og hvor mange samer fortsatt, i forskjellig grad, opplever stigmatisering. Som en av informantene uttalte: «Vi er jo så få, så det å klare å holde på det vi har, i den her fornorskingsprosessen som pågår enda, det er jo hele tida en kamp». I dagens norske samfunn, et såkalt postkolonialt samfunn, har en altså enda ikke en situasjon der en fullt ut kan kalle samisk kultur og språk likestilt med norsk kultur og språk.

Spørsmålene jeg har ønsket å komme nærmere et svar på i denne avhandlingen, har vært hvilket forhold informantene har til navnene sine, hvordan de resonnerer rundt navnevalgene på barna, om hvordan forholdet til omverdenen har påvirket dem i navnevalgprosessen, og hvordan bruken av navn ser ut i lys av den språklige og kulturelle revitaliseringen. Kort sagt har det hele dreid seg om å finne ut hvordan disse sørsamiske individene, både som bærere og givere av navn, tenker rundt navn som (sør)samisk symbolmarkør. De har eksempelvis trukket frem både fordeler og bakdeler ved å bære samiske navn, redegjort for strategier en kan benytte seg av i situasjoner der en ikke ønsker å stå frem med sin etniske bakgrunn, viktigheten av nærhet til slekt og familie, og ikke minst hvordan navn som etnisk markør er viktig for å kunne «ta tilbake» det som tidligere ble, og fortsatt delvis er, sett på som mindreverdig jamført med det norske.

Én ting jeg raskt fant ut, og som egentlig peker på en overordnet tendens for så å si hele masteravhandlingen, er at informantene anser sitt eget navn som betydningsfullt for dem; de beskriver det som en viktig etnisk markør for den samiske identiteten, og noe de bærer med stolthet. Med et (sør)samisk navn synliggjør de hvem de er: De er samer, og ikke desto mindre er de *sørsamer*. Navnet virker dermed også styrkende på den etniske identiteten og samholdet med de andre innenfor den etniske gruppa – de har noe til felles med andre samer. Det viser seg også å være en nokså sterk kobling mellom navnet og familiære relasjoner; fem av de seks informantene forteller at både deres eget navn og barnas navn er tuftet på oppkalling etter kjære og betydningsfulle skikkelser i slekta. Oppkalling er altså viktig for den etniske og kollektive identifiseringen. Ikke minst er relasjonen til den eller de en er oppkalt etter er betydningsfull, og den gir også i mange av tilfellene utslag i dobbeltnavn, med ønske om å inkludere flest mulig relasjoner i navnet.

Mye av det som blir trukket frem som viktig for informantenes eget navn, bruker de også som resonnement når det kommer til navngivingen på barna; det er tydelig at informantene som navnegivere ønsker å videreføre en positiv samisk identitet til barna sine, ved å gi dem navn som på ulike måter viser tilbake til den samiske bakgrunnen.

Det har vist seg at omtrent alle er opptatte av at navnet til barna skal være *sørsamisk*, og at nettopp den *sørsamiske* identiteten, i nær sammenheng med språket, er viktig å synliggjøre. Da er det også interessant at den ene som har gitt barna nordsamiske navn, ikke selv behersker eller har noe sterkt forhold til det *sørsamiske* språket. I de tilfellene der informantene har ikke-*(sør)*samisk partner, det vil si norsk, nordsamisk eller utenlandsk, er *sørsamiske* navn på barna representert i omtrent alle tilfellene; fem av seks informanter har ett eller flere barn der minst ett av fornavnene er *sørsamisk*. Nettopp det *sørsamiske* synes å være viktig å inkludere i navnevalg på barna, der foreldrene representerer to ulike etnisiteter eller kulturer.

Informantene er midlertid klare over at det kan være belastende å «være same med stor S», altså å ha et navn som i det norske storsamfunnet stikker seg ut. At navnet av mange nordmenn ofte blir uttalt feil, oppleves av flere som frustrerende, både når det gjelder uttale av ens eget navn og barnets. Med et navn som skiller seg ut som samisk, eller ikke-norsk, kan en også havne i sårbare eller belastende situasjoner, med spørsmål og nysgjerrighet som går på opphav, navnets betydning og etnisk bakgrunn. Flere gir inntrykk av at de flere ganger har følt de har måttet forsvare sin egen samiske etnisitet i slike settinger; ikke fordi de som stiller spørsmålet har onde hensikter – det er oftest spørsmål stilt i ren nysgjerrighet og interesse – men flere har uttrykt at det kan være slitsomt å alltid forklare folk om det samiske; at folk ofte forventer at de som samer skal være tokulturelle, og samtidig være «vandrende leksikon».

Til tross for dette har altså alle informantene samiske navn på barna, riktignok med ulik grad av markerthet. Noen har gjennom navnet måter å «skjerme» eller nøytralisere barna på; enkelte har gitt dobbeltnavn, derav ett eller flere *sørsamiske* kombinert med skandinaviske, mens andre har brukt parallellnavngiving på barna. Sistnevnte nøytraliseringsstrategi knyttet jeg opp imot Myers-Scottons (2006) *Markedsness model*, og så hvorvidt en kan veksle mellom de to navnevariantene av parallellnavnet ut ifra konteksten, dersom det er ønskelig. Riktignok er informantene delte i synet på parallellnavngivningen. På den ene siden har vi de som anser det som noe bra, mens skeptikerne på sin side mener en bør være døpt med sitt samiske navn og så stå for dette.

I avhandlingen har vi sett at alle informantene, i større eller mindre grad, har opplevd stigmatisering eller en følelse av motarbeidelse fra storsamfunnet, som følge av sin etniske bakgrunn. Følelsen av at ens egen etnisitet og kultur er mindre verdt, kan ha negative følger for selvoppfattelsen og den samiske identiteten, og i så måte har det vært interessant å undersøke hvorvidt det har vært ønskelig for informantene å manifestere den samiske etnisiteten gjennom navnet som symbolmarkør. I alle tilfeller har det sett ut til at foreldrene har ønsket å overføre samiske kulturelle verdier til barna gjennom navnet.

(Sør)samiske navn som etnisk markør var lenge både forbudt og forbundet med stigma. Som en informant sa: «Og en kan lure på hvor de tok det fra, ikke sant. Og ofte så stod ikke hele navnet en gang, det stod bare «Finn» eller «Lapp»¹⁰. At man ikke hadde et navn, det var liksom ikke så nøye. Det var alt det man var, og det var ingenting verdt». Märit Frändén (2010) konkluderer i sin doktorgradsavhandling med at samiske navn blir stadig mer brukt i Sverige, og at de ser ut til å fungere som et sterkt symbol for samisk identitet, både personlig og kollektivt sett. Til tross for at det empiriske materialet i min undersøkelse kun viser enkelte utviklingstrekk, kan en ut ifra materialet se tendenser til dette også i Norge. Ut ifra det som har kommet frem under arbeidet med avhandlingen, vil jeg påstå at en kan se tydelige tendenser til en endringskurs, der en nå ønsker å ta tilbake eierskapet og makten over de sørsamiske navnene.

En ser konturene av en tilbakevending til samiske symboler ved at flere nå vil synliggjøre sin etniske bakgrunn gjennom (sør)samiske navn. Dette er et stort steg i riktig retning jamført med tidligere generasjoner, der mange forsøkte å gjemme eller nøytralisere sin samiske bakgrunn ved hjelp av skandinaviske navn. Trolig er det en revitalisering av de sørsamiske navnene på gang, der sørsamene nå har gjort et postkolonialt prosjekt ut av å ta tilbake et kulturelt og etnisk symbol som tidligere ble tatt de fra dem. Når en i dagens samfunn er bærer eller giver av et navn som er samisk, bidrar en i så måte med å vise frem og markere samene som et eget folk; ikke bare for seg selv og sitt eget folk sitt vedkommende, men ikke også minst for Norge og verden ellers.

---

¹⁰ Ifølge informanten var det ikke bestandig at samene stod oppført med navn i kirkebøkene, men med betegnelser som «Finn» eller «Lapp»

Litteraturliste

- Aldrin, Emma. (2011). *Namnval som social handling – Val av förnamn och samtal om förnamn bland föräldrar i Göteborg 2007 – 2009*. (Doktoravhandling). Uppsala Universitet.
- Alhaug, Gulbrand & Saarelma, Minna. (2015). Møte mellom to ulike navnesystem – det finske og det norske. I: Alhaug, Gulbrand og Pedersen, Aud-Kirsti. (Red.). *Namn i det fleirspråklege Noreg*. (s.187–213). Oslo: Novus AS.
- Appfjell, Kjell R. & Oskal, Maret B. S. (2018, 25. september). „Nå kan sørsamiske Mina (9) faktisk velge hvilken bok hun vil lese“. *NRK, Sápmi*. Hentet fra: <https://www.nrk.no/sapmi/oversatt-76-barneboker-til-sorsamisk-1.14220464>
- Ashcroft, Bill., Griffiths, Gareth. & Tiffin, Helen. (2000). *Post-Colonial Studies – The Key Concepts*. London: Routledge.
- Balto, Asta. (1997). *Samisk barneoppdragelse i endring*. Oslo: Ad Notam Gyldendal AS.
- Bergstøl, Jostein. (2008). *Samer i Østerdalen? – en studie av etnisitet i jernalderen og middelalderen i det nordøstre Hedmark*. (Doktoravhandling, Universitetet i Oslo). Hentet fra: <https://www.duo.uio.no/handle/10852/33240?fbclid=IwAR3eJHvSUES-VMiw09FP-yapZM0ZuFmF9ZQA0UuWFcUrBjWU1MegubdWixY>
- Boyd, Sally & Ericsson, Stina. (2015). *Sociolingvistik i praktiken*. Studentlitteratur AB.
- Braseth, Leif. (2014). *Samer sør for midnattssola – Sørsamenes historie, kultur og levemåte*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Devik, Bjørn A. (1980). *Sameskolen i Havika 1910 – 1951: Et tidsskrift i sørsamenes kulturreisning*. Vol. 16. Tromsø: Tromsø Museum.
- Dybdahl, Audun. & Bull, Ida. (2005). *Trøndelags historie: Fra pest til poteter: 1350 til 1850*. Vol. B. 2. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Eidheim, Harald. (1997). Ethno-Political Development among the Sami after World War II: The invention of Selfhood. I: Gaski, Harald. (Red). *Sami Culture in a New Era – The Norwegian Sami Experience*. (s. 29–62). Karasjok: Davvi Girji.
- Fjellheim, Sverre. (1999). *Samer i Rørostraktene*. Snåsa: Sverre Fjellheim.
- Fjellheim, Sverre. (2012). *Gåebrien Sijte – en sameby i Rørostraktene*. Sverre Fjellheim, eget forlag 2012.
- Fog, Jette (2004). *Med samtalen som utgangspunkt*. (2.Utg). København: Akademisk forlag.

- Frändén, Märith. (2010). *Att blotta vem jag är: Släktnamnsskick och släktnamnsbyten hos samer i Sverige 1920–2009*. (Doktoravhandling, Uppsala Universitet). Hentet fra: <http://swepub.kb.se/bib/swepub:oai:DiVA.org:uu-131611?tab2=abs&language=en>
- Frändén, Märith. (2016). Svenska kyrkan och det samiska namnskicket: Övergripande perspektiv. I: Lindmark, Daniel & Sundström, Olle. (Red.). *De historiska relationerna mellan Svenska kyrkan och samerna – en vetenskaplig antologi*. (s. 797–811). Skellefteå: Artos & Norma bokförlag.
- Gumperz, John J. (1983). Communication and Social Identity. I: Jacobson-Widding, Anita. (Red.). *Identity: Personal and Socio-Cultural: a symposium*. (s. 111–122). Acta Universitatis Upsaliensis.
- Hagström, Charlotte. (2006). *Man är vad man heter – namn och identitet*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Hansen, Lars Ivar. (2000). Den dynamiske etnisiteten og dens skiftende uttrykk. I: Myhre, Jan E. (Red.). *Historie, etnisitet og politikk*. Stensilserie B nr. 59. (s. 29–54). Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Hylland-Eriksen, Thomas. & Sajjad, Torunn. A. (2006). *Kulturforskjeller i praksis – perspektiver på det flerkulturelle Norge*. (4. Utg.). (s. 29–54). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Hætta, Odd Mathis. (2002). *Samene – Nordkalottens urfolk*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.
- Haarstad, Kjell. (1981). *Samiske vandringer i Sør-Norge*. Trondheim: Tapir Forlag.
- Haarstad, Kjell. (1992). *Sørsamisk historie – Ekspansjon og konflikter i Rørostraktene 1630 – 1900*. Trondheim: Tapir Forlag.
- Isaksen, Marit. F. (2012). «Navnet skjemmer ingen» - Navn og identitet hos russere i Norge. (Masteravhandling, Universitetet i Bergen). Hentet fra: <http://bora.uib.no/handle/1956/6048>
- Johansen, Inger. (2006). «Det er ikkje eit museumspråk - det har noko med framtida å gjera». *Ei sosiolingvistisk undersøking av revitaliseringa av sørsamisk*. (Masteravhandling, NTNU i Trondheim). Hentet fra: <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/243835>
- Johansen, Åse Mette. (2009). *Velkommen te' våres Norge – En kvalitativ studie av språkbytte og språkbevaring i Manndalen i Gáivuotna/Kåfjord*. Oslo: Novus Forlag.
- Jünge, Åke. (2005). *Paradigm Shifts in Southern Sámi Research: The Invasion Hypothesis under Scrutiny*. (s. 57-70). Christchurch, N.Z: Department of Geography, University of Canterbury.
- Krogseth, Otto. (2007). Navn og kollektiv identitet. *Nytt om namn*, 46, 59–63. Hentet fra: <http://www.norsknamelag.no/Tidsskrift/Nytt%20om%20namn/Nytt%20om%20namn%2046.pdf#page=59>

- Kuokkanen, Rauna. (2000). Towards an “Indigenous paradigm” from a Sami perspective. *The Canadian Journal of Native Studies*, 20(2). (s. 411–436). University of British Columbia, Canada.
- Kvale, Steinar (1997). *Interview – en introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København: Hans Reitzels Forlag AS.
- Labahå, Tove-Lill. (2004). Slektsmønstre i et samisk perspektiv. En samfunnspedagogisk tilnærming. *Kirke og Kultur* 108.03: 375-385. Hentet fra: https://www.idunn.no/kok/2004/03/slechtsmonstre_i_et_samisk_perspektiv_en_samfunnspedagogisk_tilnerming
- Larsen, Dan R. & Larsson, Carl-Gøran. (2018, 7. September). „Reindriftna vant for to år siden nå vil vindkraftutbygger prøve på nytt“. *NRK, Sápmi*. Hentet fra: <https://www.nrk.no/sapmi/reindriftna-vant-for-to-ar-siden---na-vil-ny-vindkraftutbygger-prove-seg-1.14198410>
- Larsson, Carl-Gøran. (2017, 24. juni). “Vakre er de ikke”. *NRK, Sápmi*. Hentet fra: https://www.nrk.no/sapmi/xl/_vakre-er-de-ikke_-1.13560415
- Liebkind, Karmela. (1992). Tvåspråklighet och bikulturalism – odentitet och värderingar. I: Mæhlum, Brit. (Red.). *Hva er „identitet“?* (s. 44–50). Rapport fra et tverrfaglig seminar ved Institutt for språk og litteratur, Universitetet i Tromsø, 7.–8. Mai 1992.
- Lif, Vera. (1997). Rätten til rätt namn. Vad händer med innvandrares namn i Sverige? I: Helleland og Nilsson. (Red.). *Utenlandske namn i Norden* (s. 227-233). Rapport frå NORNAS tjuesjette symposium i Oslo 28. – 30 mai 1997.
- Lindgren, Anna Riitta. (2015). Personnavn på tre språk i Nordreisa. I: Alhaug og Pedersen (Red.). *Namn i det fleirspråklege Noreg*. (s.217 – 238). Oslo: Novus AS.
- Løø, Anders. (2002). Sørsamiske personnavn fra førkristen tid til nåtid. I: Sigmundsson, Svavar. (Red.). *Kristendommens indflytelse på nordisk navngivning*. (s. 59–66). Rapport fra NORNAS 28. symposium i Skálholt 25 – 28 maj 2000.
- Magga, Ole H., (1997). Samisk språk. I: Karker, Alan., Lindgren, Birgitta. & Løland, Ståle. (Red.). *Nordens språk*. (s. 137 – 160). Utgitt av Nordisk språksekretariat. Oslo: Novus Forlag.
- Mathisen, Stein. R. (1992). Fortellinger og identitet. I: Mæhlum, Brit. (Red.). *Hva er „identitet“?* (s. 85 – 100). Rapport fra et tverrfaglig seminar ved Institutt for språk og litteratur, Universitetet i Tromsø, 7. – 8. Mai 1992.
- Minde, Henry. (2005). *Fornorskinga av samene – hvorfor, hvordan og hvilke følger?* Kompetansesenteret for urfolks rettigheter. Vol. Nr. 3/2005. Kautokeino: Senter for urfolks rettigheter.
- Myers-Scotton, Carol. (2006). *Multiple Voices – an introduction to Bilingualism*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.

- Mæhlum, Brit. (2007). *Konfrontasjoner – Når språk møtes*. Oslo: Novus AS.
- Navneloven. (2018). Lov om personnavn. (LOV-2002-06-07-19). Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2002-06-07-19>
- Nergård, Vegard. (2005). *Slekt og rituelt slektskap i samiske samfunn – innspill til en psykodynamisk forståelse av sosialisering*. (Doktoravhandling). Universitetet i Oslo.
- NOU 1984: 18. (1984). *Om samenes rettsstilling*. Hentet fra <https://regjeringen.no>
- Olsen, Kjell. (1997): “Utfordringer og reorienteringer i forståelsen av det samiske”. I: *Norsk Antropologisk Tidsskrift*, 8 (3 – 4). (s. 231–243). Oslo: Universitetsforlaget.
- Olsen, Kjell. (2015). Samisk revitalisering som utgangspunkt for individuelle identitetsprosesser og politisk mobilisering i kyst og fjordstrøk i Finnmark. I: Bjerkli, B. & Selle, P. (Red). *Samepolitikkenes utvikling*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- O’Rourke, Bernadette., Pujolar, John. & Ramallo, Fernando. (2015). New speakers of minority languages: the challenging opportunity — foreword. *International Journal of the Sociology of Language*. (231): 1–20.
- Pedersen, Paul. & Høgmo, Asle. (2012). *Sápmi slår tilbake – samiske revitaliserings- og moderniseringsprosesser i siste generasjon*. Karasjok: Forfatternes Forlag.
- Regjeringen. (2019). *Hvem er urfolk?* Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/samepolitikk/midtpalte/hvem-er-urfolk/id451320/>
- Reisæter, Guro. (2015). Personnamn og innvandring. I: Alhaug og Pedersen. (Red.). *Namn i det fleirspråklege Noreg*. (s.187–213). Oslo: Novus AS.
- Rydving, Håkan. (2008). Sørsamisk. I: Dalen, A., Hagland, J. R., Hårstad, S., Rydving, H. & Stemshaug, O. (Red). *Trøndersk språkhistorie – språkforhold i en region*. (s. 383–393.). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Rydving, Håkan. (2015). Personnamn bland samer. I: Alhaug og Pedersen. (Red.). *Namn i det fleirspråklege Noreg*. (s.169–186). Oslo: Novus AS.
- Sametinget. (2019, 2. april). Samisk bekymring over at allerede sterkt belastede reinbeiteområder kan åpnes for vindkraftutbygging. *Sametinget.no*. Hentet fra: <https://www.sametinget.no/Nyhetsarkiv/PRM-Samisk-bekymring-over-at-allerede-sterkt-belastede-reinbeiteomraader-kan-aapnes-for-vindkraftutbygging>
- Seip, Anne Lise. (1998). Det norske „vi“ – kulturnasjonalisme i Norge. I: Sørensen, Øystein. (Red.) *Jakten på det norske – Perspektiver på utviklingen av en norsk nasjonal identitet på 1800-tallet*. (s. 95–108). Oslo: Ad Notam Gyldendal As.
- Smith, Linda T. (2012). *Decolonizing Methodologies: Research and Indigenous Peoples*. (2. Utg.). New Zealand: Otago University Press.

- Smith, Graham. H. (2003). Indigenous struggle for the transformation of education and schooling. I: *Alaskan Federation of Natives Convention*. United States.
- Språkrådet. (2019). *Navn på personer*. Hentet fra:
<https://www.sprakradet.no/sprakhjelp/Skriverad/navn-pa-steder-og-personer/Personnavn/>
- Stordahl, Vigdis. (1992). ČSV'er, AP'er. Rødstrømpe eller Heavy Lap. Identitetsskaping i 90-åras Sápmi. I: Mæhlum, Brit. (Red.). *Hva er „identitet“?* (s. 51–58). Rapport fra et tverrfaglig seminar ved Institutt for språk og litteratur, Universitetet i Tromsø, 7. – 8. Mai 1992.
- Stordahl, Vigdis. (2000). „Samen – hvem er det?“ – Fremveksten av det nye samiske selvbildet. I: Myhre, Jan E. (Red.). *Historie, etnisitet og politikk*. Stensilserie B nr. 59. (s. 61–68). Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Strauss, Anselm., & Corbin, Juliet. (1994). Grounded theory methodology: An overview. I: Denzin, Norman K. & Lincoln, Yvonna S. (Red). *Handbook of qualitative research*. (s. 173–285). Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, Inc.
- Særheim, Inge. & Kruken, Kristoffer. (2018). Namn. I: Mæhlum, Brit. (Red). *Norsk språkhistorie II: Praksis*. (s. 257–264). Oslo: Novus AS.
- Teigen, Karl. H. (1992). Identitetsbegrepet – noen psykologiske refleksjoner. I: Mæhlum, Brit. (Red.). *Hva er „identitet“?* (s. 13–19). Rapport fra et tverrfaglig seminar ved Institutt for språk og litteratur, Universitetet i Tromsø, 7.–8. Mai 1992.
- Thagaard, Tove. (2011). *Systematikk og innlevelse*. (Vol. 2). Bergen: Fagbokforlaget.
- Thuen, Trond. (1992). Noen sosialantropologiske refleksjoner over etnisk identitet. I: Mæhlum, Brit. (Red.). *Hva er „identitet“?* (s. 20–29). Rapport fra et tverrfaglig seminar ved Institutt for språk og litteratur, Universitetet i Tromsø, 7.–8. Mai 1992.
- Tjora, Aksel. (2010). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Tonstad, Per L. (2018, 14. juni). „Den samiske smerten“. *Avisa Nordlys, Nordnorsk Debatt*. Hentet fra: <https://nordnorskdebatt.no/article/samiske-smerten>
- Utne, Ivar. (2011). *Hva er et navn?: Tradisjoner, Navnemoter, Valg Av Fornavn Og Etternavn*. Oslo: Pax Forlag.
- Young, Robert J. C. (2003). *Postcolonialism – a very short introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Zachrisson, Inger. m fl (1997). *Möten i gränsland. Samer och germaner MellanSkandinavien*. Stockholm: Statens historiska museum.

Ågren, Marja. (2006). *Är du finsk, eller..?: en etnologisk studie om att vaxa upp och leva med finsk bakgrund i Sverige*. (Doktoravhandling). Göteborgs Universitet, Sverige.

Åhrén, Christina. (2008). *Är jag en riktig same?: en etnologisk studie av unga samers identitetsarbete* (Doktoravhandling, Umeå Universitet). Hentet fra: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:142493/FULLTEXT01.pdf>

Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguide

Litt om meg selv og prosjektet

- Faglig bakgrunn og utdanning, bosted og hjemsted, interesseområder
- Om masterprosjektet og hvorfor jeg ønsker å skrive en avhandling som omhandler sørsamer

Bakgrunnsinformasjon om informanten

- Navn, alder, hjemsted, utdanning, yrke, sivil status, antall barn, navn på barn

Spørsmål om egen identitet og eget navn

- Hvilket forhold har du til ditt eget for- og etternavn?
- Vet du hva dine foreldre tenkte om navnevalg på deg?
- Opplever du at navnet ditt er en bærer av din identitet?
- Hvor viktig er den sørsamiske kulturen og språket for deg som person?
- Er det noe du har vært/er opptatt av å videreføre hos dine egne barn?
- Behersker du språket?
- I hvilken grad?
- I hvilke situasjoner bruker du det?
- Hva er de viktigste grunnene til at du bruker/ikke bruker sørsamisk?

- Har den samiske identiteten vært viktig for deg i oppveksten?
- På hvilken måte?
- Har den eventuelt vært til hinder for deg noen gang?
- Engasjerer du deg i (sør)samisk kulturliv?

Tanker rundt navnevalg

- Har din partner også (sør)samisk bakgrunn?
- Hvor mange barn har dere?
- Har du gitt sørsamiske navn på ungen(e) din(e)?
- Kan du si litt om hvorfor/hvorfor ikke?
- Hva var viktig for deg/dere da dere skulle velge navn?
- Vil du begrunne valg av navn? Hvorfor akkurat dette/disse navnet/navnene?
- Hvilke faktorer styrte navnevalget? F.eks. kulturell identitet, at det skulle gli godt inn i det samiske, at det skulle være originalt eller oppkalling?
- Hva likte du/dere ved navnet?
- Var det viktig for deg/dere at den (sør)samiske identiteten kommer fram gjennom navnet?
- Var det et vanskelig valg hvorvidt navnet skulle være samisk eller ikke? Finnes det eventuelt noe dilemma ved navnevalget? Stod det mellom flere navn?
- Anser du valget av navn som en identitetsmarkør for det samiske?
- I hvor stor grad synes du det er viktig å synliggjøre det samiske gjennom navnet?
- Når ble navnet bestemt?
- Vet du noe om navnets opprinnelse/bakgrunn/betydning?
- Var det lett å bli enig med far/mor?

- Ser du en endring eller utvikling i det sørsamiske samfunnet når det gjelder navnevalg? Blir det flere/færre samiske navn? Hva tror du evt. er grunnen til det?

Øvrige spørsmål

- Vet du noe om hvordan dine besteforeldre eller forfedre i (noen grad) var preget av fornorskninga som har pågått?
- Hvordan er det med navnene på resten av familien, som eventuelle søsken eller foreldre?
- Er det noe mer du ønsker å fortelle? Har jeg avbrutt?

Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring

Vil du delta i forskningsprosjektet "Valg av personnavn blant Sørsamer"?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke valg av personnavn på barn av sørsamer. Hensikten med denne masteravhandlinga, i tillegg til å selv kunne fordype meg innenfor et tema som opptar meg, er å forhåpentligvis kunne bidra til en økt synliggjøring av den sørsamiske identiteten. Dette skrivet gir deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

I høst tar jeg fatt på mastergradsavhandlingen min der det overordna temaet for er en sosiolingvistisk undersøkelse av forholdet mellom språk og identitet blant sørsamer i Norge. Jeg skal undersøke forholdet mellom språk og identitet blant sørsamer i Norge; Nærmere bestemt valg av personnavn på barn, hvor vidt disse er sørsamiske eller ikke, og hva som ligger til grunn for valgene som foreldrene har tatt.

Det er Institutt for språk og litteratur ved NTNU som er ansvarlig for prosjektet.

I arbeidet med prosjektet vil det bli holdt dybdeintervjuer med mellom fem til ti mennesker med sørsamisk bakgrunn, der formålet er å undersøke de subjektive opplevelsene og holdningene informantene har knyttet til valg av sørsamiske personnavn. Det er viktig å presisere at både navnet til informant og avkom vil anonymiseres i undersøkelsen så fremt noe annet er ønskelig. Dybdeintervjuene vil bli tatt opp elektronisk, deretter transkribert, og videre vil et utvalg av datamaterialet brukt i mastergradsavhandlingen.

Hva innebærer det for deg å delta?

Intervjuet/samtalen kan fort ta et par timer, og er nokså uformelt. Det vil også bli tatt opp elektronisk, men ikke brukt til annet enn til skriftlige data i oppgaven. Lydopptaket kommer til å bli slettet rett etter at den nødvendige informasjon er skrevet av og behandlet. Alle opplysninger kommer til å anonymiseres innen prosjektslutt i juni 2019, og ingen enkeltpersoner vil kunne bli gjenkjent i den ferdige masteroppgaven.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke

samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Opplysningene om deg vil kun bli brukt til formålene som er redegjort for i dette skrevet. De vil bli behandlet konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det er kun meg og veileder som vil ha tilgang til opplysningene, og jeg vil bruke min personlige data i arbeidet med dataene. Den er beskyttet med brukernavn og passord. Som nevnt vil det også bli benyttet en båndopptaker i forbindelse med intervjuene, og dataene her vil bli transkribert fortst mulig og deretter slettet fra minnekortet. Som deltaker i prosjektet vil du ikke kunne bli gjenkjent i publikasjonen, da ingen identifiserende opplysninger vil fremgå.

Masteravhandlingen dreier seg om navn, men ingen navn eller andre personidentifiserende opplysninger vil bli gjengitt med mindre du ønsker det, da det er opplysninger rundt dine *begrunnelser* av valg på dine barn som er det viktige i prosjektet.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Institutt for språk og litteratur ved NTNU har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Undertegnede, via telefon 46414757 eller e-post 46414757.
- Min veileder for denne masteroppgaven, Brit Kristen Mæhlum. Hun er tilknyttet *Institutt for språk og litteratur ved NTNU i Trondheim*, og kan kontaktes på e-post: brit.maehlum@ntnu.no eller telefon 73596409.
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personvernombudet@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
(Brit Kirsten Mæhlum)

Student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Valg av personnavn blant sørsamer*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i personlig dybdeintervju
- at opplysningene som fremgår av dybdeintervjuene blir transkribert og videre brukt som datamateriale i prosjektet og deretter slettet
- at opplysningene som fremgår av dybdeintervjuene i etterkant kan brukes i artikler etc. for å spre budskap til det sørsamiske samfunnet.
- Jeg samtykker også på vegne av mitt/mine avkom at informasjon rundt mitt/mine valg av deres navn blir brukt som datamateriale i prosjektet

- Det er greit at barnets/barnenes navn blir brukt i prosjektet
- Jeg ønsker ikke at navn skal fremgå i prosjektet og at det skal anonymiseres.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 15. mai 2019.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

